

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

โดย

นางระพีพรรณ ทองหล่อ

รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน

อาจารย์ปิ่นดา พุ่มแย้ม

อาจารย์สายพิน สันทัด

นางสาวรติกา อังกูร

นางอินทิรา นาคันตร์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปี 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทุกภาคส่วน 2) ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมให้ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตระหนัก และเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 4) เสนอแนะแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางอย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและตัวแทน องค์กรการบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 361 คน จาก 17 จังหวัด โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ หลายรูปแบบ ได้แก่ การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพืชผลการเกษตร ผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานศิลปหัตถกรรม และการให้บริการการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น จุดเด่นของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์ของชุมชน สินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียง การคมนาคมที่สะดวก และความโดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตริมน้ำ ส่วนจุดด้อยของการจัดการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเรื่องการบริหารจัดการ และการให้บริการ ซึ่งจะพบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางยังมีลักษณะของการทำงานที่แยกส่วน ขาดการประสานเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับกลุ่มจังหวัด อย่างไรก็ตามภายหลังจากการจัดเวทีเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดตัวแทนภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในระดับจังหวัดที่เป็นรูปธรรมในการประสานเชื่อมโยง และขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันภายในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง และมีการผลักดันให้เกิดเวทีเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนสัญจรขึ้น ภายในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง เพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ด้วยการถอดบทเรียนจากเครือข่าย รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

ABSTRACT

This research is concerned with constructing a community tourism network through participatory workshops conducted in the provinces in central Thailand.

The researcher was aimed to construct a cooperative network in tourism with the participation of all sectors. Additionally, personnel were trained in how to construct a sustainable tourism network. Efforts were expended in bringing communities to grasp the importance of having operational plans for developing a tourism network. Finally, concrete guidelines have been proposed for the guidance of those who are in the process of constructing such a tourism network.

The research population consisted of the personnel involved in tourism from all sectors. The members of this research population were community leaders and representatives, Tambon Administration Organization officials, and government officials from seventeen provinces. Data were collected through participatory workshop research.

Findings are as follows:

The management of tourism by communities in the aforesaid area should govern an array of activities. These activities would include homestay services, and the production and distribution of local products, whether agricultural products or arts and crafts products. Moreover, tourism services should be promoted in the variants of eco-tourism services should be promoted in the variants of eco-tourism, cultural tourism, and agricultural tourism, etc.

There are tourism strengths evinced by the communities in this area. These strengths are attested to by the phenomena of the natural environment, community uniqueness, well-known OTOP products, convenient transportation, and a strikingly unusual history, culture and way of life found in these riparian communities along waterways.

The majority of the weaknesses of tourism management in this area stems from problems in administration, management and in providing services. In this connection, it was found that community tourism efforts were often dispersed and neglected the needs for cooperation and creating networks at both the community and provincial levels.

Nonetheless, through fostering participatory workshops, those community members responsible for tourism were led to understand the need in community tourism management to construct tourism networks and to develop operational plans conducive to developing tourism.

Subsequently, representatives from all sectors at the provincial level became involved in concrete endeavors to coordinate and foster tourism activities. There are now concerted attempts to develop a tourism network in which exchanges of concrete information can provide the means whereby members of the network can solve common problems arising in this area of endeavor.

คำนำ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปี 2551 ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ กระตุ้นให้ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ และมุ่งให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกันในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง เพื่อผลักดันการท่องเที่ยวให้เติบโตไปพร้อมๆ กันอย่างมีทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลจากการวิจัยนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความยั่งยืน และเกิดเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางที่เป็นรูปธรรมต่อไป

คณะผู้วิจัย

กันยายน 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
คำนำ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
3. ขอบเขตของการวิจัย	3
4. ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย	6
5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
6. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	7
7. นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	9
1. ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยว	9
2. ความหมายและลักษณะชุมชน	12
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชน	13
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	16
5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน	23
6. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	28
7. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	33
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
บทที่ 3 วิธีดำเนินการ	41
1. วิธีดำเนินการ	41
2. การวิเคราะห์ข้อมูล	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
กรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	49
1. ชุมชนบ้านตาไร	49
2. ชุมชนท่องเที่ยวท่าด่าน	56
3. ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	61
4. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	65
บทที่ 5	
การศึกษาศักยภาพ ความพึงพอใจ และความต้องการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	71
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปในชุมชน	71
ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	76
ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	77
ตอนที่ 4 กิจกรรมที่ต้องการให้จัดขึ้น ในเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง	78
บทที่ 6	
การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง	79
1. สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	81
2. ปัญหาที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	82
3. จุดเด่น/จุดดีของกรณีศึกษา	83
4. ข้อคิดและสิ่งที่จะนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	84
5. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยากเห็น	85
6. แนวทางการพัฒนาเพื่อให้บรรลุการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	85
7. การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	86
บทที่ 7	
การประเมินผลการจัดฝึกอบรมการสร้างเครือข่าย	91
1. สรุปผลการฝึกอบรม	91
ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	91
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย	93
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้	94
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย	96
2. ความรู้สึกจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม	98

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 8 การติดตามความก้าวหน้าการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลาง	103
1. ข้อดีและข้อด้อยของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	105
2. การรายงานความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	106
3. สรุปผลการติดตามความก้าวหน้าการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลาง	107
บทที่ 9 ทำเนียบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง	109
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. ภาพกิจกรรมการสร้างเครือข่าย	131
ภาคผนวก ข. แบบประเมินตนเอง	137
ภาคผนวก ค. ประเด็นการรวบรวมข้อมูลของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 4 กรณี	143
ภาคผนวก ง. ใบงาน	147
ภาคผนวก จ. แบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย	153
ภาคผนวก ฉ. ประวัติผู้วิจัย	159

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1	4
สรุปพื้นที่ดำเนินการและจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการฝึกอบรม/ประชุมการสร้าง เครือข่าย	
5.1	71
จำนวนจังหวัดและชุมชน	
5.2	76
ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวของชุมชน	
5.3	77
ร้อยละความต้องการได้รับการสนับสนุนของชุมชน	
6.1	79
รายชื่อผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม	
7.1	91
สถานภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	
7.2	93
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย	
7.3	94
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม	
7.4	95
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นประโยชน์	
7.5	96
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย	
8.1	103
รายชื่อชุมชนที่เข้าร่วมประชุมเวทีเครือข่ายเพื่อติดตามความก้าวหน้าการจัดการ ท่องเที่ยว	

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	ความสัมพันธ์ของเครือข่าย	17
1.2	องค์ประกอบการสร้างเครือข่าย	23
1.3	กรอบแนวคิดของการอบรมอย่างมีส่วนร่วม	27

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

การท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 หลายๆ ประเทศทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากขึ้น มีการนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลซึ่งได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จึงได้มีนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐบาลได้จัดทำขึ้น และมุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งผลที่ตามมานอกจากจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง และพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว

ดังได้กล่าวแล้วว่า การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับภาคการผลิตต่างๆ หลากหลายสาขา ซึ่งให้ผลตอบแทนสูง อีกทั้งประเทศไทยมีศักยภาพที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งความพยายามในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศนั้น ได้มีการพัฒนาและแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วน ดังจะพบว่าบางกิจกรรมได้รับการพัฒนา ในขณะที่บางกิจกรรมพัฒนาแล้วเกิดปัญหา เช่น สินค้าทางการท่องเที่ยวทั้งในรูปของผลิตภัณฑ์และบริการ วัฒนธรรมประเพณี และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงนั้นแต่ละประเด็นปัญหาต่างมีความเกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น เพียงแต่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบและการกำกับดูแลต่างหน่วยงานกันเท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานต่างๆ ยังมีลักษณะต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ ไม่สอดคล้องเป็นวงจรเพื่อการท่องเที่ยว และไม่ได้มองถึงจุดหมายปลายทางในระดับชาติเป็นหลัก หรือแม้แต่ในระดับท้องถิ่นก็ยังมีปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเอง เนื่องจากการเสื่อมสภาพหรือไม่เข้าใจกระบวนการบริหารจัดการ จึงทำให้ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกันเป็นลูกโซ่

จากปัญหาข้างต้นจัดเป็นปัญหาในระดับมหภาค เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดจากกระบวนการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งหากทุกภาคส่วนหันมาให้ความร่วมมือกัน

และประสานงานกันในลักษณะเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน ระดับภาคและระดับประเทศ โดยมองเห็นประเด็นปัญหา แนวทางแก้ไขและทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องตรงกันแล้วก็จะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาในระดับจุลภาค จะพบว่าในระดับชุมชนเองซึ่งเป็นฐานรากที่สำคัญในการบริหารจัดการในฐานะเจ้าของทรัพยากรก็มีส่วนสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หากชุมชนมีฐานในการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี ก็จะสามารถทำให้ปัญหาต่างๆ ดังที่เกิดขึ้นในปัจจุบันลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลัก สืบเนื่องมาจากคณะผู้วิจัยมีความตระหนักดีว่าในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องใดก็ตาม ควรเริ่มต้นที่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ในที่นี้ผู้เกี่ยวข้องโดยตรง หมายถึง ชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริง เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเอง รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด เพียงแต่ชุมชนอาจขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์และการจัดการการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ไปยังชุมชนและภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้มุ่งประเด็นไปที่การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 21 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระแก้ว สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง และเขตการปกครองพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย จึงทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวและประเพณี ศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่จำนวนมาก แต่ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ขาดจุดเด่นในสินค้าการท่องเที่ยว ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นเมืองผ่านเพื่อไปยังภาคเหนือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเที่ยวโดยตรงมีไม่มากเท่าที่ควร และขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดและนอกกลุ่มจังหวัด (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2549 : 9) และเครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชนพื้นที่ภาคกลาง แทบจะไม่เคยมีปรากฏขึ้นมาเลยทั้งระดับกลุ่มชุมชนด้วยกันเอง ระดับกลุ่มจังหวัด ตลอดจนระดับภาค ชุมชนท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอยู่ในลักษณะดาวกระจาย มีการติดต่อไปมาหาสู่แบบเยือนพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการศึกษาดูงาน ขาดมิติการมองเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่จะมาช่วยหนุนเสริมกันระหว่างชุมชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 : 152) เพื่อเป็นการกระตุ้นและเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ด้วยการสร้างเครือข่ายให้มีความพร้อมใจร่วมกันเป็นกลไกการทำงานของเครือข่ายพื้นที่ภาคกลางอย่างชัดเจน คณะผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้คิด วิเคราะห์และเรียนรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยการจัดเวทีชุมชนเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างชุมชน รวมทั้งศึกษาบทเรียนการจัดการการ

ท่องเที่ยวจากชุมชนและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทุกภาคส่วนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง
2. เพื่อฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทุกภาคส่วนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง
3. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตระหนักและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางอย่างเป็นรูปธรรม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 แนวทางบูรณาการ

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดโดยชุมชนอย่างยั่งยืน มุ่งให้เกิดการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับภาค

3.2 เป้าหมาย

3.2.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ

- เกิดเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP และกลุ่มท่องเที่ยวโฮมสเตย์ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร/ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกลุ่มภูมิปัญญาไทย เป็นต้น จำนวน 50 ชุมชน

- บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้นำชุมชน และตัวแทน องค์กรบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาชุมชน จำนวน 200 คน ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.2.1 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

- บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในพื้นที่

- บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วนสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานด้านการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประกอบด้วย กลุ่มเครือข่ายชาวบ้าน (กลุ่มท่องเที่ยวโฮมสเตย์ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร/ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กลุ่มท่องเที่ยว OTOP กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กลุ่มภูมิปัญญาไทย) เจ้าหน้าที่ และตัวแทนภาคีที่เกี่ยวข้อง

3.4 พื้นที่ดำเนินการ

คณะผู้วิจัยจัดประชุมชี้แจง และจัดฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วนของกลุ่มจังหวัดภาคกลาง รวมทั้งจัดประชุมเวทีเครือข่าย เพื่อติดตามประเมินผลรวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากจังหวัดต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สรุปพื้นที่ดำเนินการและจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการฝึกอบรม/ประชุมการสร้างเครือข่ายฯ

จังหวัด	ครั้งที่ 1 (21 มี.ค.51)		ครั้งที่ 2 (25 มี.ค.51)		ครั้งที่ 3 (26-27 มี.ย.51)		ครั้งที่ 4 (20 ก.ย.)		รวม	
	กลุ่ม/ ชุมชน	จำนวน คน	กลุ่ม/ ชุมชน	จำนวน คน	กลุ่ม/ ชุมชน	จำนวน คน	กลุ่ม/ ชุมชน	จำนวน คน	กลุ่ม/ ชุมชน	จำนวน คน
1.สมุทรปราการ	12	24	-	-	4	11	2	9	18	44
2.นนทบุรี	4	7	-	-	4	12	-	-	8	19
3.พระนครศรีอยุธยา	-	-	5	10	4	4	1	2	10	16
4.ฉะเชิงเทรา	3	3	-	-	2	2	-	-	5	5
5.นครนายก	-	-	9	17	5	19	1	1	15	37
6.สระบุรี	-	-	6	10	3	10	2	13	11	33
7.เพชรบุรี	7	10	-	-	5	15	1	2	13	27
8.ปราจีนบุรี	4	8	-	-	4	10	2	4	10	22
9.สิงห์บุรี	-	-	4	8	5	11	2	4	11	23
10.ชัยนาท	-	-	2	4	5	17	4	7	11	28
11.กรุงเทพฯ ฯ	7	13	-	-	9	25	2	2	18	40
12.สมุทรสงคราม	2	4	-	-	2	6	1	2	5	12
13.อ่างทอง	-	-	2	3	1	1	2	13	5	17
14.กาญจนบุรี	-	-	-	-	1	4	-	-	1	4
15.นครราชสีมา	-	-	-	-	1	20	1	12	2	32
16.ปทุมธานี	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
17.ราชบุรี	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
รวม	39	69	28	52	55	167	23	73	145	361

3.5 หัวข้อการฝึกอบรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. การวิเคราะห์กรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. ปัจจัยเงื่อนไขและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. การสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
5. การวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว
6. การจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.6 วิธีดำเนินการฝึกอบรมโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ขั้นที่ 1 ประชุมคณะนักวิจัย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา รูปแบบและแนวทางการฝึกอบรมและศึกษาข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ขั้นที่ 2 สํารวจข้อมูลพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับจัดฝึกอบรม

ขั้นที่ 3 ผลิตสื่อประกอบการฝึกอบรมประกอบด้วย สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์

ขั้นที่ 4 ประสานงานไปยังกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับรายละเอียดการจัดฝึกอบรมที่จะจัดขึ้น

ขั้นที่ 5 จัดประชุมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2 ครั้ง จำนวน 13 จังหวัด ผู้เข้าร่วมประชุม 121 คน แบ่งเป็น 67 ชุมชน

5.1 จัดประชุมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี ในวันที่ 21 มีนาคม 2551 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและปัญหาของชุมชนสำหรับการจัดเวทีระดับภาค มีชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม เพชรบุรี ปราจีนบุรีและกรุงเทพมหานคร ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 69 คน แบ่งเป็น 39 ชุมชน

5.2 จัดประชุมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มที่ 2 ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ 25 มีนาคม 2551 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและปัญหาของชุมชนสำหรับการจัดเวทีระดับภาค มีชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี นครนายก ชัยนาท สระบุรีและอ่างทอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 52 คน แบ่งเป็น 28 ชุมชน

ขั้นที่ 6 นำข้อมูลพื้นฐานและปัญหาของชุมชนมาเป็นแนวทางสำหรับการจัดเวทีระดับภาคในการจัดฝึกอบรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ จังหวัดนนทบุรี ในวันที่ 26-27 มิถุนายน 2551 มีชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเข้ารับฝึกอบรม จำนวน 15 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา สระบุรี สิงห์บุรี นครนายก เพชรบุรี ปราจีนบุรี ชัยนาท อ่างทอง สมุทรสงคราม กาญจนบุรี กรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา ผู้เข้ารับการอบรม 167 คน แบ่งเป็น 55 ชุมชน

ขั้นที่ 7 จัดประชุมเวทีเครือข่าย ซึ่งเป็นเวทีระดับภาคเพื่อติดตามความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในวันที่ 20 กันยายน 2551 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง มีชุมชน 13 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท เพชรบุรี ปราจีนบุรี สระบุรี ปทุมธานี ราชบุรี กาญจนบุรี นครนายก และนครราชสีมา มีผู้เข้าร่วมประชุม 73 คน แบ่งเป็น 23 ชุมชน

ขั้นที่ 8 จัดทำสรุปรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

พื้นที่เป้าหมายที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้มี 10 จังหวัด 50 ชุมชน จำนวน 200 คน ได้แก่ นนทบุรี สมุทรปราการ พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา นครนายก สระบุรี เพชรบุรี ปราจีนบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท ปรากฏว่าการจัดฝึกอบรมเวทีย่อยและเวทีระดับภาคและการติดตามความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีชุมชนและหน่วยงานภาครัฐได้ขอเข้ารับการฝึกอบรม/ประชุมเพิ่มเติมอีก 7 จังหวัด และ 23 ชุมชน ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี สมุทรสงคราม อ่างทอง กาญจนบุรี ราชบุรี และนครราชสีมา รวมเป็น 17 จังหวัด 145 ชุมชน จำนวน 361 คน

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในทุกภาคส่วนจากกลุ่มท่องเที่ยวโสมสเคย์ กลุ่มท่องเที่ยว OTOP กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางและเครือข่าย จำนวน 145 ชุมชน
2. ได้แนวทางในการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นรูปแบบในการขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

3. ชุมชนสามารถจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวของตนเองได้ และสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ภายในชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ได้ด้วยตนเอง

4. ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดในภาคกลางได้อย่างแท้จริง

6. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3. สำนักงานจังหวัด 21 แห่งในภาคกลาง
4. องค์การบริหารส่วนจังหวัดและตำบล
5. สถาบันอุดมศึกษา เช่น สถาบันที่มีการเรียนการสอนหลักสูตรการท่องเที่ยว

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดเป็นสากล 3 ประการ ได้แก่

1. เดินทางจากที่อยู่ปกติไปที่อื่นชั่วคราว
2. เดินทางโดยสมัครใจ
3. ไม่ใช่การเดินทางไปประกอบอาชีพหรือหารายได้และไม่ใช่นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดที่เดินทางไป โดยที่จุดประสงค์ของการเดินทางไม่เฉพาะเพื่อการพักผ่อนหรือสนุกสนานรื่นเริง แต่รวมถึงเพื่อประชุมสัมมนา ศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา ติดต่อธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ

เครือข่ายการท่องเที่ยว หมายถึง การประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์กรที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่ม องค์กรอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานและนำผลการปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่การวิจัยให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง” เป็นการวิจัยประยุกต์ด้วยการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ศึกษา วิเคราะห์ และเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง 17 จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา นครนายก สระบุรี เพชรบุรี ปราจีนบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี สมุทรสงคราม ราชบุรี อ่างทอง นครราชสีมา และกาญจนบุรี โดยมีแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการศึกษาดังนี้

1. ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยว
2. ความหมายและลักษณะของชุมชน
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
6. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยว

เมื่อต้นศตวรรษที่ 19 ได้มีการกำหนดคำว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) ขึ้นมาใช้อย่างแพร่หลาย และสหประชาชาติได้ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นการเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือไปร่วมประชุม โดยไม่ได้เป็นการประกอบอาชีพและไม่ใช่เป็นการไปพักอย่างถาวร” แมคอินทอช และ โกลด์เนอร์ (McIntosh and Goeldner อ้างถึงใน สมบัติ กาญจนกิจ, 2544 : 18) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการนันทนาการ (Recreation) รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายไปยังอีกที่หนึ่งที่ตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ และองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourist Organization หรือ WTO) ซึ่งเป็นเครือหนึ่งของสหประชาชาติได้บัญญัติขึ้น หมายถึง การเดินทางใดๆ ก็ตามที่มีลักษณะ 3 ประการคือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)
2. เดินทางไปด้วยความสมัครใจ (Voluntary)
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ลักษณะของการท่องเที่ยว

วรรณมา วงษ์วานิช (2546 : 17-18) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การที่คนเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ และตลอดระยะเวลาเหล่านั้นได้มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การไปเยี่ยมชมสถานที่ที่สวยงามหรือทัศนียภาพแปลกๆ หรือเดินซื้อสิ่งของต่างๆ การท่องเที่ยวมีหลายลักษณะด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการท่องเที่ยว ประเภทของการคมนาคม จำนวนสมาชิกหรือค่าใช้จ่ายต่างๆ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง

เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ ประกอบกับความอยากรู้อยากเห็นเพื่อชมทิวทัศน์ วัฒนธรรม ประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น หรือท่องเที่ยวไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน บางครั้งเป็นการไปเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสถานที่พักผ่อน การท่องเที่ยวแบบนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ทัศนียภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยว และสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของสถานที่แต่ละแห่ง

2. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนและสุขภาพ

เป็นการใช้เวลาว่างเพื่อพักผ่อนร่างกายและสมอง อาจรวมถึงการพักผ่อนหลังการเจ็บป่วย โดยจะใช้เวลาพักผ่อนให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ สถานที่ไปพักจะเลือกที่สงบ สะดวกสบาย อากาศบริสุทธิ์ เช่น ชายทะเลหรือบนภูเขาที่ห่างไกลจากความอึกทึกครึกโครม

3. การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรม

เป็นการท่องเที่ยวที่มักจะมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวด้วยเป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่างๆ

4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา

การท่องเที่ยวแบบนี้มีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ

ประการแรก เป็นการไปชมการแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจ เช่น ฟุตบอล มวย เทนนิส ฯลฯ การแข่งขันกีฬานี้ถึงแม้ว่าจะมีการย้ายสถานที่แข่งขันก็ยังมีผู้ชมติดตามไปชมอยู่เสมอ

ประการที่สอง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อไปเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย ซึ่งการท่องเที่ยวประเภทนี้ สถานที่ที่จะไปเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว เช่น ชายทะเล ภูเขา หรือการเดินป่าเพื่อยิงนกตกปลา หรือส่องสัตว์ เป็นต้น จากจุดประสงค์ดังกล่าวจะพบว่าประเทศที่มีทัศนียภาพหรือลักษณะภูมิประเทศหลายๆ แบบ มักจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวประเภทนี้มาก

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ การประชุมและสัมมนา

ความจริงแล้วลักษณะการท่องเที่ยวแบบนี้ไม่น่าจะจัดว่าเป็นการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะตามหลักแล้ว การท่องเที่ยวต้องเป็นการเดินทางไปเพื่อที่จะท่องเที่ยวหรือพักผ่อน แต่ความเป็นจริงแล้วผู้ไปเพื่อธุรกิจหรือสัมมนามักจะแบ่งเวลาส่วนหนึ่งไว้สำหรับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแบบนี้สิ่งที่จะเป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ ต้องมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีสถานที่พักอาศัยหรือโรงแรม และระบบการคมนาคมที่ดี สะดวกรวดเร็ว ปัจจุบันนี้การท่องเที่ยวลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ

6. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

เป็นการเดินทางไปเพื่อศึกษา ดูงานหรือวิจัย หรือการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย และจะอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน จัดว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศด้วย

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (ปรีชา แดงโรจน์, 2544 : 229-230) คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Attractions) หมายถึง สถานที่ธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะแก่ง น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน บ่อน้ำแร่ เขตสงวนพันธุ์สัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำ ปะการัง ธรรมชาติใต้ทะเลและซากดึกดำบรรพ์ ฯลฯ ที่เปิดให้สาธารณชนเข้าใช้สถานที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยสถานที่เหล่านั้นอาจอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเป็นเจ้าของก็ได้

2. แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม (Archaeological and Cultural Attractions) หมายถึง สถานที่โบราณหรือสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน แหล่งโบราณคดี ที่เปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยสถานที่ดังกล่าวจะเป็นของรัฐหรือเอกชนก็ได้

สถานที่ต่างๆ ที่จัดตกแต่ง หรือรวบรวมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เช่น ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งผลิตสินค้าพื้นเมือง หัตถกรรมพื้นบ้าน สถานที่แสดงการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของคนพื้นบ้าน เป็นต้น โดยสถานที่ต่างๆ เหล่านี้ อาจจะเป็นสถานที่ที่ดำเนินการโดยรัฐหรือเอกชนก็ได้

3. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ (Recreational Attractions) หมายถึง สถานที่สร้างขึ้นเพื่อจัดให้บริการนันทนาการต่างๆ เพื่อให้ความเพลิดเพลิน ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก Theme Park พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4. แหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (Towns and Communities Attractions) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวในเมืองหรือชุมชนที่สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่นนั้น

นอกจากประเภทของแหล่งท่องเที่ยวแล้ว มิลและมอริสัน (Mill and Morrison, 1992 : 263) แมคอินทอชและโกลด์เนอร์ (McIntosh and Goeldner, 1986 : 200) ได้ให้ความหมายคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) จากทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ปัจจัยพื้นฐานในเรื่องระบบการสื่อสารและสาธารณูปโภค การขนส่ง (Transportation) และการต้อนรับอย่างมิตรไมตรี (Hospitality)

2. ความหมายและลักษณะชุมชน

ความหมายและลักษณะชุมชน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานเดียวกันและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน (สนธยา พลศรี, 2547 : 22) และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538 : 272) ให้ความหมายชุมชน หมายถึง หมู่ชนกลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมนานาชาติอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ลักษณะของชุมชน

สนธยา พลศรี (2547 : 22-23) ได้อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของชุมชน ดังนี้

1. เป็นการร่วมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม (Social Interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น โครงสร้างของประชากร ประกอบด้วยเพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพโยกย้ายถิ่น เป็นต้น
3. มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ เช่น เผ่าชน ครอบครัว ละแวกบ้าน (Neighborhood) หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงประเทศและโลก
4. มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สถาบันทางสังคม (Social Institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีความสนใจทางสังคมร่วมกัน มีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน มีความสนิทสนมกัน มีความสัมพันธ์แบบพบปะกันโดยตรง (Face to Face) ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ชีวิตในด้านต่างๆ ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ หรือแบบตัวใครตัวมัน

6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

7. สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน

8. สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน และทำให้ลักษณะของสมาชิกตามข้อ 1-7 ดำรงอยู่ร่วมกันได้

เกี่ยวกับความหมายและลักษณะของชุมชนนี้ ประเวศ วะสี (2541 : 13) ได้สรุปไว้ว่า “ชุมชน” จึงมีทั้งที่เป็นกลุ่มคนขนาดเล็กไม่ก็คนไปจนถึงกลุ่มคนขนาดใหญ่หรือทั้งโลก และอาจเกิดขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในครอบครัว ในที่ทำงาน ในแวดวงวิชาการ ในหมู่สงฆ์ ชุมชนทางอากาศเพราะใช้วิทยุติดต่อสื่อสารกัน เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism หรือ CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2540 อ้างถึงใน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 : 22)

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550 : 22-23) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่

1. **ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม** คือ ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2. **องค์กรชุมชน** คือ ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. **การจัดการ** คือ มีกฎ - กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

4. **การเรียนรู้** คือ ลักษณะของกิจกรรมการทอที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน รวมทั้งสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รติกา อังกูร (อ้างถึงใน ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551 : 6-9) ได้อธิบายถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดี ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การร่วมประชุมระดมสมอง การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล
2. มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โปร่งใส ยุติธรรมและสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน
3. มีกฎ ระเบียบและแนวปฏิบัติในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
4. มีการแบ่งปันและกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและทั่วถึง
5. มีการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่เสมอ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หากชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพชุมชนจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินการ ดังนี้

1. **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** คือ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน รวมทั้งสามารถสร้างให้เกิดการเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และเป็นแหล่งเรียนรู้และห้องเรียนมีชีวิต ซึ่งจัดเป็นการอนุรักษ์มรดกอันล้ำค่าของชุมชน
2. **ด้านการบริหารจัดการ** คือ เกิดความรู้สึกร่วมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะนำไปสู่ความสามัคคีภายในชุมชน และเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วม
3. **ด้านสิ่งแวดล้อม** คือ เกิดจิตสำนึกในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้ถูกนำไปใช้ด้วยความระมัดระวังมากขึ้น และมีการคิดคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้มากขึ้น

4. **ด้านเศรษฐกิจ** คือ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น และชุมชนมีรายได้เสริมบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ดังนี้

1. ศึกษาและเที่ยวชมประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญของชุมชน
2. ชมการแสดง / การละเล่นพื้นบ้านที่ถ่ายทอดถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน
3. เยี่ยมชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
4. เยี่ยมชมและเรียนรู้วิถีชีวิตด้านการเกษตร
5. เยี่ยมชมและเรียนรู้ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การทำอาหาร

การจับปลา การปั้น เป็นต้น

6. ศึกษาและเที่ยวชมธรรมชาติ เช่น การเที่ยวป่า น้ำตก ปีนเขา ล่องแก่ง เป็นต้น
7. เยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชน

การเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

กระบวนการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว มีขั้นตอน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550 : 26) ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปได้ก่อนลงพื้นที่เพื่อเลือกพื้นที่จัดการท่องเที่ยวในชุมชน
2. ศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. กำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว
4. การวางแผน
5. การบริหารจัดการองค์กร
6. การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
7. การสื่อความหมาย
8. เรียนรู้และทำความเข้าใจ กลไกการตลาด พฤติกรรมกรการท่องเที่ยว และองค์ประกอบ

ที่สำคัญในการทำตลาด

9. การทำท่องเที่ยวนำร่องเป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ปรับปรุงก่อนเปิดการท่องเที่ยวจริง

10. การติดตามและประเมินผลทั้งในระดับกิจกรรมและภาพรวมในการทำท่องเที่ยวโดยชุมชน

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย มีการนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการพัฒนาที่เคลื่อนตัวจากกลุ่มสู่การรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ในการการท่องเที่ยวก็เช่นกัน ได้มีการนำแนวคิดเครือข่ายเข้ามาเป็นกลไกในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

ความหมายของเครือข่าย

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (อ้างถึงใน ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551 : 11) ได้อธิบายถึงความหมายของเครือข่าย หรือ NETWORK หรือข่ายของงาน ว่า NET คือ ตาข่ายที่โยงใยถึงกันและพร้อมที่จะ

WORK เมื่อต้องการใช้งาน โดยมีทั้งผู้ให้และผู้รับ บนความแตกต่างหลากหลายของสมาชิกเครือข่าย ซึ่งสมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันผ่านทางช่องทางสื่อสารที่ก่อให้เกิดการรับรู้และสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

Miles และ Snow (1992 อ้างถึงใน นฤมล นิราทร, 2543 : 1) ได้เสนอว่าเครือข่าย (Networked Organization) เป็นกลุ่มขององค์กรธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคล ซึ่งประสานกันด้วยกลไกทางการตลาดมากกว่าสายการบังคับบัญชาแบบดั้งเดิม

Adter และ Hage (1993 อ้างถึงใน นฤมล นิราทร, 2543 : 1) ได้อธิบายว่า เครือข่าย (Network) เป็นรูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อการแลกเปลี่ยนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตแน่นอนหรือไม่ก็ได้ องค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

เครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งการสร้างพลังและอำนาจต่อรองและต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์ไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น) (2547 : 39-40) ได้อธิบายความหมายของเครือข่ายไว้ 3 มิติ ดังนี้

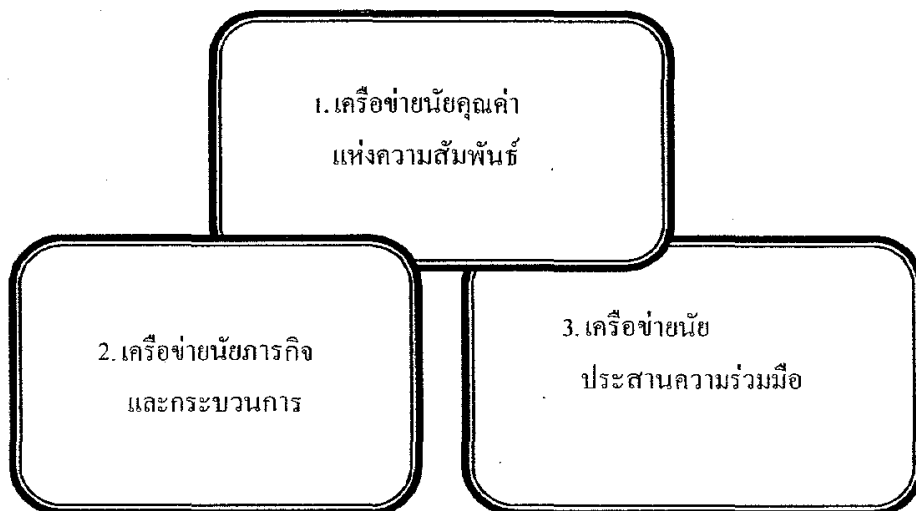
1. เครือข่ายนัยคุณค่าแห่งความสัมพันธ์ เป็นการให้ความหมายโดยอธิบายถึงมิติแห่งความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ และข่ายของงาน (Network) ซึ่งอธิบายว่า เครือข่าย หมายถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งสามารถสร้างพลังและอำนาจต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์ไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น

2. เครือข่ายนัยการประสานความร่วมมือ เป็นการให้ความหมายโดยอธิบายถึงมิติของการประสานความร่วมมือ ซึ่งเครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือและการเปิดรับของฝ่ายต่าง ๆ ที่มีข้อตกลงร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ถ้าไม่มีความร่วมมือต่อกันแล้ว ความเป็นเครือข่ายหรือข่ายใยแห่งความสัมพันธ์คงไม่เกิดขึ้น

3. เครือข่ายนัยภารกิจและกระบวนการ เป็นการให้ความหมายโดยอธิบายว่า ภารกิจและกระบวนการทำงานของฝ่ายต่างๆ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ความเป็นเครือข่านั้นมีความต่อเนื่อง โดยเป็นทั้งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มที่เป็นการระดมทรัพยากรในการสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองให้สูงขึ้น กระบวนการต่างๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือและการเปิดรับของฝ่ายต่างๆ ที่จะมีข้อตกลงร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความมุ่งหมายที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือและได้รับในสิ่งใหม่ที่น่าสนใจ (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอู่), 2547 : 44)

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง การประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่ม และองค์กรที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันและเชื่อมโยงขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วม และกระบวนการกลุ่มที่จะนำไปสู่การระดมทรัพยากรในการสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองให้สูงขึ้น กระบวนการต่างๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 ความสัมพันธ์ของเครือข่าย

(เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อ้างถึงในระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551 : 13)

ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายเครือข่าย

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (อ้างถึงในระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551 : 14) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายเครือข่าย ได้แก่

1. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (*Exchange Theory*) การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน เครือข่ายเกิดขึ้นได้โดยแต่ละฝ่ายมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากเครือข่าย และ George Homans (อ้างถึงในงานจังก์ อธิวัฒน์สิทธิ์และคณะ, 2543 : 57) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลว่าเกิดขึ้นเนื่องจากมีผลประโยชน์เป็นแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่อกัน คนจะคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้น (cost-reward) โดยใช้ประสบการณ์ในอดีตเป็นตัวกำหนด ความสัมพันธ์จะยังคงดำเนินอยู่ ตราบใดที่บุคคลประเมินว่าส่วนที่ได้มีมากกว่าเสีย แต่ถ้าประเมินแล้วว่าการแลกเปลี่ยนนั้นไม่คุ้มค่ากัน ความสัมพันธ์อาจจะสิ้นสุดหรือไปจากเดิม รางวัล (rewards) ในที่นี้อาจหมายถึงความสุข ความพอใจ เกียรติยศ ชื่อเสียง เงินทอง ความมีหน้าตา หรืออะไรก็ได้ที่ถือว่าให้ผลในทางบวก ถ้าพิจารณาตามทฤษฎีนี้ น่าจะเชื่อได้ว่ารางวัลยิ่งมากคนจะยิ่งแสดงพฤติกรรมนั้นๆ มากขึ้น แต่ก็มีตัวอย่างมากมายที่รางวัลยิ่งมากค่าก็ลดลง คนเกิดความเฉยเมินชินชา มีพฤติกรรมไม่ยินดียินร้ายหรือบางคนได้รับรางวัลแล้วก็หยุดพฤติกรรมเดิมไม่แสดงอีกต่อไป

นฤมล นิราทร (2543 : 11) ยังได้อธิบายถึงทฤษฎีการแลกเปลี่ยนว่า เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ดังนั้น เหตุผลหลักที่จะทำให้เครือข่ายเกิดขึ้นได้ (โดยสมัครใจ) ก็คือแต่ละฝ่ายมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการเข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มใจที่จะประสานกันหรือเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

2. แนวคิดการรวมพลัง (*Synergy*) ซึ่งอธิบายได้ด้วยสมการ $1+1=3$ หรือ $2+2=5$ หมายความว่า การรวมพลังกันทำงานนำไปสู่ผลได้ที่มีคุณค่าทวีคูณ หรือเข้มแข็งมากกว่าการที่แต่ละองค์กระทำทำงานโดยโดดเดี่ยว ทั้งนี้ โดยมีความเชื่อว่าการรวมพลังกันจะก่อให้เกิดคุณค่าที่ทวีคูณ (นฤมล นิราทร, 2543 : 11) ส่วนเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 34) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการรวมตัวแบบพลังทวีคูณ ไม่ใช่ทวีบวก ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายจะต้องดีกว่าผลลัพธ์ของต่างคนต่างทำแล้วนำมารวมกัน

3. ทฤษฎีการสื่อสาร (*Communication Theory*) คือความเป็นเครือข่าย จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีการติดต่อสื่อสารกัน โดยเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ หรือเป็นคำอธิบายข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ของกระบวนการสื่อสารที่ตรวจสอบแล้วหรือยอมรับกันแล้วตามสมควร นั่นก็คือ ยอมรับว่าหากเกิดปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์เช่นนี้ เรียกว่าทฤษฎีการสื่อสาร ซึ่งศุภรัตน์ จิตติกุลเจริญ (2540 : 37-44) ได้แบ่งทฤษฎีสื่อสารเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในระบบประสาทและความนึกคิดของบุคคล การสื่อสารประเภทนี้ครอบคลุมไปถึงโครงสร้างของความคิด (Cognitive structure) การพัฒนาสติปัญญา (Intellectual development) การรับรู้ (Perception) การเรียนรู้ (Learning) การแปลข่าวสาร (Intrapersonal) การรับรอง (Recognition) และกระบวนการทางจิตวิทยาอื่นโดยทั่วไปถือว่า Intrapersonal Communication เป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางความนึกคิด (Cognitive structure)

2. การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารตัวต่อตัว หรือการสื่อสารปัจเจกชน (Interpersonal Communication or Face-to-face Communication) การสื่อสารประเภทนี้ หมายถึง กระบวนการของการติดต่อสื่อสารหรือการแสดงปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่านั้นขึ้นไป หรือกลุ่มย่อย แล้วแต่จำนวนคนที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถานการณ์

3. การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large group Communication or Public Communication) เป็นการสื่อสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากซึ่งมารวมอยู่ในที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แต่เนื่องจากจำนวนของคนที่มาทำการสื่อสารกันนั้นมีจำนวนมากเกินไป จึงไม่เข้าลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคล เพราะการสื่อสารกลุ่มใหญ่ในโอกาสที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะแลกเปลี่ยนข่าวสารกันโดยตรงนั้นมีอยู่น้อย และจะสื่อสารกันแบบตัวต่อตัวก็เป็นไปได้ยาก ตัวอย่างของการสื่อสารกลุ่มใหญ่ เช่น การอภิปรายในหอประชุม การปราศรัยหาเสียง การปาฐกถา การสอนที่มีผู้เรียนจำนวนมากจนผู้เรียนต้องไปอยู่หลายๆ ห้องเรียน โดยอาศัยสื่อการสอนเข้าช่วยในการสอน เช่น โทรทัศน์วงจรปิด

4. การสื่อสารในองค์การ (Organization Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ที่ เป็นสมาชิกขององค์การหรือหน่วยงานที่เป็นทางการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ นโยบาย มีการจัดองค์การ มีการแบ่งงานกันทำ เพื่อปฏิบัติการกิจขององค์การหรือหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมาย

5. การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นกิจกรรมที่มีความสลับซับซ้อนมาก และเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เนื่องจากสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่และมีความสลับซับซ้อนและมีความเป็นสังคมของข้อมูลข่าวสาร (Information Society) มากขึ้น

สรุป ทฤษฎีการสื่อสาร เป็นกระบวนการความคิดที่มีการเคลื่อนไหวและเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องในการส่งและรับสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่างๆ อย่างมีวัตถุประสงค์

ลักษณะทั่วไปของเครือข่าย

สนธยา พลศรี (2550 : 213-215) ได้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปเครือข่ายทุกประเภท มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เครือข่ายเป็นการถักทอสายใยสัมพันธ์ของสมาชิกเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีลักษณะเหมือนกับตาข่ายหรือใยแมงมุม

2. สมาชิกของเครือข่ายอาจจะมีลักษณะบางประการร่วมกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน หรืออาณาบริเวณเดียวกัน ประกอบอาชีพเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน

3. สมาชิกของเครือข่ายอาจจะมีลักษณะบางประการแตกต่างกัน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

4. มีลักษณะหลายมิติ เครือข่ายเป็นระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีหลายลักษณะ เช่น ความสัมพันธ์เชิงกระบวนการทำงาน ความสัมพันธ์ในการร่วมมือกันของมนุษย์ในทางสังคมวิทยา ความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงาน เป็นพลังในการทำงาน เป็นเครือข่ายประชาสังคม เครือข่ายของการเรียนรู้ เป็นต้น

5. มีลักษณะเป็นการรวมพลังหรือศักยภาพของสมาชิกเข้าด้วยกัน ไม่ใช่พึ่งพิงอิงสมาชิกอื่นๆ เพียงฝ่ายเดียว สมาชิกจึงต้องนำศักยภาพของตนออกมาใช้อย่างเต็มที่

6. สมาชิกมาร่วมกันด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เพราะถูกบีบบังคับ

7. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นแบบกัลยาณมิตร คือ มีความสมานฉันท์ สามัคคี มีความเอื้ออาทร สนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้ง จึงดีจึงเด่น

8. สมาชิกมีความสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนมีความรู้สึกว่าต่างเป็นส่วนประกอบของกันและกัน แม้ว่าบางเครือข่ายจะร่วมกิจกรรมกันนานๆ ครั้งก็ตาม แต่ยังคงมีสายใยสัมพันธ์กัน และพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ

9. สมาชิกมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมของเครือข่ายอาจจะมีกิจกรรมเดียวหรือหลายกิจกรรมก็ได้ เช่น การเยี่ยมเยียนกัน การประชุมสัมมนา ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กัน การจัดเวทีสรุปทบทวนร่วมกัน เป็นต้น

10. มีความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน สมาชิกของเครือข่ายมีโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เสมอกันแบบแนวราบ คือ ไม่มีใครบังคับบัญชาใครแต่มีลักษณะหุ้นส่วนกัน มีอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเอง ไม่รู้สึกว่าจะต้องสูญเสียอิสระของตนเองไป

11. การมีพันธะสัญญาร่วมกัน เครือข่ายมีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างสมาชิกที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

12. การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีลักษณะเป็นการติดต่อสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ระหว่างสมาชิก เพราะการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์แบบหนึ่งของเครือข่ายนั่นเอง

13. การบูรณาการ เป็นการร่วมกันของสมาชิกด้านต่างๆ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนงานและโครงการ กิจกรรม ทรัพยากร การบริหารจัดการ ผลประโยชน์ เป็นต้น

14. เครือข่ายมีหลายระดับ ตามจำนวนของสมาชิก เช่น ระดับบุคคลระดับกลุ่ม ระดับองค์กร ระดับสถาบัน ระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับทวีป เป็นต้น

15. ถ้าเครือข่ายเป็นเครือข่ายระดับกลุ่มกับกลุ่มหรือองค์กรกับองค์กรขึ้นไป สมาชิกอาจจะเป็นอิสระต่อกัน มารวมกันเป็นบางเรื่องบางส่วนเท่านั้น เมื่อดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จแล้วก็จะสลายก็ได้ อาจใช้การประชุมร่วมกันเป็นครั้งคราวหรือจัดตั้งเป็นองค์กรร่วมก็ได้ โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของเครือข่าย ความจำเป็นในการดำเนินกิจกรรมและความเห็นพ้องระหว่างสมาชิกของเครือข่าย

16. เครือข่ายบางเครือข่ายอาจจะดำรงอยู่ได้นานแต่บางเครือข่ายอาจจะล่มสลายได้ง่าย

17. มีลักษณะเป็นพลวัต เป็นระบบที่มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสมาชิกและการหาสมาชิกใหม่โดยไม่หยุดยั้ง

18. เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายมีลักษณะของการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันหรือสมาชิกกับคนอื่น ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญที่อยู่นอกเครือข่าย นักวิชาการสาขาต่างๆ การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียน การปรับปรุงข้อผิดพลาดที่ผ่านมา การจัดทำแผนและโครงการ เป็นต้น ซึ่งทำให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยว

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์กรที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่ม องค์กรอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย ซึ่งเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (อ้างถึงในระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551 : 5-26) ได้กล่าวถึงเครือข่ายการท่องเที่ยวจะทำให้เกิด

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การมีเครือข่ายท่องเที่ยวทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มย่อยที่เป็นเครือข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์และทักษะต่างๆ ระหว่างกัน

2. เพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา สมาชิกเครือข่ายแต่ละกลุ่มมีปัญหาและประสบการณ์ทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน เมื่อมาเป็นเครือข่ายกันจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ตนเองเคยประสบให้กับสมาชิกกลุ่มอื่นได้ เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งทำไม่ได้

3. เกิดการพึ่งพาตนเอง ในกลุ่มสมาชิกเครือข่าย เครือข่ายที่มีการทำงานที่เข้มแข็ง จะส่งผลให้สมาชิกและเครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้และการจัดการ

4. เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การรวมกันเป็นเครือข่ายก่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากร โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนหรือเสริมหนุนกันทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5. เกิดพลังอำนาจในการต่อรอง การทำกิจกรรมต่างๆ โดยลำพังอาจไม่มีพลังอำนาจในการต่อรอง แต่ถ้ามารวมกันเป็นเครือข่ายจะก่อให้เกิดพลังอำนาจในการต่อรอง

5. เกิดพลังใจ ความสามัคคี ให้กำลังใจและช่วยเหลือกันในรูปแบบต่างๆ

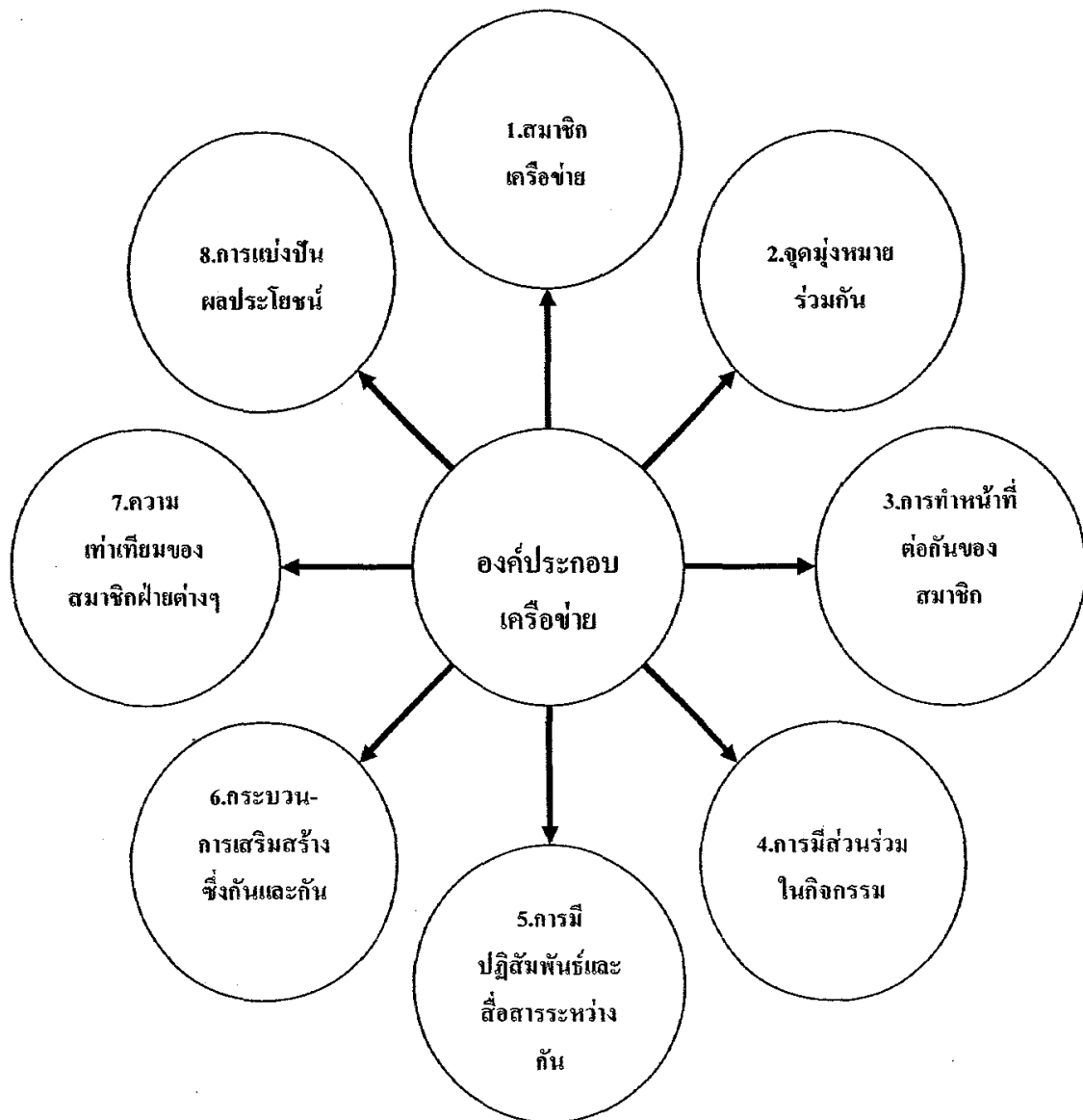
ความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย

1. สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมเกิดปัญหาซ้ำซ้อน หลากหลายและขยายตัวเกินความสามารถที่กลุ่มจะแก้ปัญหาได้โดยลำพัง

2. สร้างโอกาสและให้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพของฝ่ายต่างๆ ที่เป็นเครือข่าย

3. การประสานผลประโยชน์ของสมาชิกเครือข่ายอย่างเท่าเทียม

การเป็นเครือข่ายจะต้องประกอบไปด้วย สมาชิกเครือข่าย จุดมุ่งหมายร่วมกัน การทำหน้าที่ต่อกันของสมาชิก การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์และสื่อสาร กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ความเท่าเทียมของสมาชิกฝ่ายต่างๆ และการแบ่งปันผลประโยชน์ (สำนักพัฒนาการท้องถิ่น, 2549 : 21-39) ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 องค์ประกอบการสร้างเครือข่าย

5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เช่น กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ หลายรูปแบบ หลายวิธีการซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เช่น

วิลเลียม ดับบลิว รีคเดอร์ (Reeder, 1974 : 39) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม

วิลเลียม เออร์วิน (Erwin, 1976 : 138) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาพร้อมกับวิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977 : 219-222) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision – Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประกอบด้วยการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

จากแนวคิดและลักษณะของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาใช้ในการวิจัยสำหรับการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วม เช่น การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

แนวคิดของการฝึกอบรม

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯ ที่ได้เน้นให้คนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งก็คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล อันถือว่า คนเป็นทรัพยากรที่เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จและเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดในองค์กรหรือหน่วยงาน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพทัดเทียม มีความรู้ความสามารถพอที่จะแข่งขันกับประเทศที่พัฒนาแล้วได้

จอร์จ โบค และเดวิด ทอมสัน (Boak & Thompson, 1998 อ้างถึงใน จงกลณี ชูติมาเทวินทร์, 2544 : 5) ได้แสดงทัศนะว่าในองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งก็คือในองค์กร

หรือสถานที่ๆ ผู้คนช่วยขยายปรับตัวกันอย่างต่อเนื่องในศักยภาพของตน เพื่อสร้างสรรค์ประสิทธิผลของงานที่บุคคลนั้นๆ มีความปรารถนาอยากจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งองค์กรหรือสถานที่นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องให้การดูแล และระดมพลังใจร่วมกันเพื่อผู้คนจะได้เรียนรู้ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมากขึ้น เร็วขึ้น ทำให้การแข่งขันเข้มข้นขึ้น ทำให้มองเห็นได้ชัดถึงความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในทุกระดับ เช่น ในระดับเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทั่วไปจำเป็นต้องเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาในเรื่องของทักษะใหม่ๆ ส่วนผู้ที่อยู่ในระดับตัดสินใจหรือระดับบริหารจะต้องทบทวนให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดมีนวัตกรรมใหม่ๆ ในผลิตภัณฑ์บริการและวิธีการทำงานของบุคลากร ซึ่งการอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ทุกหน่วยงานต้องการบุคคลที่กระตือรือร้นในการพัฒนาศักยภาพแห่งตน ต้องการคนทำงานดี มีคุณภาพ ซึ่งแต่ละคนที่จะมีคุณสมบัติเช่นนี้ได้ จะต้องผ่านการสะสมประสบการณ์มากมาย บางคนอาจจะต้องผ่านการฝึกอบรมในรูปแบบต่างๆ มาแล้วหลายๆ ครั้งหลายหน ทั้งการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตั้งแต่จากผู้ที่ทำงานได้น้อย ให้มาเป็นผู้ที่ทำงานได้มากขึ้น จากผู้ทำงานมีประสิทธิภาพอยู่แล้วให้เพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อที่จะรองรับกับงานที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งจะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมมีความจำเป็นอย่างต่อเนื่องสำหรับองค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ

การฝึกอบรมนอกจากจะได้ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรทางด้านเทคนิค วิชาการ และความชำนาญงานเพื่อเพิ่มผลผลิตให้กับหน่วยงานแล้ว การฝึกอบรมยังสามารถใช้แก้ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร อาทิ ปัญหาของความขัดแย้ง ไม่ไว้วางใจกัน ปัญหาสัมพันธภาพของคนในหน่วยงาน รวมทั้งปัญหาของทัศนคติ และปัญหาอื่นๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการปฏิบัติงานที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการอบรม โดยเทคนิคการอบรมที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่ดี จะสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาองค์กรโดยตรง

แนวคิดการอบรมอย่างมีส่วนร่วม

แนวคิดของการอบรมอย่างมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดการอบรมแนวใหม่ที่ใช้กลวิธีและข้อดีของการมีส่วนร่วมมาพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าอบรม โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตามความสนใจของผู้เรียน ในกรอบของหลักสูตรบนหลักการและทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันการอบรมอย่างมีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ผลดีในการที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งเมื่อประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจ ก็จะมีสติกว่าตนเองเป็นเจ้าของ มีความรู้สึกว่าเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ซึ่งวิธีนี้เองจะเป็นหนทาง

ของการนำไปสู่ความยั่งยืน (Sustainability) หรือที่เรียกว่าการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) นั้นเอง

การมีส่วนร่วมหรือที่ใช้กันในภาษาอังกฤษว่า Participation หรือ Involvement นี้มีหลายระดับของการมีส่วนร่วม มีขอบเขตจำกัดในตัวของมันเอง และรูปแบบของการมีส่วนร่วมก็อาจจะมีได้ในหลายลักษณะขึ้นอยู่กับวิธีการและการนำไปใช้ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการอบรมอย่างมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบ จำเป็นจะต้องใช้เทคนิคพิเศษเพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งวิธีการศึกษา (Educational Approaches) จะเป็นเครื่องมือในการทำให้บรรลุเป้าประสงค์ของการมีส่วนร่วมนั้นๆ

ดั่งภาพที่ 1.3

ภาพที่ 1.3 กรอบแนวคิดของการอบรมอย่างมีส่วนร่วม

(ดัดแปลงมาจาก กรอบแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของศาสตราจารย์นายแพทย์
ประพนธ์ ปิยะรัตน์ (2538) อ้างถึงในจกกลนี้ ชุตินาเทวินทร์, 2544 : 125)

ลักษณะของการอบรมอย่างมีส่วนร่วม

การอบรมอย่างมีส่วนร่วมโดยทั่วไปมีแนวคิดหลายๆ อย่างอยู่บนพื้นฐานเดียวกันกับกรอบแนวคิดของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งก็หมายถึงว่า การเอาผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง (Learner-centered) ของการเรียนรู้ การให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสที่จะระบุถึงสิ่งที่ตัวเองต้องการจะเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการจัดหลักสูตรอบรมได้มุ่งประโยชน์สูงสุดไปที่ตัวผู้เรียน วิทยากรดำเนินการ (Facilitator) มีหน้าที่ในการเอื้ออำนวย (Facilitate) ให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาตนเอง บนความสามารถและศักยภาพของตนเอง ตามแผนหรือตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้โดยการเรียนรู้ในลักษณะนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. แรงจูงใจของผู้เข้าอบรมจะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติและการมีส่วนร่วม ฉะนั้น วิทยากรจึงจำเป็นจะต้องมีเทคนิควิธีจูงใจที่ไม่ใช่การบังคับ
2. การเรียนรู้นอกจากจะขึ้นอยู่กับศักยภาพและแรงจูงใจของผู้เข้าอบรมแล้ว วิธีการของผู้ฝึกอบรม หรือวิทยากรที่ใช้ในการฝึกอบรมยังเป็นสิ่งสำคัญในสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้ รวมทั้งบรรยากาศต่างๆ ไปของการฝึกอบรม
3. การฝึกอบรมและการดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมควรจะเป็นความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างผู้เข้าอบรมและวิทยากรหรือทีมอบรม (จงกลณี ชูติมาเทวินทร์, 2544 : 127-128)

6. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการอีกประเภทหนึ่งที่ใช้กระบวนการความร่วมมือของนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยร่วมกันตามหลักประชาธิปไตย เพื่อทำการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ต้องการทำวิจัยด้วยกัน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นผู้ร่วมทำวิจัยกับนักวิจัย การมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดการเรียนรู้การทำวิจัยได้ด้วยตนเอง ทำให้ผลการวิจัยที่ได้มีความน่าเชื่อถือและยั่งยืนมากขึ้น (ธีรวิมล เอกะกุล, 2551 : 67-80)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานและนำผลการปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่การวิจัยให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. **หลักความเสมอภาค** กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยกับนักวิจัยมีความเท่าเทียมกันของแต่ละฝ่าย นักวิจัยไม่ใช่ผู้นำหรือผู้ชี้แนะให้กับกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่ผู้ตามหรือปฏิบัติตามนักวิจัยทุกประเด็นเสมอไปทั้งสองฝ่ายต่างมีความเท่าเทียมกัน
2. **หลักการเรียนรู้** นักวิจัยควรเปิดใจให้รับข้อเสนอแนะ และความรู้ความสามารถของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยต้องพร้อมที่จะรับการปรับเปลี่ยนตนเอง มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งนักวิจัยไม่ใช่เป็นฝ่ายให้เท่านั้นแต่ต้องพร้อมที่จะเป็นฝ่ายรับด้วย
3. **หลักอิสระทางความคิด** การเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ที่เป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งสามารถใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์วิจารณ์ได้
4. **หลักการเคารพภูมิความรู้** ความรู้ของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยที่เป็นพื้นฐาน ความรู้หรือประสบการณ์ของกลุ่มดังกล่าวที่แตกต่างจากนักวิจัย
5. **หลักความเป็นประชาธิปไตย** การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัย ต้องใช้การแสดงความคิดเห็นและเคารพมติของเสียงส่วนใหญ่ ดังนั้นการประชุมปรึกษาหารือ พุดคุยระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจึงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาที่ทำการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีขั้นตอนการวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. **การกำหนดปัญหาการวิจัย** ควรเป็นปัญหาที่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้อย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน และควรเป็นปัญหาการวิจัยที่เป็นปัญหาอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว นักวิจัยเพียงเป็นผู้กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดความตระหนักและสนใจในการทำวิจัยเท่านั้น
2. **การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย** นักวิจัยควรทำการเรียนรู้ลักษณะพื้นที่ในการวิจัย และควรมีผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นบุคคลในท้องถิ่น จะทำให้มีความเข้าใจบริบทของพื้นที่การวิจัยได้ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งพื้นที่ในการวิจัยเป็นขอบเขตในการวิจัยที่นักวิจัยควรทำการศึกษาและเรียนรู้สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน
3. **การกำหนดตัวแปรในการวิจัย** ตัวแปรเป็นสิ่งที่เป็นการตั้งคำถามที่ต้องการคำตอบด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่นักวิจัยต้องกำหนดให้ชัดเจนก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย เพื่อเป็นฐานความคิดช่วงแรกที่จะช่วยให้นักวิจัยปฏิบัติการวิจัยได้อย่างถูกทิศทาง แต่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้

4. การเตรียมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ควรเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่น สนใจและตั้งใจที่จะทำวิจัยร่วมกับนักวิจัย

5. การออกแบบการวิจัย นักวิจัยต้องร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมกันคิด ปรึกษาหารือร่วมกันเลือกใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการที่ลงมติว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล นักวิจัยต้องร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

6. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยและผู้ช่วยต้องร่วมกันประมวลผลและสรุปข้อมูล ให้ข้อสังเกตหรือข้อวิจารณ์สิ่งที่พบวิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้ข้อมูลเช่นนั้น แล้วเขียนสรุปสิ่งที่พบอย่างกว้างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบ แล้วนำเข้าหารือร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมกันคิดพิจารณาตัดสินใจร่วมกันอีกครั้งถึงข้อค้นพบที่ได้ รวมทั้งแนวทางการปรับปรุงแก้ไขที่ควรจะเป็น

7. การนำผลไปสู่การปฏิบัติจริง ข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม ควรให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนำข้อค้นพบไปสู่การปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในพื้นที่การวิจัยนั้นต่อไป

บทบาทของนักวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. ความตั้งใจที่จะแสวงหาและเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ในชุมชน โดยการสังเกต การฟัง การถาม การอภิปราย และการวิเคราะห์วิจารณ์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ นักวิจัยควรจะต้องหาโอกาสที่จะได้ร่วมทำงาน เล่น กิน นอนอยู่ในชุมชนที่ทำการวิจัย เพราะเป็นวิธีที่ดีที่สุดจะหาโอกาสที่จะได้เรียนรู้สภาพที่แท้จริงของเขา และเป็นวิธีที่จะได้ทราบถึงรูปแบบการสื่อสารติดต่อของท้องถิ่นและของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมทั้งแบบแผนกระบวนการตัดสินใจ วิธีการพื้นบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน ตลอดจนทรัพยากรและชุมพลต่างๆ มีอยู่ในท้องถิ่นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้บรรลุถึงเป้าหมาย

2. ความสนใจในสถานการณ์การเมือง สังคม เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและในบริบทของประเทศและต่างประเทศ เพื่อที่จะรู้ว่าเรากำลังทำงานกับใครในชุมชนนั้น ใครคือคนที่งานวิจัยจะเข้าถึงง่ายที่สุด ใครจะได้รับประโยชน์จากงานวิจัยได้มากที่สุด น้อยที่สุด นอกจากนี้ ความสนใจดังกล่าวยังเป็นประโยชน์ต่อการที่จะศึกษาถึงปัญหาต้นตอของท้องถิ่น และยังช่วยให้ทราบถึงข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นและขัดขวางต่อโครงการวิจัยด้วย

3. ความยินดีและพร้อมที่จะประเมินและวิจารณ์ตนเอง ยอมรับฟังข้อวิจารณ์ หรือการประเมินจากผู้อื่นทั้งในและนอกโครงการวิจัย เช่น การคำนวณสรุปผล การตั้งสมมติฐานผิดๆ การทำงานใน

ลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น การทำตนเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นที่ปรึกษา เป็นบุคคลอ้างอิง (Referee) มากกว่าเป็นนักวิจัยที่มีสถานภาพเท่าเทียมกันกับผู้ร่วม โครงการวิจัยในชุมชน

4. มีความสามารถที่จะตั้งคำถามอย่างมีวิจารณญาณและอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ โดยนักวิจัย อาจนำเอามุมมองใหม่ๆ มาเสนอแนะให้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการและทักษะ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับบริบทของปัญหาที่นักวิจัยต้องเตรียมช่วยเหลือในการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยต้องการ

5. มีความยึดมั่นต่อพันธกรณีในระยะยาวกับท้องถิ่น หรือชุมชนที่ทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง และผูกพัน เพราะเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันตลอดกระบวนการวิจัยทั้งการศึกษาและการลงกิจกรรม

6. มีความแน่วแน่ที่จะมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยและความเสี่ยงต่อปฏิบัติการหรือการต่อต้านจากกลุ่มอำนาจ ซึ่งอาจจะทำให้ให้นักวิจัยละทิ้งงานเมื่อมีสถานการณ์คับขัน ถือว่าเป็นผู้ไม่มีความรับผิดชอบและเป็นบุคคลอันตรายสำหรับชุมชน

7. มีความเต็มใจที่จะถ่ายทอดทักษะของตนแก่ผู้ร่วม โครงการวิจัยเมื่อมีโอกาสที่จะทำได้ โดยพยายามที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดความรู้สึกว่าการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสามารถเรียนรู้และเข้าถึงได้ ซึ่งเป็นสิ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการต่อรองในบทบาทและแบ่งงานกันในกลุ่มผู้ร่วมทำวิจัย

8. มีการพิจารณาและให้ความสนใจของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยหรือผู้ร่วมใน โครงการวิจัย อยู่ในลำดับแรก ก่อนความสนใจของนักวิจัยเองและก่อนความสนใจของนักวิชาการในชุมชนนั้น หรือแม้กระทั่งก่อนความต้องการของผู้ให้ทุนสนับสนุนโครงการเองก็ตาม

จุดเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัย
2. การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัยทำให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนบทบาทผู้ถูกทดลอง ผู้รับคำสั่ง มาเป็นผู้ร่วมให้ข้อคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการวิจัยด้วยตนเอง
3. เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาหาองค์ความรู้อย่างเป็นระบบด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีการปฏิบัติการซ้ำจน ได้ผลการวิจัยที่มีความถูกต้องและพิสูจน์ได้อย่างแท้จริง
4. การยอมรับในภูมิความรู้ของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีโอกาสได้ใช้ความรู้ ประสบการณ์หรือภูมิความรู้มาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างเต็มที่
5. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไข ปรับให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงได้มากที่สุด

6. ผลการวิจัยที่ได้มุ่งแก้ไข ปรับเปลี่ยนได้อย่างแท้จริง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริง

7. ความยั่งยืนของผลการวิจัยมีความคงอยู่เพราะกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และจะเป็นผู้นำในพื้นที่ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ต่อไป

9. การทำวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สามารถตอบโจทย์ปัญหาในการวิจัยได้จริง

ข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. การสูญเสียของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย มีโอกาสมากที่จะละทิ้งการร่วมมือกับนักวิจัย จนกว่าจะได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์

2. การไม่เข้าใจบทบาทของตนเองของนักวิจัย โดยนักวิจัยมักเผลอสั่งการ เตรียมการในสิ่งที่ตนเองเตรียมไว้ หรือไม่ฟังความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย

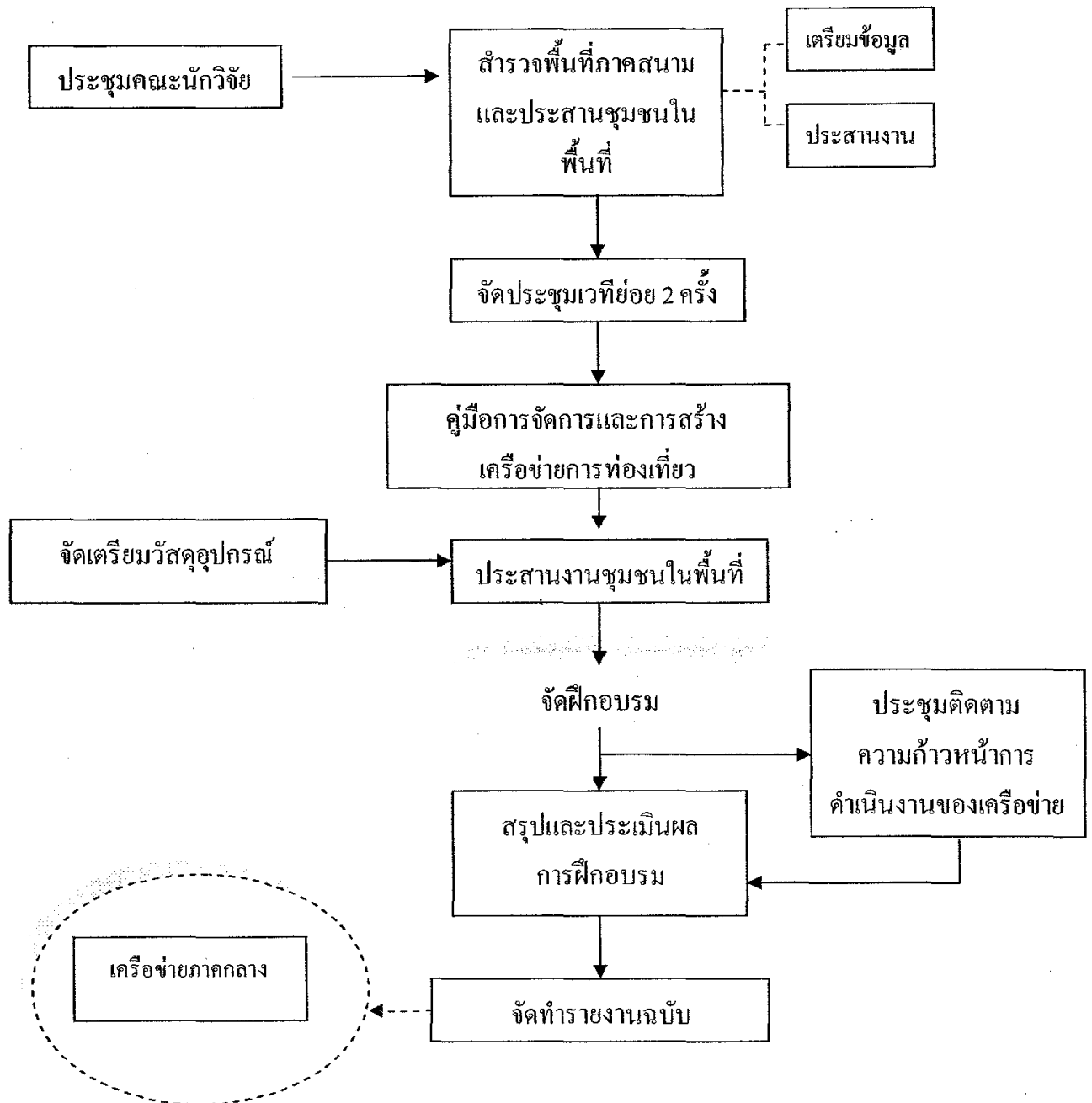
3. การใช้เวลามากในการปฏิบัติการวิจัย ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในกระบวนการวิจัย

4. ความไม่ชัดเจนของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการวิจัยที่อาจได้ตัวแปรที่ไม่ใช่ต้นเหตุหรือสาเหตุที่แท้จริง จะเกิดความสูญเสียในการวิจัยได้

5. เป็นงานวิจัยที่เป็นลักษณะสหวิทยาการ ถ้าหากนักวิจัยไม่มีความรอบรู้หรือไม่เชี่ยวชาญหลากหลายศาสตร์ อาจทำให้กระบวนการวิจัยไม่มีความครอบคลุมได้

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีทั้งจุดเด่นและข้อจำกัดของการวิจัยเช่นเดียวกับการวิจัยประเภทอื่นๆ ซึ่งหลักการสำคัญของการวิจัยประเภทนี้อยู่ที่ความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการวิจัยผลการวิจัยจะสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ ขึ้นอยู่กับนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยให้เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยเพียงใด

7. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประหยัด ตะคอนรัมย์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวายเป็นสถานที่

ท้องที่ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในพื้นที่อันจำกัด (ประมาณ 74 ไร่) อันอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งการบริหารและจัดการท่องเที่ยวปัจจุบันอยู่ในรูปขององค์กรชุมชน คือ คณะกรรมการตลาดริมน้ำดอนหวาย

วิธีการศึกษา อาศัยข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ พร้อมศึกษารูปแบบและบทบาทการบริหารและจัดการบริหารที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวบรวมสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงาน เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ รสชาติอาหารและความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำ ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาด้านบริการการท่องเที่ยว และเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งธรรมชาติ ในด้านปัญหาการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชน ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการจัดเก็บผลประโยชน์ ปัญหาด้านงบประมาณ การขาดการประสานงานกับองค์กรอื่นๆ และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการจัดองค์กรในการแก้ปัญหา ได้เสนอรูปแบบการบริหารและจัดการท่องเที่ยวชุมชนใหม่ โดยเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระทึก ร่วมกับคณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย เป็นองค์กรดำเนินงาน โดยการออกข้อบังคับและระเบียบที่ชัดเจน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง รวมทั้งการวางแผนการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสมดุลของสภาพแวดล้อมตามหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

จิตศักดิ์ พุฒิจร (2548 ; บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในเขตภาคกลางตอนล่าง เป็นการศึกษาระเบียงต้นเพื่อนำไปสู่การดำเนินการ จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการในระดับภูมิภาคการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง เพื่อปรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด ให้สอดคล้องกลมกลืนต่อลักษณะและรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจริง

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่ 8 จังหวัด จำแนกตามระบบบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรีและนครปฐม กลุ่มที่ 2 ได้แก่ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด
2. ดำเนินการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบ SWOT Analysis

ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด เชื่อมโยงสู่กลุ่มจังหวัดและระดับภูมิภาค
4. ประเมินความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดกับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัดเชื่อมโยงสู่ระดับภูมิภาค

ผลการวิจัยการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค ทั้ง 4 ด้าน พบว่า

1. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว มีทรัพยากรหลากหลายและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ขาดการศึกษาศักยภาพการรองรับได้ของพื้นที่ท่องเที่ยว และบางจังหวัดมีปัญหาทางด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม

2. ด้านความพร้อมโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค มีความพร้อมสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ มีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงกันและไม่ไกลจากกรุงเทพฯ แต่ยังมีปัญหาด้านป้ายชี้ทาง แผ่นดินทรุดจากการใช้น้ำใต้ดิน ปัญหาการบำบัดน้ำเสีย ปัญหาขยะ การจราจรและอุบัติเหตุ

3. สิ่งอำนวยความสะดวกสบายและบริการด้านการท่องเที่ยว มีการจัดทำข้อมูลและบริการด้านการท่องเที่ยว มีรูปแบบที่พักและบริการอาหารที่หลากหลาย แต่ระบบการบริการข้อมูลยังขาดประสิทธิภาพ ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการให้บริการและขาดทักษะทางภาษา

3. ด้านการตลาดการท่องเที่ยว มีทรัพยากรท่องเที่ยวพร้อมขายที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของตลาดหลายระดับ มีภาพลักษณ์ด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นสอดคล้องกลมกลืนกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แต่ยังขาดการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวร่วมกัน

ความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดกับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัด

ผลการวิจัยการประเมินความสอดคล้องของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดกับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง พบว่า

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างมักเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธุรกิจบริหาร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวพื้นฐาน กิจกรรมการท่องเที่ยวทางเลือก การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว การมุ่งเน้นการฟื้นฟู และการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการพัฒนาที่ยั่งยืน การส่งเสริมอนุรักษ์เผยแพร่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว การศึกษาสำรวจทรัพยากรเพื่อหาแนวทางรองรับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น และการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

แผนยุทธศาสตร์จังหวัดด้านการท่องเที่ยว ที่ไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มักเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาจังหวัดในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยตรง อีกทั้งมุ่งเน้นการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับศักยภาพและความเหมาะสมของแต่ละจังหวัด อันอาจจะนำไปสู่การเกิดผลกระทบเชิงลบที่ส่งผลต่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

ระพีพรรณ ทองห่อ และคณะ (2549 : บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ศึกษาคุณลักษณะหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยว ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ตลอดจนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและแก้ไขข้อจำกัดให้เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และแนวทางการบูรณาการการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้มีจำนวน 760 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวน 16 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 63 คน ผู้ประกอบการภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 138 คน ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 303 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 240 คน จาก 8 จังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนบน ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี สิงห์บุรี ลพบุรีและชัยนาท เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสังเกต คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการบันทึกแบบสังเกต ข้อมูลเชิงคุณลักษณะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าถ่วงน้ำหนักผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การสัมผัสวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งไทยพุทธ ไทยรามัญ และไทยมุสลิม นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการและกีฬา และการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากเพื่อน/ญาติ ประเภทของการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เป็นที่สนใจ ได้แก่ การเที่ยวชมโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ รองลงมาได้แก่ การเที่ยวชมธรรมชาติ น้ำตก และการเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

2. **สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน**
การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนในด้านต่าง ๆ
สรุปได้ดังนี้

ด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภค และด้านการบริการ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา **ด้านสินค้าทางการท่องเที่ยว** ประกอบด้วย แหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และสินค้าที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าหัตถกรรมและสินค้าทางการเกษตร **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** พบว่า มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ค่านิยมต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ** ไม่โดดเด่นเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม พบว่า มีการส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน **ด้านการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว** พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด สำหรับการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดยังน้อยมาก **ด้านงบประมาณ** ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณของแต่ละจังหวัด และงบประมาณของยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด งบประมาณดังกล่าวส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อดำเนินการด้านการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว **ด้านการมีส่วนร่วม** ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับน้อย

3. **คุณลักษณะหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเลือกมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน**

คุณลักษณะหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเลือกมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ คุณลักษณะด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านลักษณะทางสังคม ด้านมิติทางศิลปวัฒนธรรม ด้านคุณค่าการเรียนรู้และการศึกษา และด้านการบริหารจัดการ ในภาพรวมพบว่า คุณลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อความนิยมในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.73$)

4. **ศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน**

ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนมีโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เนื่องจากมีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันมายาวนาน และผูกโยงกับพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น มีความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ และเอกลักษณ์ในวิถีชีวิตของชุมชน เป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมและงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่า มีความสมบูรณ์ในภาคการเกษตร มีความสะดวกในการเดินทางเนื่องจากใกล้

กรุงเทพฯ สามารถส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องการใช้ระยะเวลาสั้นๆ ได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติเนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก ทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

สำหรับข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ สินค้าทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนยังขาดจุดเด่น จุดขายทางการท่องเที่ยว รวมทั้งยังไม่สามารถสร้างแบรนด์ของสินค้าให้เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในระดับสากลได้ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดซึ่งเป็นเมืองผ่านเพื่อไปยังภาคเหนือของประเทศ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเที่ยวโดยตรงมีน้อย สถานที่สำคัญบางแห่งยังไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดและนอกกลุ่มจังหวัดยังเชื่อมไม่สนิท และยังขาดความหลากหลายในการบูรณาการกิจกรรมต่างๆ วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของบางจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ยังไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวหรือไม่ได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นตัวจักรที่สำคัญในการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมและภาคเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ให้แก่จังหวัด

5. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพและปรับแก้ไขข้อจำกัดให้สามารถเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนได้อย่างยั่งยืน

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้ทั้งทางถนนและทางน้ำ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และยังเป็นการกระจายการท่องเที่ยวไปยังชุมชนต่างๆ อย่างทั่วถึง ขณะเดียวกันควรให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของตนเองเพื่อนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเน้นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

6. แนวทางการบูรณาการการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การบูรณาการในระดับกลุ่มจังหวัดที่ควรดำเนินการได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ควรพิจารณาให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีชีวิต การสร้างเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวกับทุกภาคส่วน

การบูรณาการในระดับชุมชนและระดับจังหวัดที่ควรดำเนินการ ได้แก่ การหนุนเสริมให้ชุมชนได้ทบทวนศักยภาพของตนเองว่ามีของคืออะไรบ้าง ที่สามารถผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และควรมีการจัดทำแผนการท่องเที่ยวที่ชัดเจนว่าจะมุ่งไปในทิศทางใด มีสิ่งใดบ้างที่

ต้องได้รับการปรับปรุง พัฒนา และจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ตลอดจนการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในระดับชุมชน

กัญญาภัค ยามาโมโต้ (2551 : บทคัดย่อ) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา ลักษณะโดยทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้ผลิตสินค้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP 2) เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงลักษณะทั่วไปของธุรกิจนำเที่ยวและ OTOP ในการหารูปแบบเครือข่ายทางธุรกิจร่วมของทั้งสองธุรกิจ และ 3) เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายระหว่างธุรกิจนำเที่ยวและ OTOP ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและประธานหรือผู้ประกอบการ OTOP เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ มีรายได้เฉลี่ย 497,661.40 บาทต่อปี ส่วนระยะเวลาในการจัดตั้งธุรกิจนำเที่ยว เฉลี่ย 5.7 ปี และส่วนใหญ่ได้มีการขายรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่ายแก่ผู้มาซื้อบริการ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณ ตำบลช้างคลาน และมีการจัดจำหน่ายทางหน้าร้าน ส่วนผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีรายได้เฉลี่ย 433,860.50 บาทต่อปี มีระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่ม (OTOP) เฉลี่ย 5.2 ปี ส่วนใหญ่ มีการผลิตสินค้าประเภทของใช้และเครื่องประดับตกแต่ง ตั้งอยู่ในอำเภอหางดง และมีการจัดจำหน่ายทางศูนย์ OTOP

การเชื่อมโยงในการหารูปแบบเครือข่ายของธุรกิจนำเที่ยวและ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ได้สร้างผลิตภัณฑ์หรือสินค้า OTOP เพื่อจัดจำหน่าย ส่วนผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางพานักท่องเที่ยวหรือลูกค้าไปเยี่ยมชมและเลือกซื้อสินค้าจากผู้ประกอบการ OTOP โดยที่ผู้ประกอบการธุรกิจทั้งสองเลือกองค์กรที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายจากผู้ประกอบการธุรกิจที่มีรายได้เฉลี่ยสูงและมีรายได้แน่นอน มีระยะเวลาในการประกอบธุรกิจยาวนาน มีชื่อเสียง คุณภาพของสินค้าและบริการที่มีมาตรฐาน มีที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหัตถกรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสะดวกต่อการเข้าถึง อีกทั้งมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่ถาวรและหลากหลายช่องทาง

รูปแบบเครือข่ายระหว่างธุรกิจนำเที่ยวและ OTOP ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) เป็นเครือข่ายที่มีข้อจำกัด 2) แบบเป็นทางการ และ 3) ระดับกลุ่มเฉพาะ ซึ่งความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายเกิดจากความต้องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ส่วนการติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นเครือข่ายด้านระยะเวลาในการติดต่อเป็นเครือข่ายร่วมกันของธุรกิจทั้งสอง ระหว่าง 1-5 ปี ด้านที่ตั้งมีทำเลที่ตั้งสะดวกต่อการเข้าถึง อีกทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาใช้บริการ ส่วนการสร้างพันธมิตรร่วมกันพบว่า ไม่มีการตกลงทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรร่วมกันระหว่างทั้งสองธุรกิจ ส่วนการพัฒนาความ

สัมพันธ์ได้มีการติดต่อให้ข้อมูลข่าวสารระหว่างธุรกิจที่เข้าร่วมเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และการเรียนรู้ร่วมกัน การเข้าร่วมงานจัดแสดงสินค้าทางการท่องเที่ยว การเข้าร่วมประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนความรู้ เครือข่ายด้านการท่องเที่ยว และการวิเคราะห์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสินค้าและบริการร่วมกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

การวิจัย เรื่อง “การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง” มีวิธีดำเนินการและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิธีดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประชุมคณะนักวิจัย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา รูปแบบ แนวทางการฝึกอบรมและศึกษาข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวใน 10 จังหวัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง กรมส่งเสริมเกษตร กรมพัฒนาชุมชน และแบ่งกลุ่มจังหวัดสำหรับจัดเป็นเวทีระดับจังหวัด 2 เวทีและเวทีระดับภาค 2 เวที

ขั้นที่ 2 คณะผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ ของชุมชนต่างๆ เพื่อศึกษาความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ บ้านสาขลา ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดน้ำโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนตลาดบ้านใหม่ ชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา และศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุพรรณบุรี

- จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์รายชื่อชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 2 เขต 6 เขต 7 และเขต 8 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาและสำนักงานจังหวัดพื้นที่เป้าหมาย 10 จังหวัด

- สืบค้นรายชื่อข้อมูลชุมชนจากอินเทอร์เน็ต

ขั้นที่ 3 ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขั้นที่ 4 จัดทำหนังสือเชิญและแบบตอบรับ ส่งไปยังรายชื่อชุมชนต่างๆ จำนวน 86 ชุมชน ได้หนังสือตอบรับ 55 ชุมชน หน่วยงานของรัฐ 11 แห่ง

ขั้นที่ 5 จัดประชุม ในวันที่ 21 และ 25 มีนาคม 2551 ซึ่งเป็นเวทีระดับจังหวัด 2 ครั้ง ประกอบด้วย

5.1 เวทีระดับจังหวัด กลุ่มที่ 1 วันที่ 21 มีนาคม 2551 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี มีเครือข่ายจังหวัดเข้าร่วม ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี ปราจีนบุรี สมุทรสงครามและกรุงเทพมหานคร มีชุมชนเข้าร่วม 39 ชุมชน ผู้เข้าร่วมประชุม 69 คน

5.2 เวทีระดับจังหวัด กลุ่มที่ 2 วันที่ 25 มีนาคม 2551 ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเครือข่ายจังหวัดเข้าร่วม ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี นครนายก ชัยนาท สระบุรี และอ่างทอง มีชุมชนเข้าร่วม 28 ชุมชน มีผู้เข้าร่วมประชุม 52 คน

สำหรับกำหนดการในการประชุม มีดังนี้

08.00 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 – 09.15 น.	แนะนำผู้ร่วมโครงการ
09.15 – 09.45 น.	ชี้แจงโครงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง โดย นางระพีพรรณ ทองหล่อ
09.45 – 10.15 น.	การบรรยายเรื่อง “แนวทางการสร้างเครือข่ายโดยชุมชน” โดย รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
10.15 – 10.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.30 – 12.00 น.	การบรรยายเรื่อง “การวิเคราะห์และประเมินการจัดการท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่” โดย รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน และคณะ
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	ประชุมเตรียมเวทีการสร้างเครือข่ายระดับภาค และซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดย รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
14.00 – 14.15 น.	หารือการลงเยี่ยมพื้นที่กรณีศึกษา 2 ชุมชน ได้แก่ -ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ -ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กรุงเทพมหานคร -หมู่บ้านสาโร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา -ชุมชนท่าด่าน จังหวัดนครนายก
14.15 น.	ปิดการสัมมนา

ในการจัดฝึกอบรมครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินตนเองเพื่อสอบถามความคิดเห็นผู้เข้ารับการอบรม แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนและจุดเด่นและจุดด้อยของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตอนที่ 4 กิจกรรมที่ต้องการให้จัดขึ้นในเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

ขั้นที่ 6 นำข้อมูลพื้นฐานและปัญหาของชุมชนมาเป็นแนวทางสำหรับการจัดฝึกอบรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นเวทีระดับภาค ในวันที่ 26-27 มิถุนายน 2551 ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี มีชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 15 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา สระบุรี สิงห์บุรี นครนายก เพชรบุรี ปราจีนบุรี ชัยนาท อ่างทอง สมุทรสงคราม กาญจนบุรี กรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา มีผู้เข้ารับการอบรม 167 คน แบ่งเป็น 55 ชุมชน โดยมีกำหนดการดังนี้

วันที่ 26 มิถุนายน 2551

8.00-9.30 น.	ลงทะเบียน/จัดนิทรรศการ
9.30-9.40 น.	VCD กรีนนำโครงการ
9.40-10.00 น.	พิธีเปิดการฝึกอบรม
10.00-10.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.30-12.00 น.	- รู้จักเครือข่าย
- บอกเล่าบทเรียนประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน (คละกลุ่ม)
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวันและชมนิทรรศการ โดยชุมชน
13.00-15.00 น.	- กิจกรรม 10-15 นาที
- เสนอกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Best Practice) 1-2 กรณี
- ชุมชนตลาดบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ
- ชุมชนบางพลับ จังหวัดสมุทรสงคราม
- ชุมชนนุไทร วังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
15.00-15.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
15.30-17.00 น.	แบ่งกลุ่มถอดบทเรียนกรณีศึกษา (คละกลุ่ม)
17.00-18.30 น.	พักรับประทานอาหารเย็น

- 18.30-22.30 น. แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงกิจกรรมของแต่ละชุมชน
- ชุดที่ 1 ศิลปรำตามประเพณีเกาะเกร็ด
-ชุมชนมอญเกาะเกร็ด นนทบุรี
คุณสุรัตน์ บัวหิรัญและคณะ
- ชุดที่ 2 หมอลำพวน (วัฒนธรรมไทพวน)
-ชุมชนท่องเที่ยวไทพวน
ว่าที่ ร.ต.ชาติชาย ยอดมิ่งและคณะ
- ชุดที่ 3 การแสดงทำยาคุมสมุนไพร “ใบโปร่งฟ้า”
-ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต.บางเลน
คุณพิศิษฐ์ แสงอุไรและคณะ
- ชุดที่ 4 ร้องเพลง
-ตลาดน้ำโบราณบางพลี
คุณชะออม สังข์ทองและคณะ
- ชุดที่ 5 การเล่นเกมช่วงภาษาถิ่น “อินกอนฟ้อนแดน”
-พิพิธภัณฑ์บ้านถนนอม (ไทยทรงดำ) และชุมชนวังใต้ร่วมใจ
พัฒนา
คุณป้าถนนอม อิ่มละมัยและคณะ
คุณอมรรัตน์ วงษ์บัวงามและคณะ
- ชุดที่ 6 ชุดฟ้อนรำวัฒนธรรมไทวน
-หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลต้นตาล
คุณศิวพร บุตรนิษฐ์และคณะ
- ชุดที่ 7 เกษตรกรร่วมสมัย
-ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (ชมรมฟ้าใส)
คุณประเสริฐ สุขถาวรและคณะ
- ชุดที่ 8 รำตามรอยวัฒนธรรม
-กลุ่มโฮมสเตย์แม่ตา
คุณพรลภัส จินอ่วม
- ชุดที่ 9 ร้องเพลงเรือ
-กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองและตลาดน้ำท่าคาโฮมสเตย์
คุณฉิรดา มีศิลป์และคุณจูนานิดา สีเหลือง และคณะ

วันที่ 27 มิถุนายน 2551

- 7.00-8.30 น. **รับประทานอาหารเช้า**
- 8.30-10.00 น. - กิจกรรม 10-15 นาที
- แนวคิด บทเรียนและข้อควรระวังในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 10.00-10.30 น. **พักรับประทานอาหารว่าง**
- 10.30-12.00 น. - รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่คาดหวัง (แยกกลุ่มชุมชน)
- แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
- 12.00-13.00 น. **รับประทานอาหารกลางวัน**
- 13.00-14.00 น. - กิจกรรม 10-15 นาที
- บรรยายเครือข่าย
- กำหนดแนวทางการสร้างเครือข่ายของแต่ละจังหวัด
- 14.00-15.00 น. **การจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่ายของแต่ละชุมชน**
- 15.00-15.30 น. **พิธีปิดการฝึกอบรมและมอบของที่ระลึก**
- 15.30-16.00 น. **รับประทานอาหารว่างก่อนเดินทางกลับ**

ในการจัดฝึกอบรมครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย เพื่อสอบถามความคิดเห็นผู้เข้ารับการอบรม แบ่งเป็น 6 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 **สถานภาพผู้เข้ารับการอบรม**
- ตอนที่ 2 **ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย**
- ตอนที่ 3 **ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้**
- ตอนที่ 4 **ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย**
- ตอนที่ 5 **หัวข้อที่ท่านต้องการให้จัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายในโอกาสต่อไป**
- ตอนที่ 6 **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม**

ขั้นที่ 7 จัดประชุมเวทีเครือข่าย ซึ่งเป็นเวทีระดับภาค เพื่อติดตามความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในวันที่ 20 กันยายน 2551 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง มีชุมชน 13 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท เพชรบุรี ปราจีนบุรี สระบุรี ปทุมธานี ราชบุรี กาญจนบุรี นครนายก และ นครราชสีมา มีผู้เข้าร่วมประชุม 71 คน แบ่งเป็น 21 ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ 2 แห่ง

ขั้นที่ 8 จัดทำสรุปรายงานการประเมินผลโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมแบบประเมินตนเองและแบบสอบถามจากผู้เข้าร่วม คณะผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ดังนี้

1. แบบประเมินตนเอง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนและจุดเด่นและจุดด้อยของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตอนที่ 4 กิจกรรมที่ต้องการให้จัดขึ้นในเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

ส่วนคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้มาตราส่วน

3 ระดับ

ความพึงพอใจมาก ให้คะแนน 3 คะแนน

ความพึงพอใจปานกลาง ให้คะแนน 2 คะแนน

ความพึงพอใจน้อย ให้คะแนน 1 คะแนน

โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายข้อมูลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 2.34-3.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 1.67-2.33 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.66 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ส่วนความต้องการและความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิเคราะห์ใช้ค่าร้อยละ เป็นแบบสอบถามความต้องการและไม่ต้องการ โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนดังนี้

ต้องการ ให้คะแนน 1

ไม่ต้องการ ให้คะแนน 0

2. แบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้เข้ารับการอบรม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ความรู้ที่ได้รับและความเป็นประโยชน์

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย
เป็นแบบประเมินโดยใช้มาตราส่วน 5 ระดับ ดังนี้

ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้คะแนน	5 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก	ให้คะแนน	4 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง	ให้คะแนน	3 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย	ให้คะแนน	2 คะแนน
ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1 คะแนน

โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายข้อมูลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

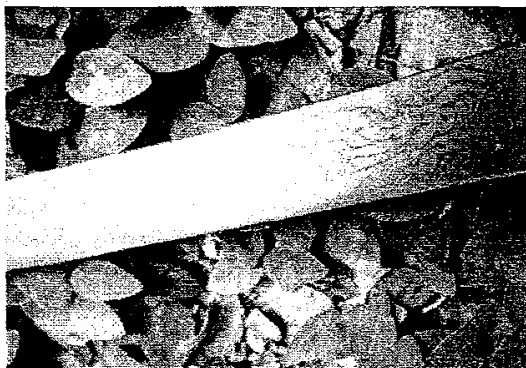
บทที่ 4

กรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม และบริบทเบื้องต้นของการจัดการกลุ่มเครือข่าย จุดเด่นและข้อคิดบทเรียนจากการลงพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ ชุมชนบ้านสาไร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าด่าน จังหวัดนครนายก ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หนองจอก กรุงเทพมหานคร มีข้อมูลดังนี้

1. ชุมชนบ้านสาไร

1. ความเป็นมาของชุมชนชุมชนบ้านสาไรตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลท่าช้าง อ.นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากหมู่บ้านไผ่หนอง หมู่บ้านต้นโพธิ์ มีประชากรหนาแน่น เป็นแหล่งผลิตมิดคหนึ่งของประเทศที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานกว่า 200 ปี ชุมชนบ้านสาไรมีบรรพบุรุษสืบทอดมาจากเวียงจันทน์ ประเทศลาว ในอดีตมีช่างฝีมือทางช่างเหล็กและทอง เมื่อแรกที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็ยังรวมตัวตั้งเป็นหมู่บ้าน ยึดอาชีพทำทองและตีมีดขาย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะมีฝีมือที่ประณีตสวยงาม ลักษณะของมีดที่ชาวลาวยุคหนึ่งทำขึ้นมาในรูปแบบทรงจะโค้งเล็กน้อย และมีขนาดกะทัดรัดเหมาะมือ ต่างจากมีดหรือดาบไทยที่จะมีลักษณะตรงและใหญ่ ในราวปี พ.ศ. 2365 อาชีพทำทองก็หมดไปจากหมู่บ้านจะเป็นด้วยเหตุผลใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าอาจจะรุ่งเรืองผู้การทำมีดไม่ได้ และวัตถุดิบอาจหายาก มีราคาแพง จึงยังคงเหลืออาชีพตีมีดและดาบอยู่เพียงอย่างเดียวจนถึงปัจจุบัน

การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชาวลาวกลุ่มนี้เข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยที่พระเจ้าพระยามหัทธกรย์ศึกษยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ โดยมีผู้นำกลุ่มที่ชื่อว่า นายทา เป็นหัวหน้ามาลงหลักปักฐานบริเวณหมู่บ้านต้นโพธิ์ไผ่หนองในปัจจุบัน โดยไม่ปรากฏหลักฐานว่ามาเพราะเป็นเชลยศึกหรืออพยพตามกันมาเอง ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

ได้พระราชทานให้ นายเทา เป็น ขุนนราบริรักษ์ ปกครองดินแดนแห่งนี้ต่อไป โดยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่บริเวณนี้มีความเหมาะสมกับการประกอบอาชีพช่างเหล็กเป็นอย่างมาก มีป่าไผ่ที่อุดมสมบูรณ์นำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงที่มีคุณภาพดี ให้ความร้อนสูงที่สม่ำเสมอ ยังใช้ปลูกบ้านเรือนและใช้ทำด้ามพะเนินได้อีกด้วย ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำป่าสัก ที่ทำให้ทรัพยากรในดิน สิ้นในน้ำเหมาะแก่การอยู่อาศัย จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าไผ่หนอง

บ้านสาไธยกออกมาเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง แต่ยังคงอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน และยังมีอาชีพตีเหล็ก ตีดาบอยู่เหมือนเดิม คำว่า “สาไธย” นั้นมีประวัติเล่าขานกันมาว่า ในสมัยนั้นหมู่บ้านนี้มีเด็กเล็กที่นิยมไว้จุกกันเป็นจำนวนมากและเมื่อถึงเวลาที่จะต้องโกนผม ก็จะมีพิธีที่เรียกว่าพิธีแทงจุกแทงไร คือพิธีโกนผม โก๊ะ ผมเกละ ผมจุกนั่นเอง ซึ่งชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงจะเรียกหมู่บ้านนี้ว่าหมู่บ้านแทงไร ต่อๆ มากี่แผลงเสียงไปว่าสาไร จึงกลายมาเป็น หมู่บ้านสาไธยในปัจจุบัน

ส่วนคำว่า “มิดอรัญญิก” มีที่มาที่ไปดังนี้คือ ในสมัยก่อนมีตลาด ร้านค้า โรงบ่อน ที่บ้านอรัญญิก ตำบลปากท่า อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านสาไธยประมาณ 3 กิโลเมตร ชาวบ้านที่มีอาชีพทำมีดขาย ก็นำมีดมาขายที่ตลาดอรัญญิกแห่งนี้ เมื่อคนซื้อไปใช้และเห็นว่ามีคุณภาพดี จึงบอกต่อๆ ไปว่ามีคุณภาพดีต้องมิดที่อรัญญิก คือ หาซื้อได้ที่ตลาดอรัญญิกนั่นเอง เลยเรียกกันติดปากว่า “มิดอรัญญิก”

ซึ่งจะมีรูปแบบและขนาดที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป การประยุกต์และพัฒนารูปแบบของมิดอรัญญิกให้หลากหลายแบบนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในเรื่องการใช้สอยที่มากขึ้นแล้ว ยังเป็นการรักษาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมการทำมีดให้ผู้ซื้อและนักท่องเที่ยวได้สัมผัสและรู้จักมิดอรัญญิกได้มากขึ้นด้วย

มิดอรัญญิกที่ผลิตอยู่ในปัจจุบันจะมีทั้งหมด 4 ประเภท คือ มิดตระกูลเกษตรกรรม มิดตระกูลอาวุธ มิดตระกูลทหาร และมิดตระกูลอื่นๆ และสามารถจำแนกตามลักษณะการใช้งานได้หลายประเภท ได้แก่ มิดขูด มิดคายหญ้า มิดตัด มีดครัว มีดบนโต๊ะอาหาร มีดพกพา มีดสำหรับเป็นของขวัญ หรือของชำร่วย ของประดับ เป็นต้น

ลักษณะเด่นของมิดอร์ญูญิก มิดอร์ญูญิกมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มิดมีความคม เป็นเลิศ มีความทนทานใช้งานได้นานนับเป็นปีๆ บางชนิดใช้งาน ได้ตลอดชีวิตของผู้ใช้ และมีความสวยงามประณีต มีรอบตีทำให้เหล็กแน่นแข็งแรง ตัวมิดคมบางใช้เหล็กอย่างดี ทำให้มิดไม่แตกหรือ

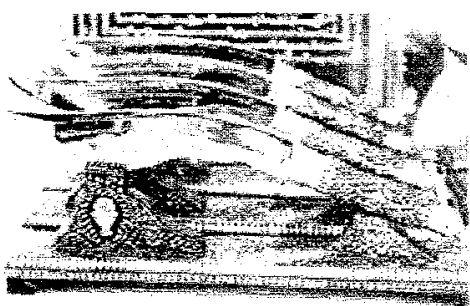

บิ่น ค้ำมิดแต่ละชนิดแตกต่างกัน ค้ำไม้ใช้ไม่อย่างดี บางค้ำมีการฝังมุกให้สวยงาม ที่สำคัญคือ ทรายประทับบนตัวมิดแสดงให้เห็นว่าเป็นมิดอร์ญูญิกแท้ ปัจจุบันมิดที่ใช้เครื่องมือไฟฟ้า จะทำให้มิด มีความประณีตมาก ตกแต่งลวดลายได้สวยงามดี บางรายมีแท่นปั่นรูปมิด จะทำให้มิดมีขนาดเท่าๆ กัน และเหมือนกัน ในสมัยก่อนการทำมิดต้องอาศัยคนงานหลายคน เช่น คนตีพะเนินจะต้องฝึกหัดกัน มาเป็นอย่างดี จะต้องรู้ว่ามิดรูปไหนควรตีตรงไหน และจะต้องคอยฟังสัญญาณการใช้เสียงของผู้จับเหล็กนั้น ตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า “หน้าเตา” ซึ่งต้องเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำมิดอย่างดีเยี่ยม

สถานที่ที่ใช้ในการทำงานเป็นบริเวณบ้าน และมีการตีมิดเกือบทั้งตำบล ตำบลท่าช้าง จะมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่แบบขนานไปกับสองฟากฝั่งของแม่น้ำป่าสัก แต่ละหลังจะปลูกบ้านแบบใต้ถุนสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมที่อาจจะเอ่อล้นสองฟากฝั่งแม่น้ำขึ้นท่วมบ้านเรือนได้ การตีมิดของชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้บริเวณใต้ถุนบ้านเป็นที่ประกอบการทำมิด ตั้งแต่การปิดคมมิด ไล่มิด ลับมิด ยกเว้นการเผาเหล็กให้

ร้อนแดง ส่วนมากชาวบ้านจะสร้างเป็น โรงเรือนเล็กๆ แยกต่างหาก เพื่อป้องกันอัคคีภัยที่อาจเกิดขึ้นได้

ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้านอร์ญูญิก มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษคืองานมาฆบูชาบุญวิสาขบูชา บุญเข้าพรรษา บุญกฐิน บุญตักบาตรดอกไม้ บุญสงกรานต์ บุญเข้าสลาก บุญออกพรรษา บุญมหาชาติ

เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของชนชาติไทยทั่วไปที่ปฏิบัติกันมาเป็นประจำ แต่ยังมีประเพณีหนึ่งที่ขาดไม่ได้เป็นประเพณีที่น่าประทับใจของชุมชนฯ และถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญมากคือ การไหว้ครูหรือไหว้ครูบูชาเตา ซึ่งปกติแล้วจะทำกันทุกหมู่บ้านในเทศกาลตรุษหรือสงกรานต์ ผู้ใหญ่บ้านจะประชุมหารือเพื่อกำหนดวันไหว้ครู ส่วนมากจะกำหนดวันข้างขึ้นเดือนหก ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดี เมื่อกำหนดวันได้แล้ว ทุกบ้านจะลงมือซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนกำหนดวันไหว้ครูหนึ่งหรือสองวัน โดยจะทำความสะอาดเครื่องมือแล้วนำมาวางไว้ในที่เหมาะสม และจัดเตรียมเครื่องสังเวยไหว้ครู มีเครื่องบูชาพระพุทธรูปตั้งเป็นชั้นห้า

พอรุ่งอรุณของวันพฤหัสบดี คนในชุมชนจะนำเครื่องบูชา และอาหารคาวหวานเป็นเครื่องบูชาบูชาพระภูมิ พระแม่ธรณี ส่วนเครื่องสังเวยต่างๆ ที่ได้เตรียมไว้ จะต้องนำมาวางไว้ที่เครื่องมือแล้วจัดทำพิธีสวดโองการเชิญเทพเจ้าเพื่อเป็นสิริมงคล แล้วผู้ใหญ่ในเรือนั้นจะเรียกลูกหลาน มาบูชากราบไหว้ ขอพรอันศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสิริมงคลแก่ทุกคน และทุกบ้านจะต้อนรับทุกคนที่มาเยือน ชุมชนแห่งนี้ยังคงรักษาประเพณีนี้ไว้ตลอด ในวันไหว้ครูชาวบ้านจะถือว่าเป็นมงคล และจะระวังไม่ให้มีเรื่องอัปมงคลเกิดขึ้น (<http://www.konrakmeed.cim/webboard/upload/lofiversion/index.php?t537.html> เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2551)

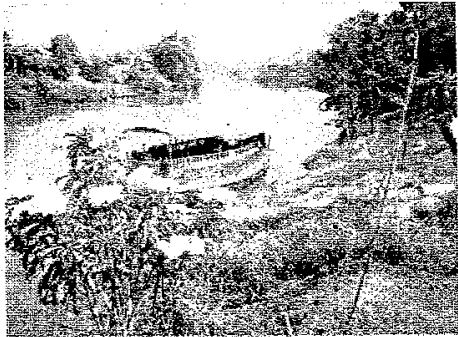
2. การบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน

ประเพณีประจำท้องถิ่นของบ้านอรัญญิก ที่นักท่องเที่ยวจะได้พบทุกปี คือ เทศกาลไหว้ครูบูชาเตา เนื่องจากบรรพบุรุษชาวอรัญญิกเป็นชาวเวียงจันทน์ที่มีอาชีพทำมิด จึงจัดให้มีการไหว้ครูบูชาเตาในวันขึ้น 7 ค่ำ 9 ค่ำ เดือน 6 (ช่วงเดือนเมษายนหรือเดือนพฤษภาคม) ของทุกปี เพื่อระลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ และเพื่อความ เป็นสิริมงคลของตนเอง ทั้งยังเป็นการปิดป่าอุบัติเหตุต่างๆ จากกรณีเหล็กอีกด้วย โดยในช่วงเช้าจะทำพิธีไหว้ครูบูชาเตากว่าหมื่นหมื่นท้าว ไหว้พระรัตนตรัย จากนั้นก็จะกล่าวบทอัญเชิญครูอาจารย์ทั้งหลาย อันได้แก่ พระอิสวร พระนารายณ์ พระวิษณุกรรม พระมาตุลี พระพาย พระคงคา พระฤาษี 8 องค์ ตลอดจนบูรพาจารย์ทั้งครูไทย ครูลาว ครูมอญ ครูจีน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาดีเหล็กให้แก่ตนเองมารับเครื่องบูชาสังเวยและประสาทพร แก่ผู้เข้าร่วมพิธีให้ประสบแต่ความสุขความความเจริญแล้วปิดทองเครื่องมือทุกชิ้น ทำน้ามนต์ธรรม์สาร ประพรมเครื่องมือและผู้เข้าร่วมพิธี นอกจากนี้ยังมีการแสดงรำตีมิด

- วิธีการตีและลับมีดอรัญญิก

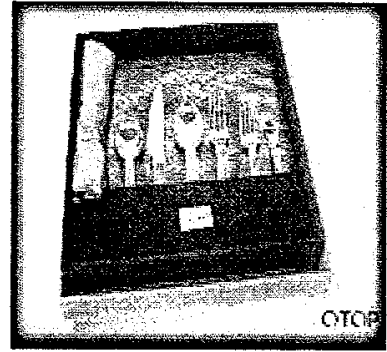
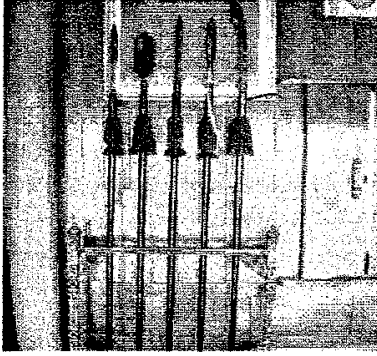

- ล่องเรือชมสองฝั่งแม่น้ำ เช่น เรือพาย เรือถีบ หรือเรือสำราญ

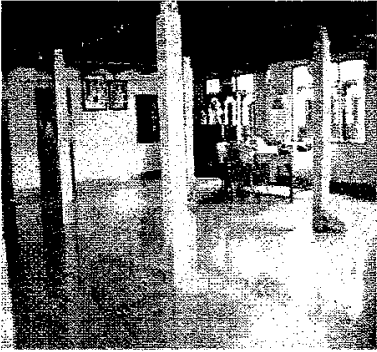

- คณะผู้วิจัยได้ทดลองเจียรด้ามมีดอรัญญิก

- ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP มีดและเครื่องใช้บน โต๊ะอาหาร

- ที่พักแบบโฮมสเตย์ ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย
- บริการอื่นๆ เช่น ซักรีด ร้านอาหาร ในชุมชน ร้านค้าเบ็ดเตล็ด

3. การบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่าย

ชุมชนแบ่งเป็นคຸ່ມการปกครองทั้งหมด 5 คຸ່ມ (แบ่งตามพื้นที่) ซึ่งจะมีตัวแทนแต่ละคຸ່ມๆ ละ 10 คน เข้ามาเป็นกรรมการในการบริหารชุมชน ซึ่งกรรมการจะแยกตามประเภทของกิจกรรมที่มีในชุมชน และกรรมการแต่ละชุดจะมีโครงสร้างบริหารจัดการอย่างชัดเจน คือ มีประธาน รองประธาน ประชาสัมพันธ์ เหนรัญญิกและกรรมการ โดยมีวาระๆ ละ 2 ปี เมื่อหมดวาระก็จะมีการเลือกตั้งเข้ามาใหม่ นอกจากนี้ยังมีกรรมการในระดับตำบลเข้ามาช่วยเหลือในภาพรวมอีกด้วย

ด้านเครือข่าย ในชุมชนนอกจากจะมีกลุ่มทำมิดแล้ว ยังมีกลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่นๆ อีก เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มทำไคนาโม กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทำดอกไม้จันทร์ กลุ่มทำสบู่สมุนไพร เป็นต้น

4. จุดเด่นของการท่องเที่ยวในชุมชน

นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมการทำมีดของชาวบ้านได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งจะได้สัมผัสบรรยากาศธรรมชาติของบ้านริมน้ำ ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และมีอาหารพื้นบ้านของชุมชนสาโร เช่น ไก่คั่วปลาร้าให้นักท่องเที่ยวได้ชิมกัน

5. ข้อคิดบทเรียนที่ได้จากการท่องเที่ยว

ชุมชนมีเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้คนในชุมชนได้มาร่วมตัวเพื่อพัฒนาชุมชน เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน จะทำให้การตีมีดซึ่งเป็นวิถีดั้งเดิมของชุมชนยังคงอยู่ไม่สูญหายไปตามกระแสสังคมปัจจุบัน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านมีความสามัคคีกันมากขึ้น ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก รายได้เพิ่มขึ้น และเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการนำเยาวชนรุ่นหลังกลับคืนสู่ชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวในชุมชนก็เป็นอีกทางเล็กน้อยในการประกอบอาชีพ ไม่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน

6. การเดินทางและการติดต่อ

ปัจจุบันการเดินทางไปหมู่บ้านมีความสะดวกมากขึ้น มีรถยนต์วิ่งถึงหมู่บ้าน โดยต้องเดินทางเข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะมีรถประจำทางจอดอยู่ที่ตลาดเจ้าพรหม มีป้ายติดหน้ารถว่า “อยุธยาถึงท่าเรือ” รถจะออกจากตัวเมืองไปทางถนนสายเอเชีย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32) เลี้ยวซ้ายเข้าถนนสายเอเชียไปทางจังหวัดนครสวรรค์ เลยโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชฯ ไปประมาณ 100 เมตร เลี้ยวซ้ายลอดใต้สะพานที่จะข้ามแม่น้ำป่าสัก เข้าถนนสายอำเภอนครหลวง ตลอดทางมีป้ายบอกที่ตั้งชุมชนฯ เป็นระยะ และถ้าอยากจะทำเดินทางไปโดยทางน้ำก็ได้ โดยจะต้องลงเรือในตัวจังหวัดที่หน้าวังจันทร์เกษม ขึ้นขึ้นไปตามแม่น้ำป่าสัก ผ่านโรงงานวัดบูรณะเบิกช่างแสง (ของกรมสรรพากรทหารบก) และอำเภอนครหลวงตามลำดับ การเดินทางใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ก็จะถึงชุมชนสาโร

2. ชุมชนท่องเที่ยวท่าด่าน

1. ความเป็นมาของชุมชน ชุมชนตั้งอยู่ที่บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดนครนายก โอบล้อมด้วยขุนเขาและธารน้ำจากเทือกเขาใหญ่ ทัศนียภาพที่สวยงาม เมืองหลังคือ เขาใหญ่มรดกโลกทางธรรมชาติที่ธรรมชาติสร้างไว้เมืองหลัง คือ เขื่อนขุนด่านปราการชล นามพระราชทาน โครงการพระราชดำริ เขื่อนคอนกรีตบดที่ยาวที่สุดในโลก เป็นธรรมชาติสองสิ่งระดับโลก ตั้งอยู่ที่บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง จังหวัดนครนายก

บ้านท่าด่าน จากที่เคยเป็นชุมชนเล็กๆ ในอดีต ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปสู่หมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เชิงผจญภัย ที่สามารถเดินทางมาพักผ่อนท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ได้

2. การบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน

2.1 กิจกรรมการท่องเที่ยว

1) ล่องแก่งเป็นกิจกรรมที่สนุก ตื่นเต้น เร้าใจไปกับสายน้ำ และเกดียวคลื่น จากต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ระยะทาง 7 กม. ใช้เวลาทำกิจกรรม 1 ½ ชม. มีแพยางพร้อมบริการ 12 ลำ สามารถล่องแก่งได้ ตั้งแต่ 3 ขวบขึ้นไป (เด็กเล็กๆ ก็สามารถล่องได้แต่ต้องอยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิด) สามารถล่องแก่งได้ทั้งปี บริการเรือหางยาว เที่ยวชมธรรมชาติตื่นตาตื่นใจไปกับสายน้ำ สัมผัสท้องน้ำและขุนเขาอันกว้างใหญ่ ใช้เวลาทำกิจกรรม 3-4 ชม.

2) บริการทริปท่องเที่ยว โดยจักรยานเสือภูเขา ได้สัมผัสวิถีชีวิต และธรรมชาติอย่างใกล้ชิดด้วยแรงกายแรงใจของตัวเอง ใช้เวลาทำกิจกรรม 2-3 ชม. มีจักรยานบริการ 100 คัน

3) บริการทริปท่องเที่ยวเดินป่า ศึกษาธรรมชาติหลากหลายเส้นทาง ตั้งแต่ระดับง่ายจนถึงระดับหนักมาก ใช้เวลาทำกิจกรรม 3 ชม. - 3 วัน ขึ้นอยู่กับเส้นทางเหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย

4) บริการนำเที่ยว โดยรถ ATV พาคุณควบบาหะน่าคูใจสี่ล้อ ไปตามถนนสายธรรมชาติสนุกตื่นเต้น เร้าใจ ใช้เวลา 1 ชม. มีรถ ATV 100-150 CC จำนวน 10 คัน สามารถนั่งซ้อนท้ายได้ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวอายุ 10 ปี ขึ้นไป ทุกเพศทุกวัย

5) กิจกรรมทำทนาย บนหน้าผาจริง ความสูง 13 เมตร พร้อมด้วยกิจกรรมจิงจอกเวหาบทพิสูจน์กำลังใจและความกล้า ใช้เวลา 2 - 3 ชม. เหมาะสำหรับอายุ 15 ปี ขึ้นไป ทุกเพศทุกวัย

6) ยิงปืน BB Gun หรือพื้นที่บอล เป็นกิจกรรมแนวบู๊ แอคชั่น ยุทธวิธี และการวางแผนที่พบกับสมรรถุมีรบจำลอง บทพิสูจน์ไหวพริบและความแม่นยำใช้เวลา 2 - 3 ชม. เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวอายุ 12 ปีขึ้นไป ทุกเพศทุกวัย

7) บริการนำเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (มีใบอนุญาต) พาคุณเดินทางท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ พร้อมถ่ายทอดเรื่องราวได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินใช้เวลา 3 ชม. - 3 วัน ขึ้น

2.2 สถานที่ท่องเที่ยว

1) เขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (เขื่อนคลองท่าด่าน) ตั้งอยู่ที่บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก สร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อบรรเทาความทุกข์ยากที่เกิดกับประชาชนชาวนครนายกและจังหวัดใกล้เคียง ตัวเขื่อนประกอบด้วยเขื่อนหลักและเขื่อนรอง สร้างด้วยคอนกรีตบดอัด ซึ่งปัจจุบันนับว่าเป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัดที่มีความยาวที่สุดในโลก มีความยาวรวม 2,720 เมตร ความสูง (สูงสุด) 93 เมตร รับน้ำที่ไหลจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผ่านน้ำตกเหวนรกลงสู่อ่างเก็บน้ำ มีความจุ 224 ล้านลูกบาศก์เมตร

การสร้างเขื่อนโดยวิธีคอนกรีตบดอัดแน่น (Roller Compacted Concrete: RCC) นี้จะมีรูปแบบของเขื่อนด้านเปลือกนอก เป็นลักษณะแบบสร้างเขื่อนแบบปกติ มีความหนาข้างละประมาณ 70 ซม. ส่วนด้านในเป็นซีเมนต์ลอยซึ่งได้จากถ่านหินลิกไนต์จากเหมืองแม่เมาะ จ.ลำปาง ถือเป็นสิ่งใหม่ที่เพิ่งนำมาใช้ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก คงยังจำได้ว่าครั้งหนึ่งเคยมีข้อถกกันว่า จะกำจัดซีเมนต์ลอยลิกไนต์กันอย่างไร เพราะกลัวกันว่าจะเป็นอันตรายแก่คนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ จึงนับว่าเป็นการทำขยะลิกไนต์ให้เกิดประโยชน์ได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้เขื่อนคลองท่าด่านยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของนครนายก นักท่องเที่ยวสามารถชมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้จากบริเวณสันเขื่อน จะเห็นทิวทัศน์ด้านหน้าเขื่อนและชมทิวทัศน์เมืองนครนายกด้านหลังเขื่อนได้ (<http://www.thadan.com> เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2551)

2. ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ จากพระมหากรุณาธิคุณของในหลวง ห่างจากเขื่อนท่าด่านเพียง 200 เมตร และเป็นสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รวบรวมภูมิความรู้ ควบคู่กับความเพลิดเพลินอันเนื่องมาจากโครงการในพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว ชื่อ "ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ" เป็นชื่อที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธานมูลนิธิชัยพัฒนาและเป็นโครงการที่สมาคมนักเรียนเก่าวิศวกรรมวิทยลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับมูลนิธิชัยพัฒนา ดำเนินการจัดสร้างเพื่อเผยแพร่แนว

พระราชดำริให้กว้างขวางและลึกซึ้ง โดยการแสดงแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านการเกษตร ปศุสัตว์ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ตลอดจนการสาธิตความเป็นอยู่วิถีไทย ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม

โครงการนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนาบริเวณบ้านท่าด่าน ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก เป็นสถานที่รวบรวมข้อมูลและกิจกรรมที่แสดงให้เห็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น จะเห็นว่าทรงมุ่งการพัฒนาด้วยการแก้ไขปรับปรุงคุณภาพของคน คน น้ำ ป่าอย่างเป็นระบบ โดยให้คน คือ เกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นแกน ตามแนวทางคนต้องอยู่ พึ่งพาและดูแลป่า คน น้ำ อย่างใกล้ชิด ซึ่งได้มีการแบ่งพื้นที่จัดแสดงในโครงการออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นการจัดนิทรรศการสรุปภาพรวมของพระราชกรณียกิจ อันเป็นที่มาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมด

ส่วนที่สองเป็นการจัดนิทรรศการบริเวณใกล้เคียงกับอาคาร อาทิ การใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ การควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น บ่อบำบัดน้ำเสียแบบฝังใต้ผิวดิน Cross Section กอหรือแปลงหญ้าแฝก เพื่อแสดงให้เห็นการทำงานของรากหญ้าแฝกที่ยึดดิน และส่วนที่สาม เป็นการแสดงในพื้นที่ภายนอกอาคาร ด้วยการจำลองป่า และภูมิประเทศของประเทศไทยทั้ง 4 ภาค รวมถึงการจัดแสดงเกษตรทฤษฎีใหม่ และชีวิตที่พอเพียงกับวิถีชีวิตของคนไทย โดยได้จัดทำคำบรรยายตามสถานที่สำคัญๆ ทั่วทั้งพื้นที่จัดแสดง

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอวิถีชีวิต และภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งจะเป็น "อาศรมปัญญา" โดยการรวบรวม "108 เชียน" ผู้มีความเชี่ยวชาญในหลากหลายสาขา ถือเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่จะหมุนเวียนมาช่วยคิดช่วยถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจ ปัจจุบันนี้ ศูนย์ภูมิรักษ์นี้ใกล้ที่จะเสร็จสมบูรณ์ และนับได้ว่าเป็น "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติมีชีวิต" เพราะจะให้ผู้สนใจได้ศึกษา ทดลอง และเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เข้าชมได้ทั้งความรู้ความเข้าใจและความเพลิดเพลิน นำไปสู่การพัฒนาต่อยอดความรู้ โดยรู้จักการช่วยเหลือตนเอง ใช้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ห่างจากเขื่อนคลองท่าด่าน ประมาณ 200 เมตร (http://tat8.com/thai/ny/p_poomirak.htm เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2551)

3. ล่องแก่งในลำน้ำนครนายก

แม่น้ำนครนายก มีต้นกำเนิดจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เกิดจากลำธารหลายสายมารวมตัวกัน เช่น คลองตะไคร้ คลองนางรอง คลองท่าด่าน เมื่อรวมตัวกันเป็นแม่น้ำไหลผ่านนครนายก และอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก จุดเด่นของลำน้ำนครนายก คือ ตัวแก่งสามชั้น กระแสน้ำจะมีลักษณะไหลลดหลั่นกันลงมาคล้ายขั้นบันได เป็นแก่งที่สร้างความตื่นเต้นเร้าใจได้พอสมควร มีแก่งต่างๆ ที่ล่องผ่าน ได้แก่

- แก่งโขดค้ำ มีลักษณะเป็นโขดหิน โขดหินโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำในช่วงฤดูร้อน แต่จะจมลงไปใต้น้ำยามฤดูฝน

- เกาะแก่ง มีลักษณะเช่นเดียวกันกับแก่งโขดค้ำ ถ้าในช่วงฤดูร้อนจะมองเห็นเกาะแก่งนี้ แต่ถ้าอยู่ในช่วงฤดูฝนกระแสน้ำจะท่วมเกาะแก่งนี้จนไม่สามารถมองเห็นได้

- แก่งหินสามชั้น ถือว่าเป็นจุดเด่นของการล่องแก่งในลำน้ำนครนายก ก่อนจะถึงตัวแก่งสามชั้นระยะทางไม่กี่เมตรจะถึงโค้งหักศอกก่อน นักล่องแก่งควรระมัดระวังตัว ตั้งใบพายให้ดีเมื่อถึงโค้งหักศอกนี้เพราะต่อไปจะเป็นแก่งสามชั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นชั้นหินสามชั้นเทลาดเฉียงลงมาเป็นชั้นบันได ระยะทางยาวประมาณ 50 เมตร กระแสน้ำจะไหลวนลงมากระทบกับโขดหินน้อยใหญ่ที่จมอยู่ใต้น้ำจนเกิดเป็นลูกคลื่นม้วนตัวเข้าหาหินสูงประมาณหนึ่งเมตร เป็นจุดทำท่ายของนักพายเรือแคนูและคยัค ซึ่งจะมาประลองกำลังความสามารถกันที่บริเวณแก่งสามชั้นแห่งนี้ การล่องแก่งลำน้ำนครนายกจะสิ้นสุดการล่องที่บริเวณบ้านวังยาวก็ตื่นเต้นเร้าใจกันเพียงพอแล้ว

- เริ่มล่องแก่งจากบริเวณเชิงสะพานคลองท่าด่าน (หน้าประตูระบายน้ำ เขื่อนคลองท่าด่าน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) เรือมาตามลำน้ำนครนายก ผ่านเกาะแก่งต่างๆ (แก่งที่น้ำเชี่ยวที่สุดคือแก่งสามชั้น) มีจุดนำเรือขึ้นฝั่งและออกมายังถนนใหญ่ได้หลายจุด เช่น ที่บ้านดงแก่งสามชั้น และวังกุดกา ระยะทางในการล่องแก่งแต่ละช่วงประมาณ 4-7 กิโลเมตร การล่องแก่งเป็นการท่องเที่ยวผสมผสานไปกับกีฬาทางน้ำที่สนุกตื่นเต้นทำท่าย เป็นการพักผ่อนและออกกำลังกายที่มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยการพายเรือแคนู (เรือแคนู เป็นเรือที่มีหัวท้ายเพรียว มีปลายประเภท แต่ประเภทที่เหมาะสมกับน้ำเชี่ยว คือ เรือคยัค)

4. บ้านพัก

เปิดให้บริการบ้านพักที่ฉีกรูปแบบการใช้ชีวิตที่จำเจ เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการใช้ชีวิตในวันหยุดพักผ่อนที่มีความเรียบง่าย ไม่หรูหรา ไม่แออัด มีบริเวณบ้านกว้าง ๆ กับธรรมชาติสวย ๆ ที่รายล้อมรอบๆ บริเวณบ้านพัก เน้นความเป็นส่วนตัวและกันเอง บ้านพักมีให้เลือกหลายแบบหลายสไตล์ เช่น

- บ้านกลางไพร อยู่ที่ 123 หมู่ที่ 1 ต.สาธิตา อ.เมือง จ.นครนายก เป็นบ้านพักในหุบเขา ลำธารใส รายล้อมด้วยธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ไม่มีไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ เหมาะสำหรับชาวแคมป์ เดินป่า ห่างจากเขื่อนขุนด่านปราการชล 10 เมตร

- บ้านป่าริมเขื่อน อยู่ที่ 44 ม.2 ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก เป็นบ้านพักในหุบเขา ติดเขื่อนขุนด่านปราการชล มีลำธารเล็กๆ ไหลผ่าน(ในช่วงหน้าน้ำ) บรรยากาศเย็นสบายร่มคำคั้น เหมาะสำหรับชาวแคมป์ ครอบครัวและหมู่คณะที่ต้องการบริเวณบ้านกว้างๆ

- ริมน้ำโฮมสเตย์ ตั้งอยู่ที่ 179 หมู่ 4 ต.สาริกา อ.เมือง จ.นครนายก มีบ้านพักสำหรับหมู่คณะ ติดแม่น้ำนครนายก ห่างจากเขื่อนขุนด่านปราการชล 10 กม.

3. การบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่าย

กลุ่มส่งเสริมอาชีพการท่องเที่ยวเขื่อนคลองท่าด่านตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 คณะกรรมการกลุ่มจะมาจากการคัดสรร การเลือกตั้งและการโหวต มีวาระๆ ละ 2 ปี มีการประชุมกันเดือนละ 1 ครั้ง มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมดูแลกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่อยู่ในกลุ่มส่งเสริมอาชีพการท่องเที่ยวเขื่อนคลองท่าด่าน

ส่วนเครือข่าย ได้แก่ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ในตำบลหินตั้ง และกลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวจากตำบลสาธิตา

4. จุดเด่นของการท่องเที่ยวในชุมชน

การท่องเที่ยวของชุมชนท่าด่าน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่หลากหลาย สำหรับคนทุกเพศทุกวัย มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ สวยงาม และเขื่อนคลองท่าด่าน มีน้ำทั้งปีทำให้กิจกรรมทางน้ำทำได้ตลอด ไม่ต้องรอฤดูกาล ส่วนผลไม้ที่มีชื่อ เช่น มะยงชิด ส้มโอ เป็นต้น

5. ข้อดีบทเรียนที่ได้จากการท่องเที่ยว

5.1 การเตรียมบุคลากรในการทำงานต้องเตรียมให้พร้อม โดยเฉพาะเรื่องของความรู้ และความเข้าใจในแนวทางของการท่องเที่ยวที่ต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน

5.2 การท่องเที่ยวที่เริ่มจากการจัดการท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล เมื่อมารวมเป็นเครือข่ายจึงเกิดปัญหาของการให้ความร่วมมือ และการยอมรับในข้อตกลงต่างๆ เพราะคนในชุมชนส่วนมากจะมีกิจการเป็นของตนเอง เช่น กิจกรรมล่องแก่งหรือสวนผลไม้ เป็นต้น

6. การเดินทางและการติดต่อ

การเดินทาง

จังหวัดนครนายกอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ กรุงเทพมหานครจากรังสิต สามารถเดินทางมาจังหวัดนครนายก ได้ 2 เส้นทาง คือ เส้นทาง สายรังสิต - นครนายก (ทางหลวงหมายเลข 305) ระยะทางประมาณ 105 กม. และเส้นทางสายกรุงเทพ - สระบุรี (ทางหลวงหมายเลข 2) ถึงหินกอง

เที่ยวชมเข้าสู่เส้นทางสายหินกองสระบุรี - นครนายก (ทางหลวงหมายเลข 33) รวมระยะทางประมาณ 135 กม. ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงเศษ โดยทางรถยนต์

ส่วนอีกเส้นทางหนึ่ง คือ เส้นทางสายตะวันออกจากกรุงเทพฯ ออกมาทางหนองจอก มีนบุรี ตามถนนสายสุขุมวิท (มีนบุรี - หนองจอก) ทางหลวงหมายเลข 304 มุ่งหน้าไป จ. ฉะเชิงเทรา แยกไป อ.พนมสารคาม ตามทางหลวงหมายเลข 304 เลอ อ.พนมสารคาม ไปประมาณ 3 กม. แยกซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 319 (พนมสารคาม - ปราจีนบุรี) ผ่านปราจีนบุรีถึงเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 33 เข้าสู่จังหวัดนครนายก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง ระยะทางประมาณ 210 กม. ก็จะมาถึง เมืองนครนายก "เมืองในฝันที่ใกล้กรุง ภูเขางาม น้ำตกสวย รวยธรรมชาติ ปราศจากมลพิษ"

เมื่อเดินทางมาถึงจังหวัดนครนายกแล้ว ให้ใช้เส้นทางสายนครนายก - บ้านท่าด่าน ทางหลวงหมายเลข 3239 ตรงมาประมาณ 17 กม. จะมีทางแยกซ้ายมือบริเวณวัดท่าด่าน เลี้ยวซ้ายอ้อมไปทางด้านหลังวัดหรือตรงไปหน้าเขื่อนขุนด่านปราการชล

ถ้าใช้ถนนหมายเลข 3049 นครนายก - น้ำตกนางรอง จากโรงพยาบาลนครนายก (แยกไปปราจีนบุรี) ให้ขับตรงทางน้ำตกนางรอง ผ่านวังตะไคร้ก่อนถึงน้ำตกนางรอง 2 กม. จะเห็นเขื่อนคลองท่าด่าน ตั้งตระหง่านเห็นแต่ไกล ให้เลี้ยวขวาเข้าโครงการเขื่อนคลองท่าด่าน ถนน 4 เลน วิ่งตรงมาประมาณ 3 กม ถึงวงเวียน (มีรูปปั้นช้าง) วงเวียนข้ามสะพานเลขสะพานมาประมาณ 100 เมตร จะมีทางแยกขวามือเลี้ยวขวามาประมาณ 100 เมตร ถึงสนามยิงปืนเลี้ยวขวามาอีกประมาณ 200 เมตร ด้านขวามืออยู่หลังวัดท่าด่าน ดิคแก้งเทียม (สนามแคนู) (<http://www.manager.co.th/Travel/Viewnews.aspx?NewID=9840000126313> เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2551)

3. ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

1. ความเป็นมา

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีรูปร่างคล้ายกระเพาะหมูหรือแอกวี่ เริ่มจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งอยากจะปลุกวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวบางน้ำผึ้งขึ้นมาใหม่ จึงได้คิดสร้างตลาดเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับขายสินค้าพื้นบ้านของชุมชนบางน้ำผึ้ง ก่อนหน้าที่จะจัดตั้งเป็นตลาดบางน้ำผึ้งได้นั้น เดิมมีปัญหา

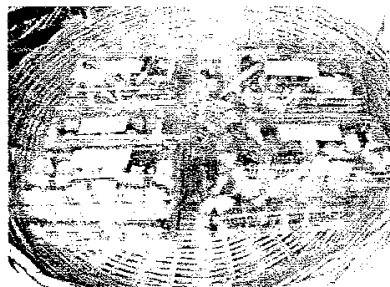

แม่ค้าจากร้านค้า 40 ร้าน แม่ค้าส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้านมีอาชีพหลักอยู่แล้ว และยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่น้อยขายของไม่คุ้มกับที่ลงทุน จึงมีการตั้งกฎเพื่อช่วยเหลือภายในกลุ่มว่าถ้าขายไม่ได้ในช่วงแรกจะต้องจ่ายทุนให้กับแม่ค้าก่อน แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นวิกฤตที่ต้องจ่ายทุนให้กับสมาชิก เมื่อภายหลังมีรายการทีวีเข้ามาได้ช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับตลาดน้ำบางน้ำผึ้งแล้ว นักท่องเที่ยวชวณกันมาเที่ยว การบอกเล่าปากต่อปากจึงเป็นที่กล่าวขานและชักชวนกันมาจับจ่ายซื้อของเป็นมากขึ้น ส่วนคนในชุมชนได้มีส่วนในการช่วยประชาสัมพันธ์ในช่วงแรก โดยการอำนวยความสะดวกเรื่องอาหารการกินและที่พักฟรีกับผู้ที่มาทำรายการต่างๆ จนเป็นที่รู้จักกันทั่ว

ตลาดช่วงแรกที่เริ่มขายโดยผู้ใหญ่จัดขึ้นมาก่อน นับเป็นตลาดใกล้กรุงที่มีสินค้าหลากหลาย ทั้งของกินของใช้ของฝากนานาชาติ เช่น จัดเป็นซุ้มให้มีทางเดินยาวกว่า 2 กิโลเมตร ขนานไปกับคลองซอยสายเล็ก ๆ ที่แตกแขนงจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาในพื้นที่ที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน จัดจำหน่ายต้นไม้พันธุ์ ปลูกสวนผลไม้หลากชนิด และผลิตผลของชาวบ้าน เช่น มะพร้าวอ่อน มะม่วงน้ำดอกไม้ กล้วยหอม ชมพู่มาเหมี่ยว ขนมหวานพื้นเมืองฝีมือชาวบ้าน เช่น ขนมห้วย ขนมาจาก กล้วยแขก ม้าฮ่อ ขนมตระกูลทอง กาละแมกวน ผอ่ยเงินที่ใช้ไขขาวต้มในน้ำเชื่อมรสหวานชุ่มคอ หมี่กรอบโบราณ ฯลฯ อาหารคาว เช่น ก๋วยเตี๋ยวลุยสวน ไส้กรอกโบราณ ห่อหมกหมู หอยทอดในถาด ขนมครก ไข่สะเต๊ะ ผักเคียงข้างจาน เช่น ผักกระถินชนิดต่างๆ ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนวดตุกถากนอกจากนี้ ในตลาดน้ำ OTOP ที่สร้างสรรค์จากคนในชุมชน

น้ำพริกต่าง ๆ พร้อมเลือกผักบั้ง ผักหนาม ผักคองแปรรูปพืชผักให้มีรับประทานแห่งนี้ยังเป็น ศูนย์รวมสินค้าบางน้ำผึ้งและตำบลใกล้เคียง

ในจังหวัดสมุทรปราการ เช่น ดอกไม้เกล็ดปลา บ้านรูปสมุนไพรมล็ดภัณฑ์จากทะเลอย่างกุ้งแห้ง กะปิ หอยคอง ภาพประดิษฐ์จากกรมะพร้าว ของตกแต่งบ้าน-ดอกหญ้าหลากสี, โมบายด์ลูกดินเป็ครูปรางแปลกตาเป็นต้น สามารถนั่งชมบรรยากาศตลาดริมน้ำพร้อมทั้งรับประทานอาหารอร่อยๆ ที่มีให้เลือกทั้ง

ก๋วยเตี๋ยวมู เย็นตาโฟ บะหมี่หมูแดง ราดหน้า กระจ่างปลาข้าวตู หมี่กรอบ ข้าวตังหน้าต่างๆ ขนมหิน น้ำยาน้ำพริก เป็นต้น (http://tat8.com/thai/news_sp_fireflies50.html เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2551)

2. การบริการ

มีโฮมสเตย์ของคนในชุมชน ปั่นจักรยานรอบหมู่บ้าน
 นวดสมุนไพร พายเรือชมบรรยากาศในหมู่บ้านตามคลองต่างๆ
 และเรือชมหิ่งห้อยเป็นเรือหางยาวใหญ่จุคนได้ 30 คน เรือเล็ก
 8 คน ซึ่งมี อบต. เป็นผู้จัดการเอง เนื่องจากต้องมีภาระรับผิดชอบ
 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เรือชมหิ่งห้อยมี 3 เที่ยวต่อวัน

บางวันนักท่องเที่ยวน้อยจะลดเหลือเพียง 2 เที่ยว

3. ร้านค้า

การลงทุนเริ่มแรกเป็นทุนจาก อสม. 7,000 บาท
 และการจัดการร้านแบ่งเป็นซุ้ม มีอบต. เป็นคนจัดการ ซุ้มใหญ่
 จะเป็นซุ้ม OTOP มีเกณฑ์ในการคัดเลือก แม่ค้าที่มาขายต้อง
 เป็นคนในพื้นที่ หรือ OTOP ของจังหวัดเท่านั้น และมีเครือข่าย
 OTOP ระดับจังหวัด และในชุมชนมีการรวมกลุ่มอยู่ 9 กลุ่ม

ได้แก่ โฮมสเตย์ นวดสมุนไพร วิทยาทานชุมชนรูป รัชฎ์พิชอบ ผักตบชวา ดอกไม้เกลือปลา กะลามะพร้าว
 ดินเป็ด ผักตบชวา เป็นต้น

4. ประชาสัมพันธ์

มีสื่อจากภายนอกเข้ามาเผยแพร่ เช่น รายการตลาดสดสนามเป้า รายการทุ่งแสงตะวัน
 ได้จัดทำ VCD 'Tourism Award' ในปี 2550 เว็บไซต์เผยแพร่การท่องเที่ยวตลาดบางน้ำผึ้งและโฮมสเตย์

5. การบริหารและจัดการกลุ่ม

มีคณะกรรมการได้แก่ นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนจากทั้ง 9 กลุ่ม ตัวแทน
 ผู้ประกอบการตลาดบางน้ำผึ้งและ OTOP จังหวัด ได้ร่วมเข้าประกวดในกิจกรรมต่างๆ รายได้ที่ได้
 จากการประกวดจะเข้ากลุ่มเพื่อการบริหารจัดการต่อไป

6. กฎระเบียบต่างๆ

กฎที่ตั้งขึ้นภายในชุมชน จะแยกเป็นกฎของโฮมสเตย์และของร้านค้า กฎของโฮมสเตย์
 เช่น นักท่องเที่ยวต้องไม่มาพักในเชิงชู้สาว สามารถดื่มเหล้าได้แต่ต้องไม่สร้างความรำคาญแก่คน
 ภายในหมู่บ้าน กฎที่ตั้งขึ้นมาใช้ต้องไม่ตึงไม่หย่อนจนเกินไป ดูตามความเหมาะสม กฎของร้านค้า
 อาทิเช่น ร้านค้าทุกร้านห้ามใช้โฟมโดยเด็ดขาด ต้องเปิดร้าน 7 โมงเช้าและปิดขายในเวลา 8 โมงเช้า

พร้อมกันทุกร้าน ถ้าเปิดร้านซ้ำเกิน 3 ครั้ง ถูกปรับ 100 บาท รายได้ที่ได้เข้ากลุ่มเพื่อการบริหารงานต่อไป มีการกำหนดการแต่งกายของแม่ค้าโดยวันเสาร์ใส่เสื้อสีเหลือง ส่วนวันอาทิตย์ใส่เสื้อสีฟ้า และให้แม่ค้าใส่หมวกคลุมผมอย่างน้อยร้านละ 1 คน มีการเก็บค่าทำความสะอาดทั้งวันเสาร์-อาทิตย์ วันละ 20 บาท และค่าสมาชิกอีก 10 บาท รวมอาทิตย์ละ 50 บาท ร้านค้าในช่วงตลาดน้ำเป็นของคนในพื้นที่ด้านนอกจะเป็นของคนนอกพื้นที่

7. จุดเด่นของตลาด

แม่ค้าที่ขายของในตลาดต้องพูดจาดี แม่ค้าที่ขายส่วนใหญ่เริ่มมาจากการทำเป็นงานอดิเรกไม่ได้หวังผลกำไรเป็นหลัก ของที่ขายในตลาดเป็นผัก อาหารพื้นบ้าน ปลาในร่องสวน มีการประชุมทุก 2 อาทิตย์ นำข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวมาปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งไม่มีถนนเข้ามาถึงโดยตรง นักท่องเที่ยวต้องเดินเข้ามาชมบรรยากาศภายในหมู่บ้านได้อย่างเต็มที่

นักท่องเที่ยวที่มาถึงตลาดบางน้ำผึ้งจะนึกถึงของกินเป็นหลัก อาหารส่วนใหญ่เป็นของที่มีในท้องถิ่น พืชผักตามร่องสวน ลูกตาลลอยแก้วเป็นของหวานจานเด่นของตลาดมีให้กินตลอด มีสินค้า OTOP ระดับอำเภอและจังหวัด รวมถึงนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นจักรยานชมบรรยากาศได้รอบหมู่บ้านอีกด้วย

8. การรักษาความปลอดภัย

มีผู้แดงของตำรวจภายในหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ปลอดภัยจากยาเสพติด มีกฎที่ใช้ภายในหมู่บ้านและกับนักท่องเที่ยว

9. บทเรียนจากการจัดการท่องเที่ยว

9.1 เคยมีการจัด Green night เป็นตลาดตอนกลางคืน แต่มีคนมาเที่ยวน้อยปัจจุบันจึงเลิกไปเนื่องจากไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว นัก จึงจัดให้มีเฉพาะแต่ตลาดตอนกลางวันเพียงอย่างเดียว

9.2 อบต.ได้เข้ามาจัดการเรื่องเรื่องหมิงห้อยของนักท่องเที่ยวเนื่องจากต้องรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

9.3 ชาวบ้านก็ไม่ได้รับผลกระทบจากเรื่องหมิงห้อยเนื่องจากบ้านส่วนใหญ่ตั้งห่างจากริมแม่น้ำ อีกทั้งเรื่องหมิงห้อยก็มีน้อยวันละเพียง 3 เที่ยว

9.4 นักท่องเที่ยวจองที่พักไว้แล้วไม่มาตามนัด เจ้าของบ้านทำอาหารไว้แล้วมีค่าใช้จ่าย
ปัญหานี้จึงแก้ไขโดยให้นักท่องเที่ยวต้องโอนเงินเข้าบัญชีก่อน

9.5 จากการทำโฮมสเตย์ทำให้มีเพื่อนต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น

10. การเดินทาง

ทางรถยนต์ จากกรุงเทพฯให้ขึ้นทางด่วนไปลงสุขสวัสดิ์ จะเห็นสามแยกพระประแดง –
สุขสวัสดิ์ เลี้ยวบริเวณปั้มน้ำมัน MP พอถึงตลาดพระประแดงให้เลี้ยวซ้ายผ่านวัดทรงธรรมวรวิหาร
จะพบป้ายบอกทางไปตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ให้ขับตรงไปเรื่อยๆ ระหว่างทางจะต้องผ่านบริเวณถนน
วงแหวนขับตรงไปเรื่อยๆ จะพบสะพานข้ามคลอง ให้ขับข้ามสะพานจะเป็นถนนเพชรหึงส์ ขับตรง
มาเรื่อยๆ สังเกตทางขวามือ จะเห็นป้ายซอยเพชรหึงส์ 26 ให้เลี้ยวขวาเข้ามาที่ลานจอดรถใกล้ๆ สถานี
อนามัย สามารถจอดรถได้ที่สถานีอนามัยแล้วเดินไปตลาดน้ำได้เลย

รถโดยสารประจำทาง ให้นั่งรถมาลงที่พระประแดง นั่งมาจนสุดสายที่หน้าพระประแดง
ส่วนรถเมล์ที่มาถึงพระประแดงก็จะมี สาย 6 พระประแดง – บางลำพู สาย 82 พระประแดง – บางลำพู
สาย 506 ปากเกร็ด – พระประแดง และสาย 138 หมอชิตใหม่ – พระประแดง จากพระประแดงจะมี
รถสองแถวเล็กหรือที่เรียกว่ารถกะป้อ มาลงที่ตลาดบางน้ำผึ้ง ([http://www.tat.or.th/travelsample.asp?
Prov_id=11&id=85](http://www.tat.or.th/travelsample.asp?Prov_id=11&id=85) เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2551)

4. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

1. ความเป็นมาและสภาพทั่วไป

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หรือชุมชนคอยรูตต์ักวา หรือเรียกอีก
ชื่อว่า **ชุมชนคลองลำไทร** หมู่ 5 ต. โลกแฝด อ.หนองจอก กรุงเทพมหานคร วิธีการใช้ชีวิตของชุมชนนี้
ยึดหลักการ “ศาสนานำชีวิต” อาศัยศาสนาเป็นแม่บท/
ต้นแบบ ชีวิตที่นี่เป็นชีวิตที่ต้องต่อสู้มาโดยตลอด
จนเกิดเป็นภูมิปัญญาอันมีวิธีการเกษตรเป็นรากฐาน
ประมาณ 90 ปี ได้ค้นพบบทเรียนหรือสิ่งที่ควร
บันทึกไว้ คือ 1) ผู้ปกครอง คือ คนที่มีความวิริยะ
อุตสาหะในการดูแลพื้นที่ สามารถรักษาปกป้อง
พื้นที่ไว้ได้ และ 2) ศาสนา ที่หลอมรวมให้คนอยู่
รวมกันได้อย่างสงบสุข

โครงสร้างของชุมชน มี 133 หลังคาเรือนและคณะกรรมการชุมชน 7 คน โดยคัดเลือกจากคนในชุมชน มีหน้าที่ดูแลทั้งหมดทุกเรื่อง ในชุมชน งานบริหาร คณะกรรมการแบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย ได้แก่ การศึกษา สาธารณสุข สังคม สงเคราะห์ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และกิจกรรมเยาวชน ซึ่งทั้งหมดมีการเรียนรู้ระหว่างกัน พัฒนาไปพร้อมๆ กันทุกด้านไม่แยกจากกัน

และต้องขยายผลต่อไป รวมทั้งได้มีการเรียนรู้ระหว่างชุมชนด้วยกันกับชุมชนรอบๆ ข้าง

2. การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเงิน
เงินกองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน) ยังถือปฏิบัติตามหลักศาสนาในเรื่องการบริจาคทานและเชื่อว่าผู้ที่ไม่เดือดร้อนจะไม่กู้ คนที่กู้คือคนที่เดือดร้อน โดยใช้กระบวนการที่แบ่งสมาชิกออกเป็น 6 กลุ่มอาชีพ ที่เป็นการสร้างฐานความมั่นคงของชีวิต เช่น กลุ่มเกษตร กลุ่มการค้า กลุ่มสัตว์เศรษฐกิจ เป็นต้น

และแบ่งปันเงินกองทุนให้ทั้ง 6 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีคณะกรรมการดูแลและมีสมาชิกที่สนใจในกิจกรรมกลุ่มจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อย ทุกคนจะนำเงินมาออมเป็นเงินทุนเพื่อดำเนินการในกลุ่มย่อยตามความสนใจ การจัดสรรเงินกองทุนโดยผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการกลุ่มและตัวบุคคล มีการบริหารจัดการโดยไม่มีดอกเบี้ย แต่เป็นการให้คืนโดยสมัครใจ ใช้หลักการจ่ายเงินล่วงหน้า (pay it forward) และถ้าคุณได้อะไรจากสังคม มีรายได้ หรือเมื่อเข้มแข็งแล้วก็ต้องจ่ายคืน (pay back) ซึ่งชุมชนใช้ศาสนาเป็นตัวนำในการดำเนินชีวิต และยังไม่พบการฉ้อโกง

อุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนา คือ ภาครัฐอาจใช้กระบวนการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน นโยบายรัฐที่จัดให้ชุมชนทำให้คนขาดสติ รอพึ่งรัฐบาลอย่างเดียว และการศึกษาจะไม่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน การบริหารการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นแก่นของการพัฒนา

ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ ความกล้าตัดสินใจที่จะทำการใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จและการเผยแพร่ความสำเร็จของชุมชนให้กลุ่มภายในและภายนอกชุมชนได้ทราบมากที่สุด เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้เรียนรู้กันและกันระหว่างเพื่อนในชุมชนและระหว่างชุมชน

เขตหนองจอกเป็นเขตที่ทำเกษตรกรรม ศูนย์เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในหมู่บ้านมีเนื้อที่ไม่เกิน 500 ไร่ โดยใช้เวลาในการรวบรวมสมาชิกประมาณ 7 ปี โดยมีภาครัฐมาให้การสนับสนุนบ้างแต่ค่อนข้างน้อย ในอนาคตบ้านหนองจอกจะมีการถูกรุกไล่ของภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น เนื่องจากเป็นชุมชนใกล้เมือง ห่างจากถนนรามคำแหง

1 กิโลเมตร กิจกรรมส่วนใหญ่ชาวบ้านเป็นคนคิดและภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

3. จุดเด่นการท่องเที่ยว

พัฒนาพันธุ์สัตว์และพืช/ บรรยาย / สาธิต / ตอบปัญหา / ทดลอง รวมถึงแสดงผลผลิตทางการเกษตร และกิจกรรมบันเทิง

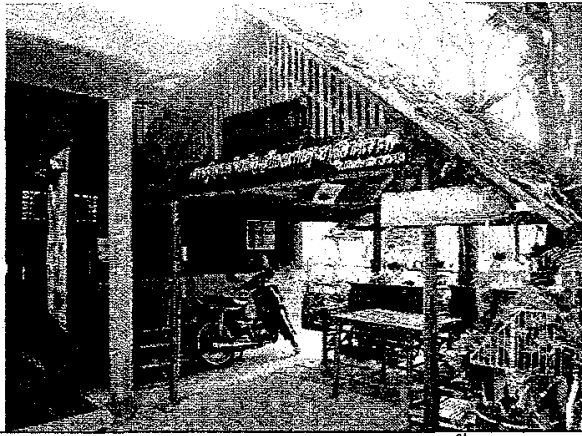
- ท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์
- มีคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ หมอเดิน ชมแปลงสาธิต นั่งรถม้าเที่ยวชมวัฒนธรรมวิถีไทย-มุสลิม บรรยาย/เสวนาและมีเวทีชาวบ้าน การจำหน่ายสินค้าการเกษตร ปุ๋ยชีวภาพ พันธุ์พืช กลุ่มแม่บ้าน ผลิตภัณฑ์ รวมถึงแหล่งเรียนรู้และที่พักแบบธรรมชาติ การแปรรูปอาหารปลอดภัยจากสารพิษ
- มีงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันการศึกษาต่างๆ กรมพัฒนาที่ดิน
- มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ เช่น กล้วยเลี้ยงสัตว์ และนมสัตว์ ให้ความรู้ และเปลี่ยนแปลงความคิดชาวบ้าน ส่งเสริมให้คนในชุมชนเลิกการใช้สารเคมี รวมถึงประสานกับชุมชน และให้มีความรู้ทางด้านเกษตรเท่าเทียมกัน ผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนและร่วมตัดสินใจในการทำกิจกรรม

มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาใช้ และลดการใช้ตำรา เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฟังพจนเองใช้ทรัพยากรในชุมชนให้คุ้มค่าที่สุด มีความรู้สึกห่วงแหนในวัฒนธรรมของชุมชน

4. กิจกรรมของกลุ่ม

- อบรมประชุมสัมมนา
- มีการแสดงภาพสถานการณ์การ

- ศูนย์ถ่ายทอดการเกษตร อ.สมชาย สمانตระภูด

กินกันเอง ข้าวที่ได้จะแบ่งกัน ไม่มีการซื้อขายภายในหมู่บ้าน

ศูนย์ถ่ายทอดการเกษตร ร่วมกับศูนย์
ภูมิปัญญาไทย ประกอบไปด้วย พื้นที่ประกอบ
ไปด้วย 20 ชุมชน 10 มัสยิด และ 6 โรงเรียน
มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดประมาณ 2,000 ไร่
ทำสวน คิดเป็นประมาณ 20% จากที่ทำการเกษตร
ทั้งหมด มีการพัฒนาความรู้ตามภูมิปัญญา เช่น
การทำนา เลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านในหมู่บ้านสีเขียว

ศูนย์การถ่ายทอดการเกษตร มีการดำเนินการแบ่งเป็น 5 ฝ่ายดังนี้

1. ฝ่ายประมง มีการเลี้ยงปลาแบบดั้งเดิมตามธรรมชาติ
2. ฝ่ายปศุสัตว์ ใช้ภูมิปัญญาวกเทคโนโลยี เช่น การเลี้ยงหงส์ดำ หงส์ขาวเพื่อการ

จำหน่าย

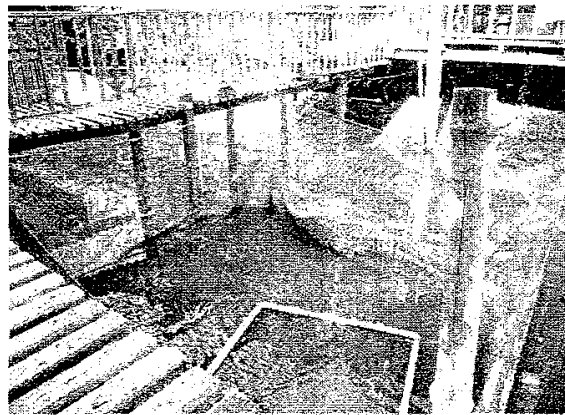
3. ฝ่ายเพาะปลูก ทำนา ปลูกพืชผักตามคันนาและปลายนา

4. การแปรรูปอาหาร โดยใช้พืช

ในท้องถิ่นมาแปรรูปเพื่อบริโภคในครอบครัวเป็น
การถนอมอาหารไว้กินเองในครัวเรือน เช่น การ
ทำปลาบด และเพื่อส่งขายบ้าง

5. ฝ่ายท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ผู้ผลิต

ผู้บริโภคเจอกันโดยจัดโฮมสเตย์ มีอยู่ 10 หลังคา
เน้นอาหารที่มาจากผักพื้นบ้าน มีมัคคุเทศก์ที่ผ่าน
การฝึกอบรมช่วยแนะนำ

ศูนย์ถ่ายทอดการเกษตร เป็นศูนย์เรียนรู้ ชุมชนสามารถปรับพฤติกรรมและเปลี่ยนแนวคิด
เกิดกิจกรรมต่างๆ เช่น อบรม สัมมนา สาธิตและแสดงผลงานได้ ทางกลุ่มได้รับรางวัลศูนย์ถ่ายทอด
เทคโนโลยีที่ดีในปี 2549 ส่วนในปี 2550 ได้รับรางวัลชมเชยจากฐานศูนย์ข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียง

5. ปัญหาและอุปสรรค

1. งบประมาณจากภาครัฐไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไม่มีความรู้
ในการจัดทำโครงการเพื่อขอรับงบประมาณจากภาครัฐ
2. ขาดงานวิจัยจากภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนและร่วมทำงานกับชุมชน

3. ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวยังไม่เข้าใจคำว่า “ท่องเที่ยว” มักจะคิดว่า ต้องสนุกสนาน และชาวบ้านต้องมีรายได้เพิ่มเพียงอย่างเดียว

4. การสนับสนุนจากภาครัฐไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น การเพาะปลูก หรือการปลูกต้นไม้ ควรจะถามชุมชนก่อนว่าอยากปลูกอะไร

6. การท่องเที่ยว

เป้าหมายของการท่องเที่ยวไม่ใช่เพื่อธุรกิจ แต่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชน เกิดการปรับตัวของแขกผู้มาเยือน นักท่องเที่ยวจะต้องปรับตัวให้เข้ากับชุมชน เนื่องจากเกรงว่าการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจะทำลายระบบนิเวศน์ ทำลายระบบของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันในหมู่บ้านมีโฮมสเตย์ประมาณ 10 หลังคาเรือน อาหารของนักท่องเที่ยวเป็นอาหารพื้นบ้านที่เจ้าของบ้านเป็นคนจัดการให้ทั้งหมด ชาวบ้านต้องผ่านการอบรมมีคุณเทศก์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีชาวบ้านเป็นครูผู้สอน สอนการใช้ชีวิตในชุมชนและรู้จักใช้เงิน มีกฎหมายข้อของโดยไม่จำเป็น โดยชุมชนพยายามหาวิธีการและสอนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมกับชุมชน

-การที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพักในโฮมสเตย์ ชุมชนต้องทราบจุดประสงค์ของนักท่องเที่ยวก่อนแล้ว ชุมชนจึงจะสามารถจัดหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

7. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
2. เกษตรมืนบุรี
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
4. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

8. การรักษาความปลอดภัย

ภายในหมู่บ้านมีหน่วยแพทย์ดำที่ดูแลให้ความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวที่มาพัก และนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ประกอบไปด้วย ชาวบ้าน และตำรวจในพื้นที่ รวมถึงกรรมการศูนย์ถ่ายทอดและเทคโนโลยีการเกษตรและเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ เช่น แพทย์ พยาบาล เทศกิจ เป็นต้น

9. ข้อคิดบทเรียนที่ได้จากการท่องเที่ยว

- เรียนรู้จากกระบวนการทำงานกันเอง
- ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้วางแผนทรัพยากรในท้องถิ่น
- การใช้สารเคมีจะทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และชุมชนมีความเป็นอยู่แบบ

เศรษฐกิจพอเพียง มีการพึ่งพาและแลกเปลี่ยนสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต

บทที่ 5

การศึกษาศักยภาพ ความพึงพอใจ และความต้องการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

การวิจัย เรื่อง “การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง” ในบทนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากแบบประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมประชุมจากกลุ่มจังหวัดภาคกลางรวม 13 จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา นครนายก สระบุรี เพชรบุรี ปราจีนบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท และมีชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มเติม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสงครามและอ่างทอง มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 121 คน แบ่งเป็น 67 ชุมชน และคณะผู้วิจัยได้จัดเวทีระดับจังหวัดสำหรับชุมชนเป็น 2 ครั้ง คือ

1. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช จังหวัดนนทบุรี ในวันที่ 21 มีนาคม 2551 มีผู้เข้าร่วม 69 คน รวมเป็น 39 ชุมชน แบ่งเป็น 35 ชุมชน หน่วยงานของรัฐ 4 แห่ง
2. โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ 25 มีนาคม 2551 มีผู้เข้าร่วม 52 คน รวมเป็น 28 ชุมชน/แห่ง แบ่งเป็น 23 ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ 5 แห่ง

การจัดเวทีให้ชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ศึกษา วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และร่วมฟังการบรรยาย เรื่อง “แนวทางการสร้างเครือข่ายโดยชุมชน” และ “การวิเคราะห์และการประเมินการจัดการท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่” ซึ่งการจัดเวทีระดับจังหวัดครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สรุปเป็นกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย การเสนอจุดเด่น จุดด้อย และปัญหาที่พบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้แบบประเมินตนเอง ซึ่งมีผู้ตอบแบบประเมินตนเอง จำนวน 84 ชุด จากจำนวน 121 ชุด คิดเป็นร้อยละ 69 สำหรับใช้เป็นข้อมูลการจัดเวทีการสร้างเครือข่ายระดับภาค ผลการวิเคราะห์แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปในชุมชน

1. ชุมชนและหน่วยงานของรัฐเข้าร่วม 2 กลุ่ม ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 จำนวนจังหวัดและชุมชน

กลุ่ม	จังหวัด	รายชื่อชุมชน
1	1. นนทบุรี	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางเลน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนมอญเกาะเกร็ด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

กลุ่ม	จังหวัด	รายชื่อชุมชน
1	2. สมุทรปราการ	ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง กลุ่มโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกิจกรรมโอท็อป ชุมชนสามัคคีร่วมใจ ชุมชนประสานสัมพันธ์ ชุมชนหลวงพ่อโต ชุมชนประตุน้ำ ชุมชนพัฒนา ชุมชนธารา ชุมชนคงคาราม ชุมชนรักประชา บ้านสาขลา
	3. ฉะเชิงเทรา	ชุมชนตลาดบ้านใหม่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
	4. สมุทรสงคราม	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลอง ตลาดน้ำท่าคา
	5. เพชรบุรี	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พุเขียว กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร พิพิธภัณฑ์บ้านถนนอม ชุมชนแหลมผักเบี้ย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
	6. จังหวัดปราจีนบุรี	กลุ่มผลิตตะกร้อ ตะแกรง หมู่บ้านบ้านยาง กลุ่มโฮมสเตย์ทับลาน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

กลุ่ม	จังหวัด	รายชื่อชุมชน
1	7. กรุงเทพมหานคร	สภาวัฒนธรรมเขตมหานคร ชมรมทุ่งครุ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์บ้านมอญบางกระบือ กลุ่มงานพัฒนาการท่องเที่ยว กลุ่มตลาดน้ำคลองลัดมะยม กลุ่มตลาดน้ำตลิ่งชัน
2	8. พระนครศรีอยุธยา	กลุ่มสตรีสหกรณ์สมุนไพรมุขบ้านภูมิปัญญาไทย กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนบ้านสาไร ชุมชนคลองรางจระเข้ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
	9. สิงห์บุรี	กลุ่มโฮมสเตย์แม่ลา กลุ่มโฮมสเตย์พระนอนจักรสีห์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานเกษตรทำช้าง
	10. นครนายก	หมู่บ้านวังมะค่า หมู่บ้านโคกสว่าง ศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ ชุมชนหินตั้ง ชุมชนท่าด่าน โฮมสเตย์ท่าด่าน ชุมชนสาริกา ชุมชนเกาะหวาย ชุมชนเมืองโบราณคงละคร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

กลุ่ม	จังหวัด	รายชื่อชุมชน
2	11. ชัยนาท	กลุ่มแม่บ้านทำทราย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
	12. สระบุรี	กลุ่มโฮมสเตย์ต้นตาล กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านคำพราน กลุ่มบ้านต้นตาล
	13. อ่างทอง	กลุ่มบ้านคลองขนุน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา

2. จุดเด่นและจุดด้อยของการท่องเที่ยวชุมชน

1. กิจกรรมของชุมชน ชุมชนที่เข้าร่วมประชุมมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์
2. จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น เช่น ยาหม่อง พิมเสนน้ำ น้ำยาล้างจาน ครีม นวดมม ครีมอาบน้ำ สบู่ ยามืดลูกกลอน เครื่องสมุนไพร อาหารแปรรูป เช่น ปลายสดทอดกรอบ ผลไม้แช่อิ่ม ผลไม้ดอง สินค้าหัตถกรรม เช่น มีด ไม้กวาด ตะแกรง จักสานและเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น
3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การชมตลาดน้ำ การเที่ยววัด ชมวิถีชีวิตของชุมชนธรรมชาติ เดินป่าและขี่จักรยานชมธรรมชาติ ล่องแก่ง ดูนก ชมถ้ำและศึกษาป่าชายเลน เป็นต้น
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ไหว้พระ 9 วัด ศิลปะการรำพื้นบ้าน วัฒนธรรมไทยทรงดำ ไทยพวนและชาวมอญ เป็นต้น
5. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การผลิตน้ำตาลมะพร้าว การทำประมง ชมสวนเกษตรและโครงการพระราชดำริศูนย์ภูมิรักษ์ เป็นต้น

2. จุดเด่นของการท่องเที่ยวชุมชนในภาคกลาง ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมยังคงความเป็นธรรมชาติ เช่น ทุ่งครุทะเลกรุงเทพฯ สวนส้มบางมด เป็นต้น
2. มีเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑน์มอญบางกระดี เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด ปลายสดบางบ่อ มะขงชิดนครนายก ไหว้พระ 9 วัด เป็นต้น

3. สินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียง เช่น มีดอรัญญิก ผ้าทอไทพวน เป็นต้น
4. การคมนาคมสะดวก เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ
5. มีความโดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตริมน้ำ

3. จุดด้อยของการท่องเที่ยวชุมชนในภาคกลาง

1. ด้านการบริหารจัดการ

ชุมชนขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและด้านประชาสัมพันธ์ ขาดงบประมาณสำหรับการจัดการหรือพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ขาดความรู้ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์และวิธีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก การจัดการขาดความต่อเนื่อง และขาดบุคลากรรุ่นใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาช่วยดำเนินการ ขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือวิทยากรช่วยแนะนำ โดยส่วนใหญ่ชุมชนจะดำเนินการเองอย่างขาดแผนงาน และขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนและระหว่างชุมชน

2. ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น คลองต้องประสบปัญหาน้ำเสียและต้นเงิน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น มีมลพิษทางอากาศและเสียงมากขึ้น เช่น ท่อไอเสียจากรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือ ขาดความร่วมมือหรือจิตสำนึกในการดูแลพื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเนื่องจากดูแลไม่ทั่วถึง และคนในพื้นที่ชุมชนจะดูแลเฉพาะบริเวณบ้านพักอาศัยของตนเองเท่านั้น ส่วนพื้นที่ที่เป็นสวนจะพบปัญหาน้ำท่วมหรือสภาพขาดน้ำในฤดูแล้ง การใช้สารเคมีในสวนเกษตรทำให้น้ำในลำคลองเน่าเสีย

3. ด้านการคมนาคม

ขาดเส้นทางเชื่อมโยงไปสู่สถานที่ท่องเที่ยว ถนนในแหล่งท่องเที่ยวมักจะมีแคบและส่วนมากจะไม่มีป้ายบอกทางชัดเจน

4. ด้านการให้บริการนักท่องเที่ยว

ด้านการให้บริการที่พักของโฮมสเตย์ยังไม่ได้มาตรฐานและมีจำนวนจำกัด ไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของบ้านที่มีความพร้อมในการจัดเป็นโฮมสเตย์ เพราะไม่ต้องการรับคนแปลกหน้า การมีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อยทำให้เจ้าของบ้านในชุมชนไม่กล้าที่จะลงทุนปรับปรุงพัฒนาให้ได้ตามมาตรฐานที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกำหนดไว้

5. ด้านผลิตภัณฑ์

สินค้าที่ผลิตในชุมชนจะมีรูปแบบการบรรจุไม่สวยงาม มีผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกันในระหว่างชุมชนและขาดตลาดรองรับ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลไม้จะมีให้เยี่ยมชมเฉพาะในฤดูกาลเท่านั้นจึงทำให้นักท่องเที่ยวมาเป็นช่วงๆ

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ตารางที่ 5.2 ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ข้อที่	กิจกรรม	ความพึงพอใจ			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
		มาก	ปานกลาง	น้อย			
1.	การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว	27 32.2%	49 58.3%	8 9.5%	2.23 74.3%	.608	ปานกลาง
2.	การนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์	36 42.9%	38 45.2%	10 11.9%	2.31 77.0%	.676	ปานกลาง
3.	การพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว	18 21.4%	52 61.9%	14 16.7%	2.05 68.3%	.619	ปานกลาง
4.	การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	27 32.1%	45 53.6%	12 14.3%	2.18 72.7%	.662	ปานกลาง
5.	การแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชน	35 42.6%	29 35.4%	18 22.0%	2.21 73.7%	.782	ปานกลาง

จากตารางที่ 5.2 พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความพึงพอใจต่อการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่ในอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 77.0 อันดับรองลงมาได้แก่ การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว การแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 74.3, 73.7, 72.7 และ 68.3 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ความต้องการการสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตารางที่ 5.3 ร้อยละความต้องการได้รับการสนับสนุนของชุมชน

ข้อที่	ประเด็น	ความต้องการ	
		ต้องการ	ไม่ต้องการ
1.	ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ โดยชุมชน	81 96.4%	3 3.6%
2.	การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน	81 96.4%	3 3.6%
3.	การสร้างเครือข่าย	84 100.0%	-
4.	การจัดทำแผนท่องเที่ยวชุมชน	81 96.4%	3 3.6%
5.	การประเมินผล	84 100.0%	-

จากตารางที่ 5.3 ผู้เข้าร่วมมีความต้องการการสร้างเครือข่ายและการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 100.0 ส่วนอันดับรองลงมามีความต้องการเท่ากัน คือ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ โดยชุมชน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนและการจัดทำแผนท่องเที่ยวชุมชน คิดเป็นร้อยละ 96.4

2. ความคาดหวังกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ความคาดหวังจากการจัดการท่องเที่ยวของผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ การจัดทำมีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในการผลิต การบริหารจัดการชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง หรือมีภาคอื่นๆ เข้าร่วมด้วย จัดให้ไปดูงานชุมชนที่เข้มแข็งและชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง รวมทั้งให้ชุมชนที่เข้มแข็งเป็นที่เลี้ยงชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง ช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนและสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ต้องการให้นักวิจัยลงพื้นที่เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย และประสานให้เครือข่ายได้รู้จักกันและช่วยเหลือกันร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน จัดให้มีการอบรมภาคฤดูร้อน จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันระหว่างชุมชน เช่น การจัดเวทีให้ชุมชนได้ร่วมแสดงกิจกรรม มีการแสดงสินค้า สาธิตการผลิตสินค้าและจำหน่าย

สินค้าของชุมชน หรือให้ชุมชนที่เข้มแข็งเป็นวิทยากรเพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง
เดือนละครั้ง

ตอนที่ 4 กิจกรรมที่ต้องการให้จัดขึ้นในเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง

ผู้เข้าร่วมประชุมต้องการให้คณะนักวิจัยจัดเวทีเครือข่ายในวันที่ 26-27 มิถุนายน 2551

ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ให้ชุมชนได้รู้จักและมีความผูกพันกันมากขึ้น
2. ต้องการให้จัดเวทีเครือข่ายประมาณปีละ 2-3 ครั้ง โดยให้หมุนเวียนไปตามจังหวัดต่างๆ

ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

3. ต้องการให้เครือข่ายภาคอื่นๆ เข้าร่วมด้วย
4. ต้องการให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นทุกชุมชนและเปิดให้มีการซักถาม
5. ต้องการให้ชุมชนที่เข้มแข็งมากกล่าวถึงกระบวนการจัดการของชุมชน

บทที่ 6

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้จัดฝึกอบรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางเมื่อวันที่ 26-27 มิถุนายน 2551 ณ ห้องประชุม 2015 อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมทั้งสิ้น 147 คน จาก 55 ชุมชน ใน 15 จังหวัดภาคกลาง และมีเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจากอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 20 คน ขอเข้าร่วมการฝึกอบรมดังกล่าว เพื่อเรียนรู้ในกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมกัน รวมทั้งผู้แทนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่สนใจเข้าร่วมการฝึกอบรมและสังเกตการณ์อีกหลายภาคส่วน รวมจำนวนผู้รับการฝึกอบรมทั้งสิ้น 167 คน ดังรายชื่อจังหวัดและชุมชนผู้เข้าร่วม ดังนี้

ตารางที่ 6.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม

ลำดับที่	จังหวัด	รายชื่อกลุ่ม/ชุมชน
1.	สมุทรปราการ	กลุ่มโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ตลาดบางน้ำผึ้ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกิจกรรมโอท็อป ตลาดน้ำโบราณบางพลี
2.	นนทบุรี	ชุมชนมอญเกาะเกร็ด กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
3.	พระนครศรีอยุธยา	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนคลองรางจรเข้ ชุมชนบ้านสาไร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
4.	ฉะเชิงเทรา	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านตลาดใหม่

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	รายชื่อกลุ่ม/ชุมชน
5.	นครนายก	กลุ่มเมืองโบราณสถานคงละคร ชุมชนท่องเที่ยวท่าด่าน ชุมชนท่องเที่ยวไทพวน ชุมชนวังมะค่าโฮมสเตย์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
6.	สระบุรี	กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านคำพวน หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นตาล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
7.	เพชรบุรี	พิพิธภัณฑสถานป่านอม (ไทยทรงดำ) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนวังไต้รวมใจพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมผักเบี้ย ชุมชนบ้านพุเข็ม
8.	ปราจีนบุรี	หมู่บ้านบ้านยางกิจกรรมไม้กวาด กลุ่มโฮมสเตย์ทับลาน กลุ่มผลิตตะกร้อตะแกรง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา
9.	สิงห์บุรี	สำนักงานเกษตร อ.ท่าช้าง สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา กลุ่มโฮมสเตย์บ้านพระนอนจักรสีห์ กลุ่มโฮมสเตย์บ้านแม่ลา
10.	ชัยนาท	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนตราขางสัมพันธ ชุมชนวงษ์โตเก้าพัฒนา ชุมชนหัวรอ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองน้อย

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	รายชื่อกลุ่ม/ชุมชน
11.	กรุงเทพมหานคร	สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมเกษตร วิสาหกิจท่องเที่ยวบางมด ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร พิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญบางกระบือ สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมทรัพยากรทางทะเลชายฝั่ง ชุมชนร่วมใจพัฒนา
12.	สมุทรสงคราม	ตลาดน้ำท่าคาโฮมสเตย์ วิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลอง
13.	อ่างทอง	กลุ่มบ้านคลองขนุน
14.	กาญจนบุรี	บ้านดาวดึงส์
15.	นครราชสีมา	ชุมชนบุไทร

การฝึกอบรมประกอบด้วย การบรรยาย การร่วมกันระดมความคิด วิเคราะห์ปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข การนำเสนอกรณีตัวอย่าง (Best Practice) การถอดบทเรียนจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว การแสดงกิจกรรมของแต่ละชุมชน การนำเสนอนิทรรศการและสินค้าชุมชน โดยทุกกิจกรรมเน้นการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ผลการฝึกอบรมดังกล่าวสรุปตามหัวข้อกิจกรรมได้ ดังนี้

1. สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้นำเสนอสิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้สรุปได้ดังนี้

- เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน ทำให้ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- มีการฟื้นฟูและรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และงานหัตถกรรมต่างๆ ของชุมชน

3. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น เพราะสมาชิกในชุมชนมีอาชีพ และรายได้เสริมจากการจัดการท่องเที่ยว มีอาหารที่สะอาดปลอดภัยไว้บริโภคและจำหน่าย

4. มีแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นภายในชุมชน ให้เยาวชนและผู้สนใจได้มาเที่ยวชม และศึกษาหาความรู้ รวมทั้งเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งระหว่างภายในและภายนอกชุมชน

5. ชุมชนเกิดความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง

6. กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านการบริการ โฮมสเตย์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน และธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ นอกจากนี้ยังทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ

7. มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เข้ามาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือให้คำปรึกษา แนะนำในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ปัญหาที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้เสนอปัญหาที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ความไม่เข้าใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญ และประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. ความขัดแย้งและการแข่งขันในผลประโยชน์ที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยว
4. ขาดการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
5. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านความรู้ และงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยว
6. ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากมีคนต่างถิ่น/นักท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชนมากขึ้น
7. ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลง เพราะมีคนจำนวนมากเข้ามาใช้ประโยชน์
8. การตลาดไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดการลงทุน และการพัฒนาอย่างจริงจัง

3. จุดเด่น/จุดดีของกรณีศึกษา

จากการถอดบทเรียนของกรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนบางพลับ จังหวัดสมุทรสงคราม และชุมชนนุไทร จังหวัดนครราชสีมา ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้เสนอจุดดี/จุดเด่นของกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ พบว่า
 - มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนทุกขั้นตอน
 - มีการจัดสรร แบ่งปันผลประโยชน์ที่ชัดเจน เป็นธรรม
 - มีการสนับสนุนจากภาครัฐ
 - มีการสร้างและผลักดันให้เกิดการเรียนรู้อยู่เสมอ
 - มีการประสานเครือข่ายที่เข้มแข็ง
 - มีการกำหนดกฎ กติกา และเคารพในกฎ กติกา อย่างจริงจัง
 - มีการประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ดี ใช้สื่อหลากหลาย
 - มีการนำทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์
 - มีความพร้อมด้านบุคลากร
 - มีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เด่นชัด และหลากหลาย
 - มีการบริการที่ดี
2. ด้านกายภาพ พบว่า
 - สถานที่/ที่ตั้งมีความโดดเด่น และมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่ดี
 - มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งจากอาชญากรรม และภัยธรรมชาติ
 - การคมนาคมสะดวก
 - เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ครบวงจร
 - ชุมชนมีตำนาน/ความเป็นมาที่น่าสนใจ
3. ด้านชุมชน/เครือข่าย พบว่า
 - ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง
 - ชาวบ้านมีความรัก สามัคคี กลมเกลียว ช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
 - ชาวบ้านศรัทธาในตัวผู้นำ
 - มีปราชญ์ชาวบ้านที่ดี
 - มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน
 - มีการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยว

4. ด้านผู้นำ พบว่า

- มีความเสียสละ อดทน เข้มแข็ง
- มีความตั้งใจ รักงาน มีจิตวิญญาณในการทำงานเพื่อชุมชน
- มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า กว้างไกล
- มีแผนการทำงานที่ชัดเจน และเป็นระบบ

4. ข้อคิดและสิ่งที่จะนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

สิ่งที่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเห็นว่าสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนได้ สรุปได้ดังนี้

1. การถ่ายทอดบทเรียนให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้รับรู้ และยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงาน
2. การศึกษาวิเคราะห์ตนเอง และกำหนดวิสัยทัศน์ที่ก้าวสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง
3. การสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม
4. กระตุ้นให้คนในชุมชนสำนึก และเคารพในกฎ กติกาที่ชุมชนตั้งขึ้น
5. การปลูกฝังและส่งเสริมลักษณะการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชน
6. การดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน
8. การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อรับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะจากสมาชิก เพื่อนำไปสู่การดำเนินการและแก้ไขปัญหาคำเนินการและแก้ไขปัญหาคำเนินการและแก้ไขปัญหา
9. การจัดทำแผนการดำเนินงานของชุมชนให้ชัดเจน เพื่อเป็นเข็มทิศในการทำงาน รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
10. การสร้างเยาวชน/คนรุ่นใหม่ เพื่อเตรียมสู่การเป็นผู้สืบทอดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
11. รูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งไม่เพียงแต่มุ่งเน้นด้านการตลาดอย่างเดียว แต่มีการให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นหลักควบคู่กันไป
12. การปรับเปลี่ยนวิธีคิด และวิธีการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับชุมชนส่วนรวมก่อนเสมอ

5. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่อยากเห็น

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผู้ร่วมการฝึกอบรมอยากเห็น สรุปได้ดังนี้

1. การตั้งกลุ่มวิสาหกิจย่อย โดยเยาวชน เพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว
2. การจัดการท่องเที่ยวที่หลากหลายในพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงนิเวศ เชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแบบผจญภัย
3. การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชน เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดข้อมูลทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
5. การจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และยั่งยืน โดยชุมชน
6. การจัดสรรผลประโยชน์ และรายได้ที่เป็นธรรมสู่ชุมชน
7. การรักษารูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เพื่อให้เป็นที่ศึกษาย้อนกลับทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. การสร้างกิจกรรมในชุมชนที่เน้นการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย
9. การมีโครงสร้างของคณะกรรมการภายในชุมชนที่ชัดเจน และมีการกำหนดกฎระเบียบ กติการ่วมกัน โดยชุมชน

6. แนวทางการพัฒนาเพื่อให้บรรลุการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้เสนอแนวทางการพัฒนา เพื่อให้บรรลุสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย
 - 1.1 การประชาสัมพันธ์กิจกรรมเชิงรุก
 - 1.2 การจัดทำฐานข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน ทันสมัย
 - 1.3 การเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัย
 - 1.4 การมีบุคลากรมืออาชีพ
 - 1.5 การสร้างเครือข่าย และเสริมพันธมิตรอย่างกว้างขวาง
 - 1.6 การมีแผนดำเนินงานที่ชัดเจน
 - 1.7 การบริหารจัดการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

2. การพัฒนาบุคลากร ในด้าน

2.1 ภาษา

2.2 มาตรฐานการให้บริการ

2.3 การสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

2.4 การเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับบุคลากรในรูปแบบต่าง ๆ

3. การส่งเสริม และสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารจัดการ การตัดสินใจ เพื่อลดความขัดแย้งและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น

4. การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม บนฐานของความสมดุลและยั่งยืน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของพื้นที่

5. การสร้างและแสวงหาจุดขายใหม่ๆ ที่สามารถใช้เป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของ ชุมชน

6. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว

7. การให้ความรู้แก่ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และการจัดตั้งศูนย์การจัดการความรู้ของ ชุมชน

8. การประชุมและปรึกษาหารือร่วมกันในชุมชน เพื่อหาทางป้องกัน และแก้ไขปัญหา ต่างๆ ของชุมชน

9. การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวอยู่เสมอ

7. การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยจำแนก ตามกลุ่มจังหวัด ดังนี้

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ผู้รับผิดชอบ	การประสานงาน
จังหวัดสระบุรี และพระนครศรีอยุธยา 1. ประชุมและจัดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างกลุ่มท่องเที่ยวประเภท ต่างๆ	1-3 ครั้ง/ปี	อปท. : อบต. เทศบาล ภาครัฐ : พช.ท่องเที่ยว, เกษตร วัฒนธรรม	-

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ผู้รับผิดชอบ	การประสานงาน
<u>จังหวัดสระบุรี และพระนครศรีอยุธยา</u> 2. จัดทำฐานข้อมูลเชื่อมโยง เครือข่าย รวมทั้งทำเนียบ เครือข่าย เอกสารประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ และศูนย์ข้อมูล		อปท. : อบต. เทศบาล ภาครัฐ : พช.ท่องเที่ยว, เกษตร วัฒนธรรม	-
3. จัดตั้งกลุ่ม/องค์กรบริหารจัดการ และกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ ชัดเจน		อปท. : อบต. เทศบาล ภาครัฐ : พช.ท่องเที่ยว, เกษตร วัฒนธรรม	-
4. สัมมนา/ศึกษาดูงาน/แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเครือข่าย	2 ครั้ง/ปี	อปท. : อบต. เทศบาล ภาครัฐ : พช.ท่องเที่ยว, เกษตร วัฒนธรรม	สถาบันการศึกษา
5. ส่งเสริมการท่องเที่ยวของ เครือข่าย	ตามเทศกาล ท่องเที่ยว	อปท. : อบต. เทศบาล ภาครัฐ : พช.ท่องเที่ยว, เกษตร วัฒนธรรม	-
<u>สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท</u> 1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ กันจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในด้าน Home Stay OTOP ศิลปวัฒนธรรม การ ประชาสัมพันธ์	9 ส.ค. 51	อ่างทอง	พลตรีสุทัศน์ อยู่นาน
<u>นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา</u> 1. โครงการจัดทำแผนท่องเที่ยว ชุมชนร่วมกับ อปท.	มค.-มี.ค.	ชุมชนร่วมกับ อปท.	สำนักงานการ ท่องเที่ยวและกีฬา 3 จังหวัด
2. โครงการวัฒนธรรมสัญจร ครั้งที่ 1	ก.ค. - ส.ค.	ชุมชนท่องเที่ยวไทย พวน (นครนายก)	ว่าที่ ร.ต.ชาติชาย ยอดมิ่ง
3. การเพิ่มประสิทธิภาพการ บริหารจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชน	23-25 ก.ค.51	สำนักงานการท่องเที่ยว และกีฬา จ.นครนายก	คุณปรามปรียา พลเยี่ยม

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ผู้รับผิดชอบ	การประสานงาน
<u>นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา</u>			
4. โครงการวัฒนธรรมสัญจร ครั้งที่ 2	ก.ย. – ต.ค.	ชุมชนท่องเที่ยว ไทยพวน (นครนายก)	ว่าที่ ร.ต.ชาติชายยอดมิ่ง
5. โครงการวัฒนธรรมสัญจร ครั้งที่ 3	พ.ย. – ธ.ค.	ชุมชนตลาดบ้านใหม่ (ฉะเชิงเทรา)	คุณวิตรี จ.คุณปกรณ์
6. โครงการมาฆบารมี ศรีดงละคร	ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3	ชุมชนเมืองโบราณดง ละคร จ.นครนายก	คุณมณีขม บุญวัชรพิศาล
7. โครงการจัดทำเส้นทาง ท่องเที่ยวเชื่อมโยง 3 จังหวัด	ม.ค. – เม.ย.	สทท. จ.นครนายก สทท. จ.ฉะเชิงเทรา สทท. จ.ปราจีนบุรี	สำนักงานการ ท่องเที่ยวและกีฬา 3 จังหวัด
8. โครงการเปิดโลกเมือง ท่องเที่ยว 3 จังหวัด	มิ.ย. - ส.ค.	-	-
<u>เพชรบุรี</u>			
1. ติดต่อประสานงานระหว่าง เครือข่าย	เป็นครั้ง คราวตาม โอกาส	หัวหน้ากลุ่มทุกกลุ่ม	หัวหน้ากลุ่มทุกกลุ่ม
2. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นระหว่างเครือข่าย	แล้วแต่ โอกาสและ ความพร้อม	-	-
3. จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายย่อย	เมื่อมีข้อ ตกลงกัน ระหว่าง เครือข่ายแล้ว	-	-
4. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูล ลูกค้า ผลิตภัณฑ์ และกิจกรรม ต่างๆ	เมื่อมีการตก ลงกันแล้ว	-	-
<u>สมุทรสงคราม สมุทรปราการ</u>			
1. จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่าย	27 มิ.ย.51	ชะอ่อม สังก์ทอง อาภรณ์ พานทอง ถิรดา มีศิลป์ และ ฐานิดา สีเหลือง	อาภรณ์ พานทอง

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ผู้รับผิดชอบ	การประสานงาน
สมุทรสงคราม สมุทรปราการ			
2. รวบรวมข้อมูลท่องเที่ยว ชุมชนทั้ง 2 จังหวัด	1-31 ก.ค. 51	ชะออม สังข์ทอง อาภรณ์ พานทอง ฉิรดา มีศิลป์ และ ฐานิดา สีเหลือง	อาภรณ์ พานทอง
3. จัดเส้นทางท่องเที่ยว 2 สมุทร (เสาร์-อาทิตย์)	1 ก.ค.51 เป็น ต้นไป	ชะออม สังข์ทอง อาภรณ์ พานทอง ฉิรดา มีศิลป์ และ ฐานิดา สีเหลือง	อาภรณ์ พานทอง
4. กิจกรรมเยี่ยมชมตลาดโบราณ ภาพสี ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตลาดยามเย็นอัมพวา ไร่หวีพระ 9 วัด และนั่งเรือชมหิ่งห้อย	-	-	-
5. ชมตลาดน้ำท่าคา	2, 7, 12 ก้า	-	-
พระนครศรีอยุธยา			
1. จัดทำทำเนียบเครือข่าย	1 ก.ค. 51	ประธานเครือข่าย	องค์กรต่างๆ
2. กำหนดข้อบังคับ กฎ ระเบียบ		ประธานเครือข่าย	องค์กรต่างๆ
3. ปรับเปลี่ยนกิจกรรม		ชุมชน	องค์กรต่างๆ
4. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม	-	ประธานกลุ่ม	อบต. เกษตร สพท. กศน.
5. จัดโครงการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูธรรมชาติ	-	ประธานกลุ่ม	อบต. เกษตร สพท. กศน.
6. จัดตั้งกลุ่มแปรรูปให้ได้ มาตรฐาน	-	คณะกรรมการหมู่บ้าน	อบต. เกษตร สพท. กศน.
กรุงเทพมหานครและนนทบุรี			
1. สร้างศูนย์เครือข่าย	ก.ค.51	คุณสุรัตน์ บัวหิรัญ คุณศุภกร	สำนักงานการ ท่องเที่ยวและกีฬา จ. นนทบุรี
2. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการเกษตร	-	คุณอดุลย์ ว่าที่ ร.ต.กิตติกร ตั้งกิจวรชัย	
3. ศึกษาดูงาน	-	-	-

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ผู้รับผิดชอบ	การประสานงาน
นครราชสีมา			
1. จัดทำทำเนียบเครือข่าย	1 ก.ค.51 เป็นต้นไป	ประธานเครือข่าย	ภาครัฐกับองค์กรต่างๆ
2. ตั้งข้อบังคับ กฎ ระเบียบของ กลุ่มและเครือข่าย	1 ก.ค.51 เป็นต้นไป	ประธานเครือข่าย	ชุมชน
3. ปรับเปลี่ยนกิจกรรมความรู้	1 ก.ค.51 เป็นต้นไป	ประธานเครือข่าย	ชุมชน
4. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	1 ก.ค.51 เป็นต้นไป	อบต.	ประธานแต่ละกลุ่ม
5. คู่มือรักษาสีแกวคล่อมและ พื้นฟูธรรมชาติ	1 ก.ค.51 เป็นต้นไป	องค์กรต่างๆ	ประธานแต่ละกลุ่ม

กลุ่มตัวแทนจังหวัดภาคกลาง

กลุ่มตัวแทนจังหวัดภาคกลาง ได้เสนอแนวทางการทำงานด้านการท่องเที่ยวสำหรับเครือข่ายตัวแทนจังหวัดภาคกลาง ไว้ดังนี้

1. การร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

2. การจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เช่น จัดประชุมสัญจรเครือข่าย โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการนำสมาชิกร่วมเดินทางไปศึกษาดูงานด้วย จัดฝึกอบรมตัวแทนจังหวัดในเรื่องการบริหารจัดการ ประสานการทำงานร่วมกับเครือข่ายภาคอื่นๆ สร้างการทำงานแบบจิตอาสาธรรมา และจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้มีทิศทางในการทำงานที่ชัดเจน

3. การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา

4. การประสานงานด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนลูกค้าและสินค้าระหว่างกัน

5. การพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บทที่ 7

การประเมินผลการจัดฝึกอบรมการสร้างเครือข่าย

1. สรุปผลการฝึกอบรม

ภายหลังจากการจัดเวทีระดับจังหวัดเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นปัญหา รูปแบบ แนวทางการฝึกอบรมและศึกษาข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2551 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2551 ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลพื้นฐานและปัญหาของชุมชนมาเป็นแนวทางในการจัดฝึกอบรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นเวทีระดับภาคโดยจัดขึ้นในวันที่ 26-27 มิถุนายน 2551 ณ ห้องประชุม 2015 อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี สำหรับการประเมินผลการฝึกอบรมดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ตารางที่ 7.1 สถานภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	64	58.7
ชาย	45	41.3
รวม	109	100.0
อายุ		
อายุ 20 – 30 ปี	12	11.2
อายุ 31 – 40 ปี	13	12.1
อายุ 41 – 50 ปี	25	23.4
อายุ 51 -60 ปี	29	27.1
อายุมากกว่า 60 ปี	28	26.2
อายุน้อยที่สุด 18 ปี มากที่สุด 75 ปี อายุเฉลี่ย 50.42 ปี		
รวม	107	100.0

ตารางที่ 7.1 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรม		
1-5 ครั้ง	62	66.0
6-10 ครั้ง	28	29.7
มากกว่า 10 ครั้ง	4	4.3
น้อยที่สุด 1 ครั้ง มากที่สุด 10 ครั้ง เฉลี่ย 5.4 ครั้ง		
รวม	94	100.0

จากตารางที่ 7.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 58.7 เป็นชาย ร้อยละ 41.3 ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี มากที่สุด ร้อยละ 27.1 รองลงมาได้แก่ อายุมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 26.2 และอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 23.4 มีประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมและดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 1-5 ครั้ง ร้อยละ 66.0 รองลงมาคือ 6-10 ครั้ง ร้อยละ 29.7 เข้ารับการฝึกอบรมน้อยที่สุด 1 ครั้ง มากที่สุด 10 ครั้ง เฉลี่ย 5.4 ครั้ง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

ตารางที่ 7.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ความเหมาะสมของห้องประชุม	60 55.0%	40 36.7%	8 7.3%	1 0.9%	-	4.46 89.2%	.674	มากที่สุด
ความเหมาะสมของสถานที่พัก	40 41.2%	42 43.3%	14 14.4%	1 1.0%	-	4.25 85.0%	.736	มากที่สุด
ความเหมาะสมในการต้อนรับ และบริการของเจ้าหน้าที่	42 38.5%	50 45.9%	15 13.8%	2 1.8%	-	4.21 84.2%	.746	มากที่สุด
คุณภาพ และปริมาณของ อาหาร-เครื่องดื่ม	35 32.1%	44 40.4%	29 26.6%	-	1 0.9%	4.03 80.6%	.822	มาก
ความสะดวกในการเดินทาง	27 25.5%	49 46.2%	29 27.4%	-	1 0.9%	3.95 79.0%	.785	มาก
ความเหมาะสมของระยะ เวลาในการจัดกิจกรรม	31 28.4%	46 42.2%	24 22.0%	8 7.3%	-	3.92 78.4%	.894	มาก
เอกสาร-สื่อที่ใช้ในการ ฝึกอบรม	27 26.2%	41 39.8%	28 27.2%	7 6.8%	-	3.85 77.0%	.890	มาก
รวม						4.10 82.0%	.580	มาก

จากตารางที่ 7.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$ หรือ ร้อยละ 82.0) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าความเหมาะสมของห้องประชุมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$ หรือ ร้อยละ 89.2) รองลงมาได้แก่ ความเหมาะสมของสถานที่พัก ($\bar{X} = 4.25$ หรือ ร้อยละ 85.0) และความเหมาะสมในการต้อนรับและบริการของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 4.21$ หรือ ร้อยละ 84.2) ส่วนความคิดเห็นในระดับมากได้แก่ ด้านคุณภาพ และปริมาณของอาหาร-เครื่องดื่ม ($\bar{X} = 4.03$ หรือ ร้อยละ 80.6) ความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 3.95$ หรือ ร้อยละ 79.0) ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 3.92$ หรือ ร้อยละ 78.4) และเอกสาร-สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.85$ หรือ ร้อยละ 77.0)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้

ตารางที่ 7.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การ แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
แนวคิดหลักการสร้าง เครือข่ายการท่องเที่ยว	32	51	22	-	-	4.10	.714	มาก
	30.5%	48.6%	21.0%	-	-	82.0%		
ปัจจัยเงื่อนไข แนวทางการ พัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว	29	50	21	5	-	3.98	.820	มาก
	27.6%	47.6%	20.0%	4.8%	-	79.5%		
การสรุปทบทเรียนและแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น	25	53	22	4	-	3.95	.781	มาก
	24.0%	51.0%	21.2%	3.8%	-	79.0%		
การวิเคราะห์การสร้างเครือข่าย	21	54	22	4	-	3.91	.763	มาก
	20.8%	53.5%	21.8%	4.0%	-	78.2%		
การจัดทำแผนปฏิบัติการสร้าง เครือข่าย	17	55	26	1	1	3.86	.739	มาก
	17.0%	55.0%	26.0%	1.0%	1.0%	77.2%		
การวิเคราะห์กรณีศึกษา	20	47	33	1	1	3.82	.789	มาก
	19.6%	46.1%	32.4%	1.0%	1.0%	76.4%		
	รวม					3.94	.594	มาก
						78.8%		

จากตารางที่ 7.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$ หรือร้อยละ 78.8) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความรู้ในเรื่องแนวคิดหลักการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$ หรือ ร้อยละ 82.0) รองลงมาได้แก่ เรื่องปัจจัยเงื่อนไข แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.98$ หรือ ร้อยละ 79.5) การสรุปทบทเรียนและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ($\bar{X} = 3.95$ หรือ ร้อยละ 79.0) การวิเคราะห์การสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.91$ หรือ ร้อยละ 78.2) การจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.86$ หรือ ร้อยละ 77.2) และการวิเคราะห์กรณีศึกษา ($\bar{X} = 3.82$ หรือ ร้อยละ 76.4)

ตารางที่ 7.4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นประโยชน์

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
แนวคิดหลักการสร้าง	12	26	13	-	-	3.98	.707	มาก
เครือข่ายการท่องเที่ยว	23.5%	51.0%	25.5%			79.6%		
การจัดทำแผนปฏิบัติการ	13	20	15	1	-	3.92	.812	มาก
สร้างเครือข่าย	26.5%	40.8%	30.6%	2.0%	-	78.4%		
ปัจจัยเงื่อนไข แนวทางการ	11	26	12	2	-	3.90	.781	มาก
พัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว	21.6%	51.0%	23.5%	3.9%	-	78.0%		
การสรุปทบทเรียนและ	15	17	15	1	1	3.90	.941	มาก
แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	30.6%	34.7%	30.6%	2.0%	2.0%	78.0%		
การวิเคราะห์การสร้าง	13	18	16	1	1	3.84	.921	มาก
เครือข่าย	26.5%	36.7%	32.7%	2.0%	2.0%	76.8%		
การวิเคราะห์กรณีศึกษา	5	29	15	1	-	3.76	.657	มาก
	10.0%	58.0%	30.0%	2.0%	-	75.2%		
รวม						3.86	.613	มาก
						77.2%		

จากตารางที่ 7.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$ หรือ ร้อยละ 77.2) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เรื่อง แนวคิดหลักการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$ หรือ ร้อยละ 79.6) รองลงมาได้แก่ เรื่องการจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.92$ หรือ ร้อยละ 78.4) ปัจจัยเงื่อนไข แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.90$ หรือ ร้อยละ 78.0) เท่ากับการสรุปทบทเรียนและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ($\bar{X} = 3.90$ หรือ ร้อยละ 78.0) การวิเคราะห์การสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.84$ หรือ ร้อยละ 76.8) และการวิเคราะห์กรณีศึกษา ($\bar{X} = 3.76$ หรือ ร้อยละ 75.2)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

ตารางที่ 7.5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การได้เพื่อน	51 48.1%	45 42.5%	9 8.5%	1 0.9%	-	4.38 87.6%	.682	มากที่สุด
การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์	41 39.0%	51 48.6%	11 10.5%	2 1.9%	-	4.25 85.0%	.718	มากที่สุด
การมีเครือข่าย	35 32.7%	51 47.7%	18 16.8%	3 2.8%	-	4.10 82.0%	.776	มาก
เกิดความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	33 31.1%	54 50.9%	16 15.1%	3 2.8%	-	4.10 82.0%	.755	มาก
การได้แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	35 33.3%	50 47.6%	14 13.3%	5 4.8%	1 1.0%	4.08 81.6%	.863	มาก
การได้แนวทางในการแก้ปัญหา	27 25.5%	59 55.7%	17 16.0%	2 1.9%	1 0.9%	4.03 80.6%	.762	มาก
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	26 25.0%	57 54.8%	17 16.3%	2 1.9%	2 1.9%	3.99 79.8%	.818	มาก
การได้ร่วมแสดงความคิดเห็น	27 25.7%	49 46.7%	26 24.8%	3 2.9%	-	3.95 79.0%	.789	มาก
รวม						3.86 77.2%	.613	มาก

จากตารางที่ 7.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$ หรือ ร้อยละ 77.2) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่ายทำให้ได้เพื่อน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$)

หรือ ร้อยละ 87.6) รองลงมาได้แก่ การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$ หรือ ร้อยละ 85.0) การมีเครือข่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$ หรือ ร้อยละ 82.0) เท่ากับทำให้เกิดความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{X} = 4.10$ หรือ ร้อยละ 82.0) การได้แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ($\bar{X} = 4.08$ หรือ ร้อยละ 81.6) การได้แนวทางในการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.03$ หรือ ร้อยละ 80.6) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.99$ หรือ ร้อยละ 79.8) การได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ($\bar{X} = 3.95$ หรือ ร้อยละ 79.0)

หัวข้อการฝึกอบรมที่ต้องการให้จัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

จากการประเมินผลการจัดฝึกอบรมได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เสนอหัวข้อการฝึกอบรมที่ต้องการให้จัดในกิจกรรมการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในโอกาสต่อไป ไว้ดังนี้

1. มาตรฐานการบริการด้านโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
2. กฎหมายหรือระเบียบมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหรือบริการ
3. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
4. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทั่วประเทศเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. บูรณาการท่องเที่ยวของภาครัฐในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน
6. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาในแต่ละชุมชน “รับรู้ รับฟังปัญหา ร่วมใจกันมาแก้ไข”
7. การบริหารความขัดแย้ง
8. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
9. กลยุทธ์การตลาดการจัดการท่องเที่ยว
10. การสร้างต้นทุนทางสังคม ทรัพยากรบุคคล
11. หลักการบริหารการท่องเที่ยวในชุมชน
12. การวางแผน/กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน
13. การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย
14. การจัดกิจกรรม/การบริการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
15. ความล้มเหลวของชุมชนท่องเที่ยว
16. จัดทำความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
17. การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว
18. กระบวนการบริหารของแต่ละชุมชน
19. การพัฒนาผลิตภัณฑ์/จุดขาย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. จัดทำแบบสอบถามหรือแบบรายงานความก้าวหน้าของกิจกรรมในแต่ละชุมชนเพื่อประเมินความก้าวหน้าและการช่วยเหลือกันระหว่างเครือข่าย
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวควรลงพื้นที่เพื่อร่วมกิจกรรม ช่วยเหลือและร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหา
3. เพิ่มจำนวนวันการจัดฝึกอบรม และเพิ่มกิจกรรมการฝึกอบรมให้มากขึ้น
4. ควรแจ้งรายชื่อและเบอร์โทรศัพท์ของหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว
5. ควรมีเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในแต่ละชุมชนเข้าร่วมด้วย เพราะข้อมูลบางอย่างชุมชนไม่ทราบเรื่อง
6. ควรมีการจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวปีละ 2-3 ครั้ง
7. ควรให้แต่ละชุมชนวิเคราะห์ศักยภาพของแต่ละชุมชน พร้อมนำเสนอแนวทางการพัฒนา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน และแต่ละชุมชนได้ประชาสัมพันธ์ชุมชนของตนเอง
8. ต้องการให้จัดอบรมรูปแบบนี้บ่อยๆ เพื่อเป็นการต่อยอดและเชื่อมโยงเครือข่ายและสมาชิกในเครือข่ายได้ทำความรู้จักกัน
9. ควรมีการเพิ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวในภาคอื่นๆ ด้วยเพื่อขยายเครือข่ายให้กว้างขวางขึ้น
10. ควรมีการพาไปศึกษาดูงานชุมชนที่เข้มแข็งและชุมชนที่เข้าร่วมสัมมนา เพื่อได้รูปแบบการจัดการจริง
11. การเป็นเจ้าบ้านที่ดีและจัดเป็นพื้นที่สัมมนา
12. ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว และการเกษตรในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น
13. จัดสถานที่ขายของให้ผู้เข้าร่วมประชุมในทุกพื้นที่ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้า
14. ควรเพิ่มวิทยากรประจำกลุ่มหลายๆ คน เพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ
15. ควรมีเอกสารการบรรยายของวิทยากรแจกให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคน
16. ให้แต่ละกลุ่มมาบรรยายกระบวนการบริหารของแต่ละชุมชน

2. ความรู้สึกจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมกันถ่ายทอดความรู้สึกจากการเข้ารับการฝึกอบรมการจัดการ และการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเมื่อวันที่ 26-27 มิถุนายน 2551 ไว้ดังนี้

2.1 ความรู้สึกในการอบรม

- ดีใจได้เจอเพื่อนที่เข้ารับการอบรม มีความรู้ดีมาก
- การอบรมครั้งนี้ดีมาก ที่พักสะดวกสบาย อาหารอร่อย พิธีกรทุกคนน่ารัก

- รู้สึกดีใจที่ได้มาเรียนรู้ระบบเครือข่ายและขอบคุณผู้ให้ความรู้ทุกคน
- ขอขอบคุณที่จัดให้มา มีความรู้ดีมากขึ้นจะไม่ลืมวันนี้
- ขอขอบคุณคณะทำงานที่จัดให้วันนี้ แล้วคงจะพบกันอีก
- การฝึกอบรมดีมาก ชอบมาก
- ทำให้มีความรู้กว้างไกล รู้สึกประทับใจมาก
- ได้ความรู้ แนวคิด ภูมิใจที่ได้เข้าอบรมครั้งนี้มากค่ะ
- ขอขอบคุณคณะกรรมการทุกท่าน

2.2 ความรู้สึกกับคณะวิทยากร

- ขอขอบคุณคณะวิทยากรทุกท่าน
- อยากบอกว่าเรารักอาจารย์ เราดีใจที่ได้มาหาความรู้
- อยากได้บรรยากาศอย่างนี้อีกสักครั้ง ประทับใจอาจารย์ อาหารมุสลิม หอมละมุน
- ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้และสิ่งที่ดีๆ ให้
- ขอมอบความรักนี้ให้แก่คณะวิทยากร ผู้มีแต่ให้ทั้งความรู้ และความคิดที่เป็นประโยชน์
- กิจกรรมสนุก ได้ความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น และได้รู้จักเพื่อนเพิ่มขึ้น
- ประทับใจโครงการนี้มาก วิทยากรน่ารักทุกๆ คน

2.3 ประโยชน์ที่ได้รับ

- จะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนร่วมใจพัฒนาของเขตทุ่งครุ ให้ดีขึ้น
- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์มาก
- จะเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาท สร้างเครือข่ายให้แข็งแรงเพื่อพ่อ
- จัดการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงผลกระทบด้วย ดึงทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้การท่องเที่ยวยั่งยืนได้
- ดีใจที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ละชุมชน ได้พบเพื่อนทั้งเก่าและใหม่ในเวทีนี้ อยากให้เป็นโครงการที่ต่อเนื่อง
- ได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และได้รู้จักเครือข่ายการท่องเที่ยวที่ดีมาก
- ขอขอบคุณทีมงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน

- ขอให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำเร็จ ความก้าวหน้า และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน
- การอบรมในครั้งนี้ได้ประโยชน์มาก สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี รู้สึกดีใจและขอขอบคุณผู้จัดการอบรมในครั้งนี้

2.4 ความประทับใจ

- ขอให้กลุ่มเครือข่าย 14 คน คิดแตกต่างกันแต่ไม่แตกแยก รักและคิดถึง ผูกพันที่ได้พูดได้คุยกับทุกๆ ท่าน
- รักและคิดถึงเพชรบุรีเขาย้อย
- ขอขอบคุณผู้จัดอบรมที่ให้โอกาสคนบ้านป่า
- ประทับใจทุกอย่างมากๆ
- ขอฝากความทรงจำดีๆ ไว้ ณ ที่นี้
- คิดถึงเครือข่ายทุกคน ไม่อยากจะจากไป
- รู้สึกเริ่มคุ้นเคยกับผู้จัด ขอขอบคุณที่หวังดี
- ประทับใจในการฝึกอบรมครั้งนี้มาก
- ขอขอบพระคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่เห็นคุณค่าและอดทนจัดการฝึกอบรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน “ชุมชนบางมด”
- ประทับใจได้ความรู้
- รักการฝึกอบรมครั้งนี้มาก
- ประทับใจในสิ่งที่มาศึกษาค้นการท่องเที่ยว และได้ความรู้ที่ดีนำไปใช้ในชุมชน
- มีความรู้สึกดีๆ ที่ได้มาเจอเครือข่ายหลายตำบล หลายจังหวัด
- รู้สึกอบอุ่น ได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ ได้เครือข่ายภาคกลาง ได้สิ่งที่ดีที่สุด
- เป็นกิจกรรมที่ดี ควรมีการติดตามงานชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- รู้สึกดีใจมากที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายต่างๆ หลายจังหวัด ขอขอบคุณผู้จัดและวิทยากร ดีใจมากๆ ที่ได้เพื่อนต่างจังหวัด ต่างวัย ต่างเพศ
- ขอขอบคุณผู้ที่มีประสบการณ์ยาวนาน
- ดีใจมากอย่างสุดซึ้ง
- ดีใจที่ได้เพื่อนใหม่ และรู้สึกประทับใจมากๆ
- อยากให้มีกิจกรรมดีๆ แบบนี้อีก เป็นกำลังใจให้เครือข่ายภาคกลาง
- ประทับใจ ผูกพันเครือข่ายมีรู้สึก ขอขอบคุณทีมงานทุกๆ ท่านที่ให้เราได้พบกัน

- ถ้านับดาวบนท้องฟ้าได้ อยากจะบอกว่า ชอบคุณและรักมากกว่าจำนวนดาวนั้น (ชมรมฟ้าใส)
- ซาบซึ่งใจจริงๆ
- รักคณะผู้จัดการอบรมทุกคน ขอขอบคุณที่ให้ความรู้อย่างสูงสุด
- ขอขอบคุณคณะผู้จัดทุกหน่วยงานที่ให้ความรู้และได้แลกเปลี่ยนเครือข่าย ได้แง่คิด และแนวทางมากมายได้ประสบการณ์ต่างๆ
- ขอให้ทุกคนได้พบกันอีกด้วยใจที่บริสุทธิ์ ด้วยใจจริง
- ได้เพื่อนใหม่เครือข่ายเดียวกัน
- รู้สึกอบอุ่นเมื่อได้พูดคุยกับผู้เข้ารับการอบรม ภูมิใจในสิ่งที่ใช้พูดภาษาใจกัน
- รู้สึกประทับใจมาก
- ภูมิใจมากที่ได้มีเพื่อนมากมาย
- ชอบโครงการนี้มากๆ ได้เครือข่ายถูกใจจริงๆ
- อบอุ่นที่ได้เพื่อนเป็นกันเอง อยากพบกันบ่อยๆ
- ด้วยรักและผูกพัน
- ดีใจและภูมิใจที่ได้รู้จักกลุ่มเครือข่ายทุกชุมชน
- รู้สึกประทับใจมาก รักทุกคนเลย
- เหงาจัง ถ้าจากกันไป
- ขอขอบคุณมากๆ รู้สึกประทับใจ
- ประทับใจมาก
- ได้มาเจอเพื่อนใหม่ ดีใจมากค่ะ
- อยากจะให้เพื่อนๆ จำชุมชนบางน้ำผึ้งไว้ในใจ
- สนุก รู้จักเพื่อนๆ พี่ๆ ทุกจังหวัด และรู้สึกประทับใจที่ได้รับความรู้จากวิทยากรทุกคน
- เกิดมาดีใจมาก ได้พบกัน รักกันนะ
- ชุมชนเขาย้อย ดีใจที่ได้มา
- ดีใจมากที่ได้มาพบเพื่อนที่มาเป็นเครือข่าย
- ขอเป็นกำลังใจให้เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน สู้ๆ ทำความดีเพื่อแผ่นดินไทย
- สนุก สบาย มีสหายเพิ่ม
- ดีใจที่มีเพื่อนร่วมอุดมการณ์ สู้ สู้ สู้
- ขอขอบคุณ ประทับใจได้ความรู้
- อยากมีโอกาสดูได้พบกับเครือข่ายอีก
- เราภูมิใจและเป็นกันเองมากๆ

- ขอขอบคุณเจ้าภาพที่จัดครั้งนี้ เป็นประโยชน์และจุดประกายความคิดได้ดี
ขอขอบคุณสำหรับอาหารมุสลิม
- ยินดีต้อนรับให้ทุกชุมชนดูแลการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและนี่ถึงโฮมสเตย์ตลาดน้ำ
ท่าคา
- อยากให้มีสิ่งดีๆ ในการท่องเที่ยว
- ขอมอบกำลังใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ประสบความสำเร็จทุกอย่างที่คิดไว้
- รู้สึกดีใจที่ได้รู้จักเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนทุกแห่ง

บทที่ 8

การติดตามความก้าวหน้าการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลาง

คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมเวทีเครือข่ายเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคกลางในวันเสาร์ที่ 20 กันยายน 2551 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนเครือข่ายที่เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี สระบุรี ชัยนาท เพชรบุรี ปราจีนบุรี นครนายก อ่างทอง สมุทรสาคร ปทุมธานี และนครราชสีมา มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 73 คน แบ่งเป็น 23 ชุมชน และมีตัวแทนจากสำนักพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ด้วย ดังตารางที่ 8.1

ตารางที่ 8.1 รายชื่อชุมชนที่เข้าร่วมประชุมเวทีเครือข่ายเพื่อติดตามความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยว

จังหวัด	รายชื่อชุมชน
1. กรุงเทพมหานคร	สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว
2. สมุทรปราการ	ชุมชนบางน้ำผึ้ง ชุมชนโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง
3. พระนครศรีอยุธยา	ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรไทยน้อย
4. สิงห์บุรี	กลุ่มโฮมสเตย์พระนอนจักรสีห์ กลุ่มโฮมสเตย์บ้านแม่ลา
5. สระบุรี	กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านคำพราน ม.2 กลุ่มตลาดน้ำโบราณบ้านต้นตาล กลุ่มโฮมสเตย์การแสดงวัฒนธรรมไทยยวน บ้านต้นตาล
6. ชัยนาท	ชุมชนหลักเมือง ชุมชนทรายางสัมพันธ์ ชุมชนหัวรอ ชุมชนท่าแจ้ง
7. เพชรบุรี	หมู่บ้านวังใต้รวมใจพัฒนา

ตารางที่ 8.1 (ต่อ)

จังหวัด	รายชื่อชุมชน
8. ปราจีนบุรี	หมู่บ้านตะกร้อตะแกรง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
9. นครนายก	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
10. อ่างทอง	ชุมชนโฮมสเตย์บางเสด็จ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
11. สมุทรสงคราม	กลุ่มตลาดน้ำท่าคา
12. ปทุมธานี	สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี
13. นครราชสีมา	ชุมชนบุไทร
14. ราชบุรี	-

การประชุมเวทีเครือข่ายเพื่อติดตามความก้าวหน้าในครั้งนี้นำประกอบด้วย กิจกรรมการบรรยายสรุปถึงการดำเนินงานของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง การรายงานความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนต่างๆ และการทัศนศึกษาชมสภาพการจัดการและบรรยากาศของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง สาระสำคัญจากการจัดประชุมสรุปได้ดังนี้

1. การบรรยายสรุปถึงความเป็นมาและการดำเนินงานของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง การจัดประชุมครั้งนี้มีนายสำเนา รัศมิทัต นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งและนางอาภรณ์ พานทอง ตัวแทนเครือข่ายจังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้ให้การต้อนรับและบรรยายถึงความเป็นมาและการดำเนินงานของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ดังนี้

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเกิดจากแนวความคิดขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งและประชาชนในพื้นที่ที่มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ต้องการพัฒนาตลาดน้ำขึ้นมาเพื่อจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร โดยได้นำแนวความคิดดังกล่าวเสนอที่ประชุมประชาคมตำบลและได้รับการตอบรับจากประชาชนต่อมา จึงได้ขยายกรอบการดำเนินงานให้กว้างขึ้นในลักษณะศูนย์จำหน่ายสินค้าของชุมชน และสินค้าพื้นบ้าน เพื่อให้ทุกครัวเรือนได้มีโอกาสนำสินค้าท้องถิ่นมาจำหน่าย เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน จึงได้มีการประสานขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่ที่กว้างว่างเปล่ากับเจ้าของที่ดินเพื่อนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ด้วยการเพิ่มผลผลิต โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องภาษีและดูแลการใช้ประโยชน์บนที่ดินดังกล่าว ซึ่งได้รับความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินหลายราย มีที่ดินรวมในโครงการรวมทั้งสิ้น จำนวน 137 ไร่ จากนั้นจึงได้นำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมาสนับสนุน และพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตร โดยได้จัดร่องสวน ปลูกผัก เลี้ยงปลา ปลูกทุเรียน ส้มและซื้อพันธุ์มะม่วง โดยมีชาวบ้านจาก 11 หมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พร้อมทั้ง

ได้จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์มารองรับ และยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระราชดำริให้พื้นที่ ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นปอดสำหรับคนกรุงเทพมหานครและใกล้เคียง

ปัจจุบันมีชาวบ้านเข้าร่วมจำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งรวม 240 ราย มีสินค้ามากมายหลากหลายชนิด มีการจัดเป็นซุ้มทางเดินยาวกว่า 2 กิโลเมตรขนานไปกับคลองสายเล็กๆ ที่แตกแขนงจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาในพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน สินค้าที่ชาวบ้านนำมาจำหน่ายได้แก่ ต้นไม้ นานาพันธุ์ ปลาสวยงามและผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน เช่น มะพร้าวอ่อน มะม่วงน้ำดอกไม้ กุ้งหอม ชมพู่มะเหมี่ยว ขนมหวานพื้นเมือง เช่น ขนมถ้วย ขนมจาก ม้าฮ่อ ขนมตระกูลทอง กาละแมงกวน หมี่กรอบ ไบรอน ฯลฯ อาหารคาว เช่น ก๋วยเตี๋ยวเรือ ก๋วยเตี๋ยวลุยสวน ไข่กรอก ไบรอน ห่อหมกหมู น้ำพริกนานาชนิด นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมสินค้า OTOP ของคนในชุมชนและตำบลใกล้เคียง เช่น ดอกไม้เกล็ดปลา ทุบสมุนไพร ภาพประดิษฐ์ ของตกแต่งบ้าน โมบาย งานประดิษฐ์จากลูกดินเป็ด เป็นต้น ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เปิดให้บริการในวันเสาร์-อาทิตย์ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งเก็บค่าพื้นที่จำหน่ายสินค้าของชาวบ้าน เพียงวันละ 20 บาท เมื่อชาวบ้านมีรายได้จากการนำสิ่งของมาจำหน่าย และมีเงินหมุนเวียนมากขึ้น จึงได้นำรายได้บางส่วนเข้ากองทุนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เฉลี่ยสัปดาห์ละ 4,000 บาท โดยในแต่ละปีจะมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเข้ากองทุนเป็นเงินกว่าแสนบาท โดยเงินดังกล่าวทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้นำมาดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนต่อไป จากการที่ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นจนเจริญก้าวหน้าในเวลาอันรวดเร็ว ทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งได้รับคัดเลือกเป็นตำบลพัฒนาดีเด่น ตำบลเขียวขจีดีเด่น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข และหมู่บ้านโอวีซี (Otop Village Champion) เป็นตำบลต้นแบบ ตำบลเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของอำเภอพระประแดงและเป็นตำบลปลอดจนโดยยึดถือตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งแรกของประเทศไทย

1. ข้อดีและข้อดีของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ข้อดี

1. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นและดำเนินงานในรูปแบบของประชาคม
2. ผู้นำท้องถิ่นเสียสละ ทูมเท มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล อุทิศตนเพื่อส่วนรวม
3. มีสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นต้นทุนในการจัดการ เหมาะสมสำหรับการจัดพื้นที่เป็นตลาดน้ำ
4. มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง จนทำให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป
5. ชาวบ้านมีรายได้เลี้ยงชีพ ทำให้ครอบครัวมั่นคง

6. มีกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ชัดเจน ห้ามร้านค้าทะเลาะกัน ใส่ร้ายป้ายสีกัน ถ้ามีการกระทำผิด 3 ครั้ง ไม่สามารถขายสินค้าได้อีก

7. มีการประชุมร้านค้าอย่างต่อเนื่องทุก 2 อาทิตย์ เพื่อนำเรื่องราวร้องทุกข์ของนักท่องเที่ยวมาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน โดยได้จัดแบ่งร้านค้าเป็น 9 โซน แต่ละโซนจะมีคณะกรรมการดูแล

8. ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาความสะอาดภายในร้านทั้งก่อนและหลังการจำหน่ายสินค้า และมีการแยกขยะเป็น 3 ถังบริเวณรอบตลาด ได้แก่ ขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะที่มีสารพิษ

ข้อดีอ้อ

1. สิ่งแวดล้อมเริ่มเปลี่ยนไป วิถีชีวิตชาวบ้านที่รักความสงบต้องขาดหายไป
2. สถานที่จอดรถไม่เพียงพอ
3. พื้นที่บริเวณตลาดน้ำ ไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มได้อีก
4. ห้องน้ำบริการนักท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอ

2. การรายงานความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผู้เข้าร่วมประชุมเครือข่าย ได้นำเสนอผลความก้าวหน้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัด ดังนี้

1. จังหวัดชัยนาท ชุมชน ได้เข้าร่วมงานส้มโอหวานในเดือนกันยายน และมีโครงการสร้างตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่

2. จังหวัดสิงห์บุรี มีการจัดกลุ่ม OTOP และนำสินค้าไปขาย ณ วัดพระนอนจักรสีห์ โดยเริ่มนำสินค้าไปขายและให้ความรู้แก่สมาชิก และองค์การบริหารส่วนตำบล มีงบประมาณสนับสนุนสำหรับการไปดูงานให้แก่ชุมชนด้วย

3. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางเกษตร เช่น ก๋วยเตี๋ยว ได้รับรางวัลที่ 1 ของสินค้า OTOP และสินค้าได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาทุกชนิด ส่วนแกงเขียวหวานได้รับรางวัล 3 รางวัล และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนแล้ว ปัจจุบันอยู่ระหว่างการเตรียมโครงการจัดทำโฮมสเตย์สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว

4. จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตลาดน้ำท่าคา เป็นตลาดน้ำที่ยังคงความเป็นวิถีธรรมชาติของวิถีชาวบ้านและวิสาหกิจชุมชน เปิดให้บริการในวันขึ้นหรือแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ ช่วงเวลา 08.00-11.00 น. ปัจจุบันตลาดน้ำท่าคาอยู่ในช่วงพัฒนาสาธารณูปโภคและการเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

5. จังหวัดอ่างทอง ชุมชนต้องการพัฒนาให้แม่น้ำน้อยเป็นตลาดน้ำ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวของจังหวัด เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่า แม่น้ำน้อยมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำได้

6. จังหวัดเพชรบุรี ได้สร้างเครือข่ายกับชุมชนในจังหวัดสิงห์บุรี

7. จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันมีการจัดทำโฮมสเตย์ 2 แห่ง คือ โฮมสเตย์บ้านสุขสมบูรณ์ และบูไทโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นที่พักแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมในวันเสาร์-อาทิตย์ เช่น ตลาดนัดจำหน่ายสินค้าของชุมชน การแสดงศิลปวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนรำและการแสดงดนตรี เป็นต้น

3. สรุปผลการติดตามความก้าวหน้าการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลาง

การประชุมเวทีเครือข่ายเพื่อการติดตามความก้าวหน้าการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลางในครั้งนี สามารถสรุปผลการประชุม ดังนี้

1. กลุ่ม/ชุมชนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลาง เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีการประสานงานเพื่อจัดให้มีเวทีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลางสัญจรไปตามจังหวัดต่างๆ ในภาค

2. เกิดผู้แทนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคกลาง จำนวน 14 ท่าน ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานและจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวร่วมกันในอนาคต

บทที่ 9

ทำเนียบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง

ในการสร้างเครือข่ายมีรายชื่อชุมชน ผู้แทนกลุ่มและสถานที่ติดต่อของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดต่างๆ ดังนี้

1. จังหวัดนนทบุรี

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
1.	ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	นายบรรจง สิริธิน้อย	133/3 ม.2 ต.มหาสวัสดิ์ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี 11130 โทร. 081-772-5588
2.	ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต.บางเลน	นายพิศิษฐ์ แสงอุไร ประธานศูนย์ น.ส.สุภาวดี บุพลพ นายประสพ แก้วด้วง นายวินัย แก้วด้วง นายสุชิน ชั่งจันทร์	ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต.บางเลน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140 โทร. 02-921-6207, 086-330-0299 59/7 ต.บางเลน อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140 โทร. 081-853-1195
3.	กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด	นายสุรัตน์ บัวหิรัญ ผู้นำกลุ่ม นายสุรจิตต์ ชื่นพันธ์ รองนายก อบต.เกาะเกร็ด	63 ม.1 ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120 โทร. 02-584-5094, F 02-960-9762, 081-867-9522 37 ม.1 ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120 โทร. 089-984-3272
4.	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนนทบุรี การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	นายสุรเชษฐ์ รัตนนุกูล นายศักดิ์ชัย เสราพรหม ส.อ.สมชาย ยูชี นายไพศาล ศรีสารคาม	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (อาคาร 1) ชั้น 2 ถนนรัตนวิบูลย์ อ.เมือง นนทบุรี จ.นนทบุรี 11000 โทร. 081-682-3621, 02-589-5479

2. จังหวัดสมุทรปราการ

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
5.	ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	นายณรงค์ คำศิริคันธ์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) น.ส.สุธาสินี ชัยเขื่อนจันทร์ ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน และผู้จัดการตลาดน้ำ บางน้ำผึ้ง นางพิมพ์ภรณ์ เงามุกข์ทอง นางสมใจ แสงแดง	39/1 ม.6 ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130 โทร. 02-815-0564, F 02-461-3254, 081-344-5977 องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ม.10 ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130 โทร.02-819-6762, F 02-461-3254, 081-616-5398 โทร. 081-451-9905 โทร. 086-101-2926
6.	กลุ่มโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ม.3	นางอาภรณ์ พานทอง ผู้ใหญ่บ้าน นายพรชัย เขียวขำ นางมะลิ พูนสวัสดิ์ ประธานโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง	33/2 ม.3 ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130 โทร.02-461-0843, F 02-461-3254, 089-807-2501 โทร. 086-571-2398 5 ม.3 ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130 โทร. 081-347-3997, 02-461-3341 F 02-461-3254
7.	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กิจกรรมโอท็อป	น.ส.พรทิพย์ บุญสนอง ผู้นำกลุ่ม นางมณฑาทิพย์ สุขมี นางสุนีย์ สุขมี	147 ม.10 ต. บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 085-910-8791, F 02-337-3705 56 ม.14 ต.บางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 02-337-3705 โทร. 086-777-8630
8.	ชุมชนสามัคคีร่วมใจ	น.ส.ทิพย์สุณี สกุลศิริภิมย์ ประธานชุมชน นายโสภณ อินสอาด	165 ม 11 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 085-940-2640

2. จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
9.	ชุมชนตลาดน้ำโบราณบางพลี	นายระออม สังข์ทอง หัวหน้าชุมชน นางศรีสมหมาย พังแก้ว นางเยาวเรศ ลิ้มกสิวิทย์ นางพิมพ์ ปะสังข์ชอบ	57/4 ม.6 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 089-130-7112, 02-752-0301 61-63 ม.10 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 084-932-5080, 02-337-3748 65 ม.10 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 089-130-7112, 02-752-0301 48-49 ม.10 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 02-312-3351
10.	ชุมชนประสานสัมพันธ์	น.ส.สิริวรรณ ศรีสุมล ประธานชุมชน น.ส.รัศมี ศรีสุมล	113 ม.8 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร.087-107-7768 โทร. 087-818-1637
11.	ชุมชนประตุน้ำ	น.ส.ดวงลิ่ง วงศ์เมือง นางยุพิน ปันบุญชู	53 ม.6 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 02-337-3299 61 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
12.	ชุมชนพัฒนา	นางรุ่งนภา สังข์โห นายวิชาญ ชัยวิเชียร	202/62 ม.1 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 085-958-4175, 02-312-2391 202/43 ม.11 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
13.	ชุมชนธารา	นายชูศักดิ์ บุญยาศัย ประธานชุมชน นางศศธร ถวัลย์อรณพ	178 ม.10 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 086-568-0434, 086-531-2493 564 ม.10 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

2. จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
14.	ชุมชนคลองคาราม	นายชิต บุญลาภ ประธานชุมชน นายจำลอง บรรลุกิจ	90/7 ม.6 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 085-099-1954, 081-700-5223 108 ม.6 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
15.	ชุมชนรักประชา	นางมุกดา สุนทร รองประธานชุมชน น.ส.นิตยา กู้กั้ง	54/14 ม.11 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540 โทร. 085-822-2428
16.	บ้านสาขลา	นายประยูร สุวรรณาวิน ประธานการเกษตร นายประธาน แม้นเหลืองอ่อน	256 ม.3 ต.นาเกลือ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ 10290 โทร. 081- 935-5925 02-848-4193

3. จังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
17.	ชุมชนตลาดบ้านใหม่	น.ส.วิตรี จ.คุโนปกรณ์ รองประธานชุมชน	23-25 ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000 โทร. 089-881-7161
18.	วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ทองเหลืองสานตำบลท่าไข่	นางฉันทภัทร อัครอมรรธรรม นางสมใจ เทียนงาม นางปีتما สร้อยประไพ	56 ม.13 บ้านคลองขุดใหม่ ต.ท่าไข่ อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000 โทร. 081-939-9942, 038-513-857, 038-817-106
19.	สำนักงานการท่องเที่ยว และ กีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา	นางเกศกนก เดชมา น.ส.สาวิตรี หอมจันทร์	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สนามกีฬา จังหวัดฉะเชิงเทรา "สุบิน พิมพะจันทร์" ต.วังตะเคียน อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000 (ก) โทร. 089-852-1218, F 038-514- 812, 038-515-186 โทร. 089-511-3533

4. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
20.	หมู่บ้านภูมิปัญญาไทย	นางลำพูน พรรณไว ประธานกลุ่ม น.ส.พระระวี พรรณไว	13/1 ต.เกาะเกิด อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา 13160 โทร. 035-262-815, 081-851-6632 13/5 ต.เกาะเกิด อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา 13160 โทร. 035-262-815, 081-372-6038
21.	หมู่บ้านอนุรักษ์ธรรมชาติ คืนสู่ชนบท	นางลำปาง อุดมรัตน์ ประธานกลุ่ม น.ส.ระพี อุดมรัตน์	2/1 ม.7 ต.ไทรน้อย อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา 13250 โทร. 035-244-834, F 035-307-196 2/1 ม.7 ต.ไทรน้อย อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา 13250 โทร. 089-239-8966, 035-244-834, F 035-307-196
22.	ชุมชนบ้านสาโร	กำนันสำโรง แซ่มโสภ นางวรรณิ ตรีโอสถ นายไพฑูรย์ ภูแสนสอาด นางจิตกา นาสันเทียะ	ที่ทำการกำนัน ต.ท่าช้าง 11/2 ม.5 ต.ท่าช้าง เทศบาลอรัญญิกหลวง อ.นครหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา 13260 โทร. 084-127-6250 035-359-663, 089-803-7873 104/1 ม.1 ต.หนองปลิง อ.นครหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา 13260 โทร. 084-116-1788
23.	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คลองรางจระเข้	คต.เริงไชย ฤกษ์บุบผา นายประจิม เนตร์จารุ	26/1 ม.10 ต.บ้านโพธิ์ อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา 13110 โทร. 035-720-147, 087-416-5569, 087-416-5569 12/4 ม.11 ต.บ้านโพธิ์ อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา 13110 โทร. 083-051-7712

4. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
24.	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	นายประสิทธิ์ ปีมบุญ น.ส.วาสนา ไวยบท	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ต.ไผ่ลิง อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000 โทร. 035-245-417

5. จังหวัดสระบุรี

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
25.	หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมตำบลต้นตาล	นางไพพรรณ์ ะกุล นางวงเดือน ะกุล นางดวงจันทร์ ทรงโถม นางวรรษยา บุญสุภา น.ส.ศิวพร บุตรขนิษฐ น.ส.มลลณี ดอกพุด นางวิมลมาศ บัวลอย	2 ม.4 ต.ต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี 18160 โทร. 089-902-1478, 036-332-508, F 036-725-267 3 ม.3 ต.ต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี 18160 โทร. 086-128-5215 13/1 ม.4 ต.ต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี 18160 โทร. 081-904-1013 2/1 ม.3 ต.ต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี 18160 นักพัฒนาชุมชน โทร. 081-744-7227 32ตต้นตาล อ.เสาไห้ จ.สระบุรี 18160
26.	กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าน คำพราน	นายชัยนเรศ ศีทอง ประธานกลุ่ม นายโต ช่วยสัตว์	3 ม.2 ต.คำพราน อ.วังม่วง จ.สระบุรี 18220 โทร. 087-062-8117 173 ม.2 ต.คำพราน อ.วังม่วง จ. สระบุรี 18220
27.	สำนักงานการท่องเที่ยวและ กีฬาจังหวัดสระบุรี	น.ส.ชลชา บุญโต นายมานัด พงษ์สุวรรณ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสระบุรี ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000 โทร. 036-230-528, F 036-223-723, 089-129-9450

5. จังหวัดสระบุรี (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
28.	สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสระบุรี	น.ส.เกษร ชงศ์เนย	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระบุรี จ.สระบุรี 18000 โทร. 036-221-020, 081-896-7055

6. จังหวัดสิงห์บุรี

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
29.	กลุ่มโฮมสเตย์บ้านพระนอน จักรสีห์	นางวรวรรณ ตาบโกไสย์ นายกันตภณ ตาบโกไสย์ นางจรัสศรี เรียงทัย นางวารุณี รังคะภูติ	67 ม.1 ต.พระนอนจักรสีห์ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000 โทร. 036-520-258, 036-520258 โทร. 086-891-0877 โทร. 089-534-8919 17 ม.1 ต.จักรสีห์ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000 โทร. 085-182-3560 67 ม.1 ต.จักรสีห์ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000 โทร. 089-905-6480
30.	กลุ่มโฮมสเตย์บ้านแม่ลา	น.ส.พรลภัส จีนอ่วม นางศิริพร ธนะสูตร นางพวงเพ็ญ สุดใจ นางธารัฐณัฐ ไขเนียม นางพัชราวดี เทพประสิทธิ์	9/3 ม.5 ต.แม่ลา อ.บางระจัน จ.สิงห์บุรี 16130 โทร. 086-745-2732, 087-119-1669 3/1 ต.แม่ลา อ.บางระจัน จ.สิงห์บุรี 16130 โทร. 083-158-8301
31.	สำนักงานการท่องเที่ยวและ กีฬาจังหวัดสิงห์บุรี	นายประสาน หงษ์ทอง นายอนันต์ บุญพุทธรักษ์	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสิงห์บุรี ต.บางมัญ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000 โทร. 086-803-9271, 036-507-175, F 036-507-246 191/36 ต.บางกระบือ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000 โทร. 081-307-0246

6. จังหวัดสิงห์บุรี (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
32.	สำนักงานเกษตรอำเภอ ท่าช้าง	นายบุญสนอง เสมอจันทร์ เกษตรอำเภอท่าช้าง	232 ม.5 ต.โคกคราม อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี โทร. 081-783-0906
33.	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สิงห์บุรี	นายสุชาติ รสสิกรรม	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี ต. บางมัญ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000 โทร. 036-507-126, 081-455-2647

7. จังหวัดนครนายก

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
34.	ชุมชนวังมะค่าโฮมสเตย์	นายสมศักดิ์ มณีน่วม นายณัฐภู มณีน่วม นายสมภพ กังใจ นางปริยานุช เพ็งอุดม	10 นาหินลาด อ.ปากพลี จ.นครนายก 26130 โทร. 086-065-1672 89/2 ต.นาหินลาด อ.ปากพลี จ.นครนายก 26130 โทร. 081-649-2411 โทร. 089-774-6441
35.	ชุมชนเมืองโบราณสถาน ดงละคร	นางมาเรียม บุญวัชรพิศาล นางบูรณะ อริยะฤทธิ์ นางบุหงา ชงศรี	49 ม.10 ต.ดงละคร อ.เมือง จ.นครนายก 26000 โทร. 081-861-4043 117 ม.5 ต.ดงละคร อ.เมือง จ.นครนายก 26000 โทร. 037-330-443
36.	สำนักงานการท่องเที่ยวและ กีฬาจังหวัดนครนายก	นางปราณปรียา พลเยี่ยม น.ส.ราชาฯ มหาชญากินรินทร์	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.นครนายก 26000 โทร. 037-312-149, 089-191-5956

7. จังหวัดนครนายก (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
37.	ชุมชนท่องเที่ยวทำด่าน	นางอุทัยศรี ประมวลทรัพย์ นายประวิทย์ สืบจากพรหม นายมนัส นาคคล้าย นายประสิทธิ์ โง่นเขาแดง นายสมชาย เอื้อใจ นางปริยานุช เพ็งอุดม	44/3 ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก 26000 โทร. 086-358-8609 119 ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก 26000 โทร. 083-012-9877 โทร. 086-764-1740 20 ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก 26000 โทร. 081-653-1034 โทร. 089-774-6441
38.	ชุมชนท่องเที่ยวไทยพวน	ว่าที่ ร.ต.ชาติชาย ยอดมิ่ง ร.ต.นิภูต จันทนา นางอัมพร จันทบาล	213 ม.4 ต.เกาะหวาย อ.ปากพลี จ.นครนายก 26130 โทร. 089-499-0418 286 ม.4 ต.เกาะหวาย อ.ปากพลี จ.นครนายก 26130 โทร. 037-398-457, 089-4990418 โทร. 081-940-2612

8. จังหวัดเพชรบุรี

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
39.	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านพุเฒ่า	นายสมศักดิ์ ศรีปัญญา นายฉลาด ยสวิไล	23 ม.10 ต.แก่งกระจาน อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี 76170 โทร. 089-989-0276 132 ต.แก่งกระจาน อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี 76170 โทร. 087-054-7919
40.	องค์การบริหารส่วนตำบล ถ้ำรงค์	นายบรรพต กำไลแก้ว นายก อบต. นายเสริม รวยรื่น	องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ 49 ม.4 ต.ถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี 76150 โทร. 032-491-467, 081-763-3933, 081-946-6496 60 ม.5 ต.ถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี 76150 โทร. 081-196-9078

8. จังหวัดเพชรบุรี (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
41.	พิพิธภัณฑสถานถนอม (ไทยทรงดำ)	นางถนอม คงยิ้มละมัย เจ้าของพิพิธภัณฑฯ นายพนัส ล้วนเมือง นายปานศักดิ์ คงยิ้มละมัย	8 หมู่ 1 บ้านหนองจิก ต.หนองปร่ง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 032-446-444, 081-791-7661 45 ม.3 ต.หนองปร่ง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 032-446-200, 089-952-1019 8 ม.1 ต.หนองปร่ง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 089-688-2265
42.	กลุ่มวังใต้รวมใจพัฒนา	น.ส.อมรรัตน์ วงษ์บัวงาม น.ส.สุภาวดี แห่งหน น.ส.ศิริวรรณ แหวนวงศ์ นางปราณี ต่วนศิริ นางอภิญา ต่วนศิริ	18/2 ม.5 ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 089-111-8302, 038-561-442 1 ม.5 ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 032-562-563 39 ม.5 ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 083-994-9376 47/3 ม.5 ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 76140 โทร. 086-178-3002
43.	ชุมชนแหลมผักเบี้ย	ส.อ.สมทรง พูลทัศน์ นายศราวุธ เกียรติอด	64 ม.2 ต.แหลมผักเบี้ย อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี 76100 โทร. 089-593-2448 47/1 ต.แหลมผักเบี้ย อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี 76100 โทร. 032-441-209
44.	สำนักงานการท่องเที่ยวและ กีฬาจังหวัดเพชรบุรี	นายศานติ อรรถวรรณ	สนามกีฬาจังหวัดเพชรบุรี ถ.ราชคีรี รัฐยา อ.เมือง จ.เพชรบุรี 76000 โทร. 089-809-9229, 032-427-711, F 032-427-711

9. จังหวัดปราจีนบุรี

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
45.	หมู่บ้านท้ายดง	นายชัยภูมิ พรมา ประธานกลุ่ม นางปิยะนุช เข้มเงิน	157 ดงกระถงยาม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี 25140 โทร.087-810-6390 27/1 ด.ดงกระถงยาม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี 25140 โทร.081-437-9487, F 037-206-081, 086-368-6324
46.	หมู่บ้านบ้านยาง	นางกิมหงษ์ แจ่มสว่าง นายวิจิตร วังสวัสดิ์ นายสนธิ์ชาติไทย	80 ม.17 ต.โพธิ์งาม อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี 25130 โทร.089-098-0181 73/1 ม.17 ต.โพธิ์งาม อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี 25130 โทร.037-410-276, 089-078-8613 104 ต.โพธิ์งาม อ.ประจันตคาม จ.ปราจีนบุรี 25130
47.	กลุ่มโฮมสเตย์ทับลาน	นางบุญจันทร์ ดากกลาง น.ส.สุพรรณษา ระโหลฐาน นางวารุณี ศรีนาค	289 ม.1 ต.บุพราหมณ์ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี 25220 โทร.081-781-8857 357 ต.บุพราหมณ์ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี 25220 โทร.080-7034323 2 ต.บุพราหมณ์ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี 25220 โทร.085-102-7956
48.	สำนักงานการท่องเที่ยว กีฬา นันทนาการจังหวัด ปราจีนบุรี	นายมานิช กษาโภชน์ นายชัยณรงค์ สกกุลพราหมณ์ นายจุฬา คุณรัตน์	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ปราจีนบุรี สำนักงานกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี ต.หน้าเมือง อ.เมืองปราจีนบุรี จ.ปราจีนบุรี 25000 โทร.037-214-081, F 037-213-211, 086-906-4357 โทร.087-535-2826 โทร.089-245-0096

10. จังหวัดชัยนาท

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
49.	กลุ่มแม่บ้านทำทราย	นางปาน เอี่ยมสุภา ประธานกลุ่ม นางโสภกา สิงห์วิจารณ์	169 ค.บางหลวง อ.สรรพยา จังหวัดชัยนาท 17150 โทร. 056-407-500 23ค.บางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท 17150 โทร. 056-499-758, 081-887-2459
50.	ชุมชนทรายางค์สัมพันธุ์	นางถนิมภรณ์ พนมเขตต์ นางวรรณิ์ ประภานนท์ นางภัสรี ยินดี นายสมชาย ทองขวัญ	55 ซ.เทศบาล 7 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 087-842-1171 23/17 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 081-786-5347 58/8 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 086-217-6872 58/36 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 087-197-6796
51.	ชุมชนวงษ์โตเก้าพัฒนา	นางศรีนยา ราโช นางนารี แม้นจำ น.ส.อารีย์ จิงชัยนันท์	50/22 ซ.เทศบาล 9 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร 056-412-198 39/19 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 084-001-7921 310/10 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 056-411-529
52.	ชุมชนหัวรอ	นางชูศรี มิ่งจันทิก นางวรารภณ์ โทสาลี นางพนม เสงประคิษฐ์	124 ต.เขาท่าพระ ซ.เทศบาล 11 อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 087-004-8283 216/27 ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 083-487-5092 58/8 ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000 โทร. 089-283-5593
53.	องค์การบริหารส่วนตำบล หนองน้อย อ.วัดสิงห์	นายสมเกียรติ วงศ์สมุท นายจักรวาล ภูหนงษ์พานิช นายธนวรรษ สุภรัตน์ น.ส.กรรณิการ์ พิศเพ็ง นายกิตติคม อยู่ภู	114 ม.5 ต.หนองน้อย อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท 17120 โทร. 056-949-639, F 056-949-638, 081-973-9677 โทร. 089-898-6988 โทร. 089-461-1152 โทร. 080-877-6035 โทร. 089-708-9687

10. จังหวัดชัยนาท (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
54.	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยนาท	นางสุวรรณมา มูลปัญญา น.ส.ศุภรัตน์ ปรางสาท	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา อ.สนามกีฬาจังหวัด จังหวัดชัยนาท จังหวัดชัยนาท 17000 โทร. 084-329-4321, 056-476-556 โทร. 087-839-8826

11. กรุงเทพมหานคร

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
55.	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บางมด-ทะเลกรุงเทพ	ว่าที่ ร.ต.กิตติกร ตั้งกิจวรชัย นางจินตพัฒน์ สิริเศษทรงพล	54 ซ.พุทธบูชา 32 ถ.พุทธบูชา ต.บางมด อ.ทุ่งครุ กทม.10140 โทร.089-130-0143, 02-870-5891, F 02-426-4624 โทร. 089-203-7618
56.	ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (ชมรมฟ้าใส)	นายประเสริฐ สุขถาวร นายอนันต์ สหสร้างสิกุล นายสมชัย สุจ้ปปลา นายมาโนค แสงศิริ นายประเสริฐ มะคาราส นายโกษา ของภูเถีย	25/5 ม.5 แขวงหนองจอก เขตหนองจอก กทม.10530 โทร.02-989-9690 134/3 ต.กระทู้มราย อ.หนองจอก กทม. 10530 โทร. 089-227-2540 37/1 ต.หนองจอก อ.หนองจอก กทม. 10530 โทร. 02-989-9127 7 ม.2 แขวงหนองจอก เขตหนองจอก กทม. 10530 โทร. 02-989-3615 33 ม.1 แขวงหนองจอก เขตหนองจอก กทม.10530 โทร. 02-989-9326 122/1 สุขุมวิท 23 แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กทม.10110
57.	พิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญ บางกระดี่	นายรัชพงศ์ มอญคะ ประธาน นายนพ สังข์ทอง	12 ซ ม.9 ถ.พระราม 2 ซ.บางกระดี่ ต.แสมคำเขตบางขุนเทียน กทม.10150 โทร. 083-155-0987 โทร. 089-050-4314

11. กรุงเทพมหานคร (ต่อ)

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
58.	กลุ่มงานพัฒนาการท่องเที่ยว กองการท่องเที่ยว สำนัก วัฒนธรรม กีฬาและการ ท่องเที่ยว	น.ส.ศิริวรรณ ปลื้มมาก นายเชาว์ เกร็จิด	กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว 17/1 ถนน พระอาทิตย์ เขตพระนคร กทม. 10200 โทร. 02-225-7612-4 ต่อ 216, F 02-224-0120 โทร. 02-225-7612-4 ต่อ 214
59.	สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว	นายไมตรี พุทธวงษ์ นางสุดิมา พัฒราช น.ส.ศุสรีวรรณ ดีที่สุด นายวินัย นิธิฤทธิไกร	154 ถ.พระราม 1 ต.วังใหม่ อ.ปทุมวัน กทม. 10330 โทร. 02-219-4010-7 ต่อ 422 โทร. 086-090-1875 โทร. 02-219-4039 โทร. 02-216-6512, 089-411-9706
60.	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	นายวันชัย เรืองอุดม นางอรสา อาวุธคม นายบูรณศักดิ์ ฤกษ์สำรวจ	1600 ถ.เพชรบุรีตัดใหม่ ต.มักกะสัน อ.ราชเทวี กทม. 10400 โทร. 02-250-5500 ต่อ 4480 โทร. 02-250-5500 ต่อ 4485 โทร. 02-250-5500 ต่อ 1333, 089-900-3214
61.	กลุ่มตลาดน้ำคลองลัดมะยม	นายชวน ชูจันทร์ ประธานกลุ่ม	30 หมู่ 15 ต.บางระมาด อ.คลังชั้น กทม. 10170 โทร. 089-215-2659, 02-448-3670, F 02-448-3670
62.	กลุ่มตลาดน้ำคลังชั้น	นายนพพล มาเสริมสิน นางชนิดา มาเสริมสิน นายสมบูรณ์ บุญประกอบ	593/3 แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กทม. 10700 โทร. 081-374-7616, 02-412-0793 F 02-412-0793

12. จังหวัดอ่างทอง

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
63.	กลุ่มบ้านคลองขุน	พลตรีสุทัศน์ อยู่นาน	70/2 ม.5 ต.ไผ่จำศีล อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง 14110 โทร. 035-631-295, 089-238-2153
64.	กลุ่มตลาดศาลเจ้า	นายเกรียงศักดิ์ ชวงเขต	ม.2 ต.ศาลเจ้าโรงทอง อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง 14110

13. จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
65.	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้าน ริมคลอง	นางฉวีดา มีศิลป์ ประธานกลุ่ม พ.จ.ต.สมชาย สมุทรทองคำ	4311 ต.บ้านปรก อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม 75000 โทร. 089-170-2904, 034-752-775, F 034-752-775 โทร. 081-554-9657, 02-391-1499
66.	ตลาดน้ำท่าคาโฮมสเตย์	นายจรรยา เจือไทย ประธานกลุ่ม นางธนาพร กิ่งวงษ์	51 หมู่ 2 ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75110 โทร. 034-766-123, 084-879-6136 48 หมู่ 2 ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75110 โทร. 034-766-167, 086-908-3043

14. จังหวัดกาญจนบุรี

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
67.	บ้านดาวดึงส์	นายสำเนา เจริญเขต นายวัลลภ นาคราช นายชัยวุฒิ นาคราช นายสุวรรณ กุลวุฒิ	48/2 ม.6 ต.ไทรโยค อ.ไทรโยค

15. จังหวัดนครราชสีมา

ที่	ชุมชน/กลุ่มกิจกรรม	ผู้แทนกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ
68.	ชุมชนบุไทร	นายอินทร์ มูลพิมาย ประธานกลุ่ม โฮมสเตย์ อนุรักษ์ต้นน้ำมูลบ้านบุไทร	เลขที่ 166 หมู่ 4 บ้านบุไทร ต.ไทยสามัคคี อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา 30370 โทร. 081-068-6887, 085-025-8447

รายชื่อผู้แทนเครือข่ายท่องเที่ยวจังหวัดภาคกลาง

ลำดับที่	ตัวแทนจังหวัด	ชื่อ-นามสกุล	หมายเลขโทรศัพท์
1.	กรุงเทพมหานคร	นายอดุลย์ ปู่ทอง	081-812-7457
2.	กาญจนบุรี	นายสำเนา เจริญเกตุ	087-151-2957
3.	ฉะเชิงเทรา	นางสาววิตรี จ.คุโนปกรณ์	089-881-7161
4.	ชัยนาท	นางวรรณิ์ ประภานนท์	085-592-1513, 081-786-5347
5.	นครนายก	ว่าที่ ร.ต.ชาติชาย ยอดมิ่ง	089-499-0418
6.	นนทบุรี	นายสุรัตน์ บัวหิรัญ	081-867-9522
7.	ปราชญ์บุรี	นายชัยภูมิ พรมา	087-810-6390
8.	พระนครศรีอยุธยา	นายสำริง แซ่มโสภา	084-127-6250, 089-803-7873
9.	เพชรบุรี	นายอดุลย์ อิทธิปาตานนท์	089-111- 8302
10.	สมุทรปราการ	นางอาภรณ์ พานทอง	02-461-0843, 089-807-2501
11.	สมุทรสงคราม	นางฉิรดา มีศิลป์	034-752-775, 089-170- 2904
12.	สระบุรี	นางวรรษยา บุญสุภา	081-994-1013
13.	สิงห์บุรี	นายสุชาติ รสีกวรรณ	081-455-2647
14.	อ่างทอง	พลตรีสุทัศน์ อยู่นาน	035-631-295, 082-238-2153

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว บริษัทศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด, 2550.
- กัญญาภัค ยามาโมโต้. การสร้างรูปแบบเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยวเกี่ยวกับโครงสร้างหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2551.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด, 2543.
- จงกลณี ชุตินาเทวินทร์. การฝึกอบรมเชิงพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544.
- จิตศักดิ์ พุฒจรรย์. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในเขตภาคกลางตอนล่าง. เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2548.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. โครงการระหว่างประเทศ ว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2543.
- ปรีชา แดงโรจน์. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : บริษัทดวงกมล จำกัด, 2544.
- ประหยัด ตะคอนรัมย์. แนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษา ตลาดจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ธีรวิมล เอกะกุล. การวิจัยปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : บริษัทยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, 2551.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2538.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน). เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), 2547.
- พัฒนาการท่องเที่ยว, สำนักงาน. คู่มือการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2549.
- ไพฑูริย์ สนิลรัตน์และคณะ. สัตตศิลา. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัย “การเปลี่ยนผ่านการศึกษาสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้” คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.

- ระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ. **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.
- _____ **คู่มือการจัดการและการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551.
- วรรณภา วงษ์วานิช. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2546.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2547.
- _____ **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน.** (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2550
- สมบัติ กาญจนกิจ. **นันทนาการชุมชนและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สมบัติ กาญจนกิจและสมหญิง จันทร์อุไท. **จิตวิทยาการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ศุภรัศมี จิตติกุลเจริญ. **ทฤษฎีการสื่อสาร.** พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
- Cohen, John M., and Uphoff, Norman T. **Rural Development Participation : Concepts and Measure For Project Design Implementation and Evaluation.** New York: The Rural development Committee Center for International Studies, Cornell University. 1977.
- McIntosh, Robert W. and Goeldner Charles. R. **Tourism Principle, Practice, Philosophiers.** Ed. New York : John Willey and Sons, Inc. 1986.
- Mill, Robert Christie and Morrison, Alastair M. **The Tourism System : An Introductory Texts.** 2nd ed. New Jersey : Prentice-Hall International, Inc. 1992
- Reeder, William W. **Some Aspects of the informal Social participation of Farm Families In New York State.** Ph.D. Dissertation, Cornell University. 1974.
- William, Erwin. **Participation management : Concept, theory and Implementation A-Tainted Ga :** Georges state University, 1976.
- http://tat8.com/thai/news/sp_fireflies50.html เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2551
- <http://www.konrakmeed.cim/webboard/upload/lofiversion/index.php?t537.html> เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2551
- <http://www.thadan.com> เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2551.
- <http://www.banrimnan.com> เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2551.
- http://tat8.com/thai/news/sp_fireflies50.html เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2551.

<http://www.klangnai.com> เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2551

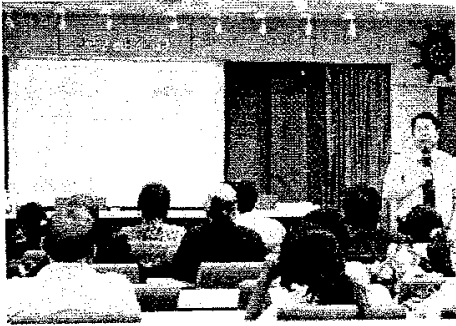
http://tat8.com/thai/ny/p_poomirak.htm เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2551

<http://www.manager.co.th/Trave/Viewnews.aspx?NewID=9840000126313> เมื่อวันที่ 1 เมษายน
2551.

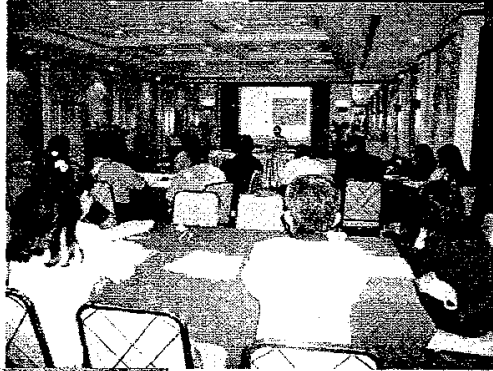
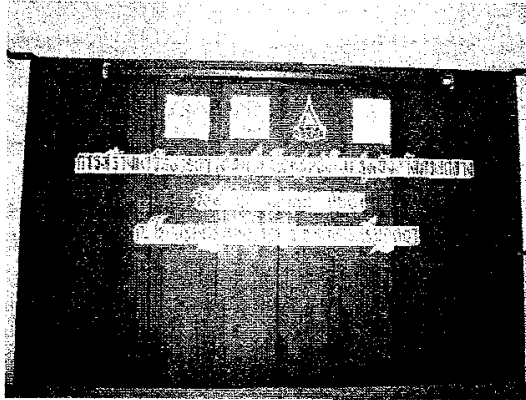
http://www.tat.or.th/travelsample.asp?Prov_id=11&id=85 เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2551

ภาคผนวก ก.
ภาพกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

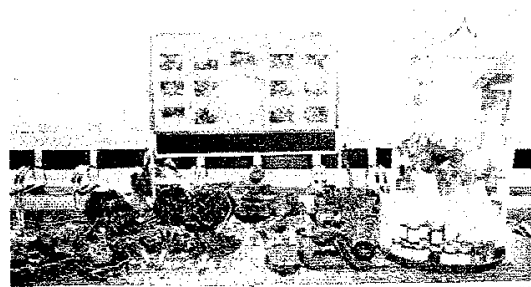
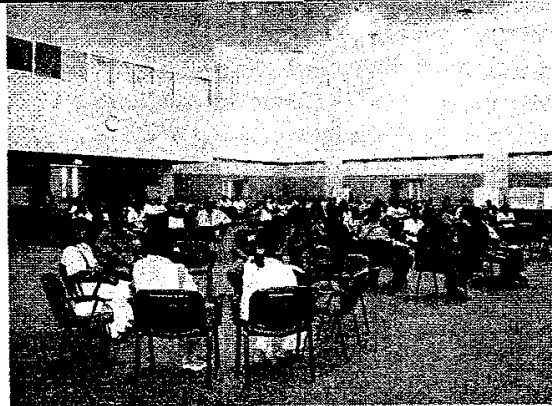
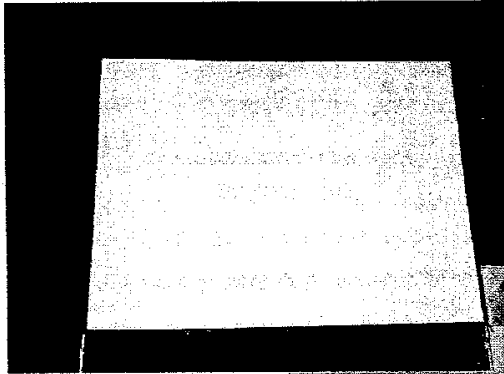
การจัดเวทีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับจังหวัด
ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี
วันที่ 21 มีนาคม 2551

การจัดเวทีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับจังหวัด
ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ 25 มีนาคม 2551

การจัดเวทีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับจังหวัด
ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี
วันที่ 26-27 มีนาคม 2551

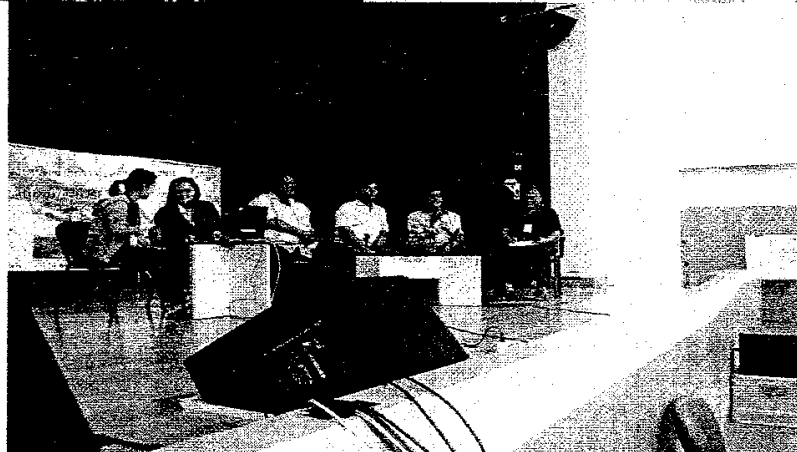
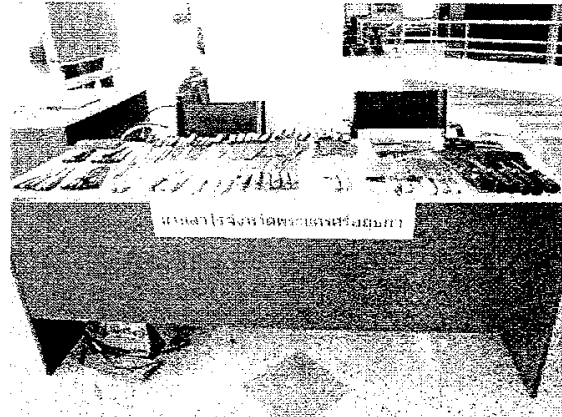
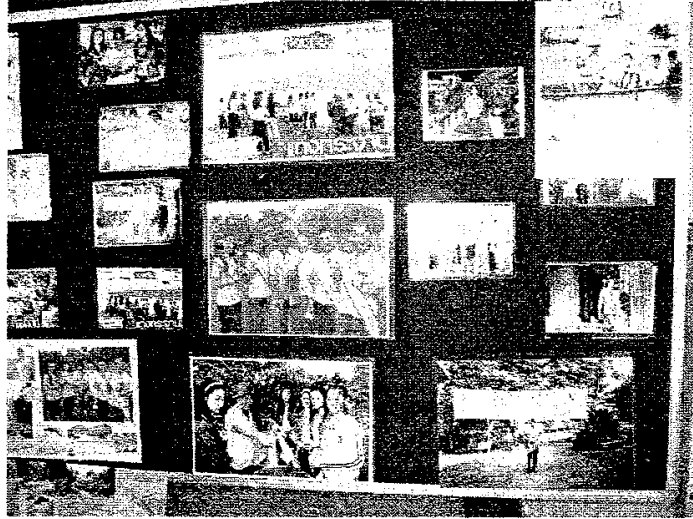
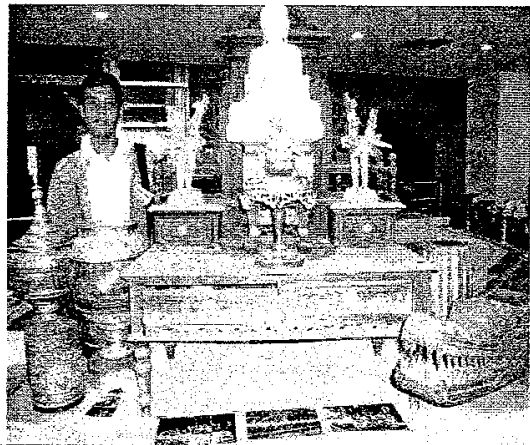

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตลาดบางน้ำผึ้ง

กลุ่มโฮมสเตย์บ้านพระอนงค์สิทธิ์

ภาคผนวก ข.
แบบประเมินตนเอง

แบบประเมินตนเอง

ชุมชน / กลุ่ม

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

คำชี้แจง

ขอความร่วมมือในการตอบแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับชุมชนของท่าน และ
โปรดแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนของท่าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1. ชื่อ-นามสกุล (ผู้นำชุมชน/กลุ่ม หรือผู้แทน)
2. สมาชิกในชุมชน / กลุ่ม มีจำนวน คน
3. โครงสร้างในชุมชน (ถ้ามี) ประกอบด้วย ฝ่าย
 - 1)
 - 2)
 - 3)
 - 4)
 - 5)
4. จุดเด่นและจุดด้อยของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

กิจกรรม	จุดเด่น	จุดด้อย
1)		
2)		
3)		
4)		
5)		

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

จากข้อ 4 ท่านมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนของท่านในระดับใด

กิจกรรม	ระดับความพึงพอใจ			ข้อเสนอแนะ / ประเด็นที่ต้องการปรับปรุง
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1)				
2)				
3)				
4)				
5)				

ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ท่านต้องการได้รับการสนับสนุนในด้านต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

การสนับสนุน	ความต้องการ		รายละเอียด
	ต้องการ	ไม่ต้องการ	
1) ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน			
2) ด้านการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน			
3) ด้านการสร้างเครือข่าย			
4) ด้านการจัดทำแผนท่องเที่ยวชุมชน			
5) ด้านการประเมินผล			
6) ด้านอื่น ๆ (ระบุ).....			

2. ท่านมีความคาดหวังกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ 4

**กิจกรรมที่ต้องการให้จัดขึ้นในเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง**

1. ท่านต้องการให้คณะนักวิจัยจัดกิจกรรมใดบ้างในเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง
 - 1)
 - 2)
 - 3)
 - 4)
 - 5)

2. ถ้าจะมีการจัดอบรมการสร้างเวทีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มจังหวัด
ภาคกลาง ในวันที่ ณ
จะมีผู้เข้ารับการอบรมจำนวน คน (โปรดระบุชื่อ)
 - 1) ชื่อ-นามสกุล.....
สถานที่ติดต่อ.....
โทร.
 - 2) ชื่อ-นามสกุล.....
สถานที่ติดต่อ.....
โทร.
 - 3) ชื่อ-นามสกุล.....
สถานที่ติดต่อ.....
โทร.
 - 4) ชื่อ-นามสกุล.....
สถานที่ติดต่อ.....
โทร.
 - 5) ชื่อ-นามสกุล.....
สถานที่ติดต่อ.....
โทร.

3. บุคคลที่ติดต่อ / ผู้ประสานงาน
ชื่อ-นามสกุล.....
สถานที่ติดต่อ.....
โทร.

- หมายเหตุ**
1. ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้ารับการฝึกอบรม
 2. มีที่พักและค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมินตนเอง

ภาคผนวก ค.
ประเด็นการรวบรวมข้อมูลของชุมชน
ที่เป็นกรณีศึกษา 4 กรณี

ประเด็นการรวบรวมข้อมูลของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 4 กรณี

ชื่อชุมชน.....

1. สภาพชุมชน.....

.....

2. การบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน

.....

.....

3. การบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่าย

3.1 โครงสร้างองค์กร.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 การสร้างเครือข่าย (ถ้ามี).....

.....

.....

.....

.....

4. จุดเด่นของการท่องเที่ยวในชุมชน.....

.....

5. ข้อคิดบทเรียนที่ได้จากการท่องเที่ยว.....

.....

.....

6. การเดินทางและการติดต่อ.....

.....

.....

7. อื่นๆ (ถ้ามี).....

ภาคผนวก ง.
ใบงาน

ใบงานที่ 1

ขอให้ท่านแนะนำตนเองว่าท่านเป็นใคร มาจากไหน มีตำแหน่งหน้าที่อะไรในกลุ่มท่องเที่ยว แล้ว
ตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง
2. สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง
3. ปัญหาข้อขัดข้องที่มีในการจัดการท่องเที่ยวของท่านคืออะไร

เวลาในการถอดบทเรียน 60 นาที

ใบงานที่ 2

จากการฟังกรณีศึกษาขอให้กลุ่มวิเคราะห์ประเด็นต่อไปนี้

1. จุดเด่น/จุดดีของกรณีศึกษาได้แก่เรื่องอะไรบ้าง
2. ข้อคิดและสิ่งที่จะนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของท่านได้แก่อย่างไร

เวลาในการถอดบทเรียน 60 นาที

ใบงานที่ 3

ขอให้กลุ่มตอบคำถามต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ท่านอยากเห็นเป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนา (ท่านหรือชุมชนของท่านจะต้องทำอะไรบ้าง) เพื่อให้บรรลุการจัดการท่องเที่ยวที่ท่านอยากเห็น

เวลาอภิปรายประมาณ 60 นาที

ใบงานที่ 4

ขอให้กลุ่มตอบคำถามต่อไปนี้

1. เครื่องช่วยการท่องเที่ยวควรมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง
2. เราจะช่วยกันทำอย่างไรให้เครื่องช่วยท่องเที่ยวเกิดขึ้นและเป็นจริงได้

เวลาอภิปรายประมาณ 60 นาที

ภาคผนวก จ.

แบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

ลำดับที่แบบสอบถาม.....

**แบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย
โครงการการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง
วันที่ 26 - 27 มิถุนายน 2551**

ณ ห้องประชุม 2015 อาคารเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ครบสมบูรณ์ทุกข้อ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้รับการอบรม

1. เพศ () 1 ชาย () 2 หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ชุมชนที่สังกัด.....
4. ตำแหน่งปัจจุบันของท่าน
5. ประสบการณ์ในการอบรม และดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ครั้ง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1. ความเหมาะสมของห้องประชุม						
2. คุณภาพ และปริมาณของอาหาร-เครื่องดื่ม						
3. เอกสาร/สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม						
4. ความเหมาะสมในการต้อนรับและบริการของเจ้าหน้าที่						
5. ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดกิจกรรมในครั้งนี้						
6. ความเหมาะสมของสถานที่พัก (ถ้าท่านพักค้าง)						
7. ความสะดวกในการเดินทาง						

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้

หัวข้อ	ความรู้ที่ได้รับ					ความเป็นประโยชน์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. แนวคิดหลักการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว										
2. การวิเคราะห์กรณีศึกษา										
3. บังคับใจตนเอง แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว										
4. การสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น										
5. การวิเคราะห์การสร้างเครือข่าย										
6. การจัดทำแผนปฏิบัติการสร้างเครือข่าย										

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่าย

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การได้เพื่อน					
2. การมีเครือข่าย					
3. การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์					
4. การให้แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน					
5. การได้รับข้อมูลข่าวสาร					
6. การได้ร่วมแสดงความคิดเห็น					
7. การเกิดความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
8. การได้แนวทางในการแก้ปัญหา					

ภาคผนวก ฉ.
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล นางระพีพรรณ ทองห่อ
ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 8
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชื่อ-นามสกุล รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
ตำแหน่งปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ ระดับ 9
หน่วยงาน สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชื่อ-นามสกุล รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
ตำแหน่งปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ ระดับ 9
หน่วยงาน สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชื่อ-นามสกุล อาจารย์ปิ่นดา พุ่มแย้ม
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 6
หน่วยงาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชื่อ-นามสกุล อาจารย์สายพิณ สันทัด
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 6
หน่วยงาน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชื่อ-นามสกุล นางสาวสิกา อังกูร
ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัยชำนาญการ ระดับ 8
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชื่อ-นามสกุล นางอินทรา นาคันตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่วิจัยชำนาญการ ระดับ 8
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

